

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Vicesimus Septimus, De iis, quæ ob
hypostaticam utriusque naturæ unionem vere proprieque de Christo Jesu
enuntiantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83684](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83684)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER VICESIMVS SEPTIMVS,

*De iis, quæ ob hypostaticam utriusque naturæ unionem vere
proprieque de Christo Jesu enuntiantur.*

IRARILIS divinæ, humanaeque naturæ in unitatem personæ copulatio, quam hæc tenus explicare, & adversus nefarias hæreses defendere, ac propugnare curavimus, absque ultra contradictione illud præstat, ut unus, idemque Dominus JESUS CHRISTUS ex æquo sibi vindicet, quæ Dei, & quæ hominis sunt, attributiones, atque proprietates: in quibus exponendis non solum quidam errarunt haud recte distinguentes quæ naturis duntaxat convenientia ab iis, quæ de sola persona enuntiantur; verum etiam errores instaurarunt damnatorum hæreticorum, dissidiisque turbaverunt Ecclesiæ tranquillitatem. Quidam enim omnipræsentiam, sive immensita-

tem tribuentes humanæ Christi naturæ commenti iterum sunt permixtionem parum dissimilem Eutychianæ; nonnulli in Christo, ut homine, adstruentes alieni filii adoptionem, vici sunt inducere alteram cum Nestorio personam; aliqui novas theses intempestive ac temere defensantes, ac præsertim de Una in Trinitate persona affixa cruci, fuerunt gravissimarum diffensionum auctores. Hoc itaque libro, ne quis disputans de magno pietatis Sacramento, quo Deus manifestatus est in carne, absurdâ vocabula, vel impia asserta pronantiet, universales primum regulas tradimus ad enuntiationem quamlibet ad Christum spectantem scite dijudicandam; deinde propositiones ipsas, de quibus potissimum disceptatur, singillatim exponimus, insertis historicis monumentis, atque Theologicis velitationibus.

C A P U T I.

*De communicatione idiomatum, regulisque in qualibet de
Verbo homine enunciatione servandis.*

S U M M A R I U M.

1. Præliminaria ad propositionem.
2. 3. 4. Probatur respectu personæ admitti debere communicationem idiomatum.
- 5 & 6. Non tamen datur communicatio idiomatum inter unam, & alteram naturam, seu in abstracto.
7. Regulæ duodecim observandas.
8. Usque ad 12. Probatur naturam humanam Christi non esse ubique.
12. & seqq. Solvuntur objectiones.

*Ex unione substantiali duarum in Christo naturarum consequitur vocabulorum permutatio, quam Græci appellaverunt *avridœw*, Latini *communicatio*.*

R. P. Berti Theol. Tom. V.

1.
Status Quæ-
stionis.

X

sumen-

sumentis divinitatis mutuo transferuntur vocabula, ut *humanum ex divino, divinum ex humano* denominetur. Quare Scholastici recte communicationem idiomatum definiunt, *Est loquendi forma, vel modus, quo ea, quæ unius naturæ in Christo propria sunt, eique vere ac realiter competit, propter personæ, quæ in utraque natura subsistit, unitatem toti concreto attribuuntur.* *Concreto* autem dicimus, non *formæ*, aut *naturæ*; nam quemadmodum contra Nestorium unam in Christo profitemur personam, id est, unum Deum hominem, adversus autem Eutychetem naturas duas impermixtas; ita eidem personæ tribuenda sunt quæ utriusque naturæ convenient, sed unius naturæ attributa non sunt in alteram transferenda. Quare qui dengant communicationem idiomatum, Nestoriani dicendi sunt; & qui illam adstruunt inter utramque naturam, Eutychiani. His accedere *Ubiquitarios*, qui immensitatem ac omnipotentiam in Christi humanitatem transfundunt, affirmant non tantum Scriptores Catholicæ, verum etiam post Theodorum Bezam, & Hessandrum heretici posteriores. Nefarii hujus erroris occurunt vestigia aliqua in Lutherana Confessione de Cœna Domini; at illum, ut scribit Beza in Praefat. ad Christianum Hessandrum, post obitum Melanchthonis Brentius invexit, ac pertinacissime propugnat in *Apologia ad Ingolstadianos Jacobus Andreas.* Primum itaque contra Nestorii blasphemias, deinde contra Eutychianam, recoclamque perfidiam scita Theologorum explabuntur.

2.
Proposi-
tio ima-
demonstra-
tur.

PROPOSITIO I. In Christo admitti debet respectu Personæ communicatio idiomatum.

Demonstratur ratione simul, Scripturis, & Patrum auctoritate. Quemadmodum de una persona hominis, in qua simul corporea ac spiritualis substantia conglutinatur, affirmari potest quod sit ratione prædicta, & morti obnoxia; quorum unum animi proprium est, alterum corporis: ita de Christo, in quo eadem hypostasi divina, humanaque natura subsistunt, potest enuntiari quod sit Deus, mundi Conditor, sempiternus, immensus, omnipotens, sitque homo factus ex semine David, affixus cruci, mortuus, sepulcro conditus, in cælum assumptus, loco circumscriptus: quorum attributorum priora competit divinitati, alia humanitati convenient. At hæc est vocabulorum permutatio, quam de-negantes repugnant rationi, quoniam si

fatentur evarum naturarum hypostaticam unionem, ut probant prædictas de homine enunciationes, ita de Christo alatas, & consimiles probare debent, cum utrariumque fundamentum sit unitas individua Personæ: adversantur Scripturis, quæ Christo homini tribuunt quæ sunt propria divinitatis, & Christo Deo quæ humanitati convenient: opponuntur denique Patribus afferentibus Deum. Verbum per unionem dispensativam propria sibi fecisse quæ carnis erant, non alterius cuiusdam, sed ejus, quæ inenarrabiliter ei erat unita. Ratione itaque, Scripturis ac Patribus communicatio idiomatum stabilitur.

Rationem ex unitione petitam supponit ^{1. Ex ratione} Cyrilus de Incarnat. Unigeniti cap. 26. scribens: *Cum enim idem sit homo simul, & Deus, propter unitatem propriæ sua dicit humana.* Ibique demonstrat, quomodo ob eandem unitatem dicitur de Christo quod proficiebat ætate & sapientia, & de plenitudine ipsius omnes accipiamus: quod baptizatus sit secundum carnem, & ipse baptizaverit Spiritu sancto: quod sanctificatus fuerit spiritu, & ipse omnes ad eum accedentes sanctificet; quæ, aliaque plura ita intelligenda sunt, *ut nec quæ Deitati convenient, humanitati ipsius attribuantur, nec quæ humanitatis propria sunt, ad Deitatem detorqueantur.* Tradit consilia Augustinus libro 11. contra Max. cap. 20. *Si ergo attendas distinctionem substantiarum, Filius Dei de cælo descendit, filius hominis crucifixus est: si unitatem personæ, & filius hominis descendit de cælo, & filius Dei est crucifixus.* Et in Epist. ad Dardanum 187. num. 8. *Cum enim sit Christus Deus & homo, Deus utique unde dicit, Ego & Pater unus sumus, homo autem unde dicit, Pater maior me est, idemque filius Dei unigenitus a Patre, & Filius hominis ex semine David secundum carnem; utrumque in illo observandum est cum loquitur, vel cum de illo Scriptura loquitur, & quid secundum quid dicatur intuendum. Nam sicut unus homo est anima rationalis & caro, sic & unus Christus est Verbum & homo. Proinde quod ad Verbum attinet, Cœrator est Christus, omnia enim per ipsum facta sunt. Quod vero ad hominem, creatus est Christus, Factus est enim ex semine David secundum carnem.* Proximo num. 9. demonstrat ex verbis Joannis 111. 13. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, Filius hominis, qui est in cælo, nec non ex Apostolo in 1. ad Corinth. 11. 8. Si enim cognovissent,* *nunquam*

nunquam Dominum gloriae crucifixissent; demonstrat, inquam, quomodo Filius hominis secundum divinitatem erat in calo, & Dominus gloriae secundum humanitatem crucifigebatur in terra: atque ait haec recte de Christo enuntiari, quia licet esset in calo secundum id, quod filius Dei erat, secundum id vero quod filius hominis erat, adhuc esset in terra, & nondum ascendisset in calum: ac similiter secundum id, quod filius Dei est, sit Dominus gloriae, & crucifixus sit secundum id, quod est filius hominis; nihilominus dicitur Dominus gloriae crucifixus, dicitur Filius hominis est in calo; quoniam Filius hominis, & Dominus gloriae una persona est: *nec cum filium Dei Christum dicimus, hominem separamus, nec cum eundem Christum filium hominis dicimus, separamus Deum.*

3. Ex Scripturis. Producta ex Augustino & Cyrillo ratio unionis habet, ut constat, sacerdotum literarum fulcimentum. Si enim de Filio hominis dicitur quod erat in calo priusquam illuc ascenderet, & de gloriae Domino quod sit crucifixus: profecto enuantiantur de Deo Verbo quae convenient humanitati, & de Filio hominis, quae divinitatis propria sunt. Neque haec tantum in Scripturis occurunt, sed alia complura: Nam Christus appellatur Unigenitus consistens in sinu Patris, Joan. 1. 18. Genitus ante Luciferum, Pl. cix. 3. Deus super omnia benedictus, ad Rom. 1. 9. Antiquior Abraham, ac semper natus, Joan. viii. 56. & ad Hebr. xiiii. 8. Ac pariter Deus Verbum dicitur acquisisse Ecclesiam sanguine suo, Act. xx. 28. animam suam pro nobis posuisse, 1. Joan. iiiii. 16. appellatur Salvator, ad Titum ii. 6. Agnus occisus, Apocalyp. v. 12. Quae omnia satis monstrant dari expositam permutationem vocabulorum.

4. Ex Patribus. Hanc agnoscere ac propugnasse Nazianzenum, Cyrillum, & Augustinum liquet ex dictis. Nec dissentient alii Patres. Hilarius enim iv. de Trinit. inquit: *Qui erat, nascitur: qui indemnabilis est, crescit aetate: qui impensisibilis, patitur. Vigilius Martyr aduersus Eutychetem lib. iv. Consonat & divinitatem humanitatis, & humanitatem divinitatis babere vocabulum, id est, Verbum dici carnem, & carnem dici Verbum; non quia in se utrumque mutatum sit, sed quia utrumque una persona, id est, unus Christus sit. Et ideo recte credimus, & praedicamus cum Apostolo Deum crucifixum, & mortuum in humana natura, que ex uniti Verbi consortio deitatis possidet nomen. His ceteri omnes assentuntur. Atque hinc*

R. P. Berti Theol. Tom. V.

apparet communicationem idiomatum efferationi consonam, Scripturis innixam, Patribus consentaneam.

PROPOSITIO II. Non est admittenda in Christo permutatione vocabulorum in Proposito ter unam, & alteram naturam, sive, ne abjiciamus Scholasticam orationem, *communicatio idiomatum in abstracto.*

Explicatur, ac simul demonstratur. Quemadmodum in hypostatica unione non moraliter, sed substantialiter utramque natura divina & humana spectant ad eandem personam, ut tenet Catholica fides contra Nestorium: ita eadem naturae sunt in una eademque persona cum suis attributis ac proprietatibus impermixtae & distinctae, ut adversus Eutychem firmissime profitemur. Sicut ergo admittitur communicatio idiomatum respectu personae, scilicet enuntiantur de Christo vocabula utriusque naturae, propter indivisibilem unitatem: ita nequit una natura imperfici alteri quae sui propria sunt, ob impermixtarum naturarum differentiam & distinctionem. Quamobrem & contra Nestorium pronuntiandum est, *Verbum est filius hominis, Dominus gloria crucifixus est, Filium Deum peperit Maria Virgo, Deus suffixus est cruci, Filius Virginis est conditor universorum, & his consimilia*, quoniam Deus Verbum, ac Filius hominis est unus Christus: & adversus Eutychen, *Natura humana quam Verbum assumpit in tempore non est divinitas quam habet semper natalem a Patre, Christus carne, non divinitate passus est, Una Christi natura est aeterna, infinita, passionum expers, altera autem creata, finita, ac morti olim subiecta: quoam in unitate Personae utraque natura suam retinet proprietatem.* Atque ita in vocabulorum permutatione tenemus Theologicum aequamentum ac trutinam, si quae Nestorii, vel Eutychetis redolent impurum, nefarium dogma, castigata locutione vietum.

5. Accurate id commonent Patres: nam Cyrus in X. Thesaur. Duarum, inquit, Confirmatur naturarum discretio ex dictis & factis ex Patribus. necessario facienda est. Quare debemus quae vero Deo convenient divinitati ejus, quae homini vero humanitati nostra, quam propter nos assumpsit, accommodare. S. P. Augustinus lib. 11. contra Max. cap. 20. n. 2. demonstrat ex verba, *Tristis est anima mea usque ad mortem, Matt. xxvi. 38. nonnis ex natura hominis intelligenda, cum percipi non possit, naturam Verbi Dei unigeniti tristem esse potuisse atque hoc pacto excipit quod legitur*

V. 2

eodem

eadem cap. xxvi. 39. *Verum tamen non quod ego volo, sed quod tu vis, & quod extat Joan. vi. 38. Descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Similiter Vigilius in v. contra Eutychen: *Impium, & sacrilegum est ea, quae sunt propria carnis Christi, ad natura Verbi proprietatem referre: & quae sunt propria Verbi, carni adscribere.* Item Damascenus lib. 111. cap. 4. *Divinitatem porro cum dicimus, de ea quae sunt humanitatis propria neutiquam affirmamus. Non enim dicimus divinitatem patibilem, aut creatam. Sed nec de carne, hoc est humanitate, prædicamus divinitatis proprietates: non enim dicimus carnem, seu humanitatem increatam.* Ad hunc modum Fulgentius de Incarnat. & Grat. cap. 11. *In Christo unigenito Dei filio personam non dividunt propria naturarum: neque unitas persona potest utriusque naturæ propria confundere vel auferre. Habant similia alii Patres.*

7.
Duodecim
Regulæ
communi-
cationis
Idiomatum,
positæ ab
Auctore.

Duabus his propositionibus innituntur Regulæ communicationis idiomatum apud Scholasticos pervulgatae: in quibus tamen connumerandis nequaquam consentiunt auctores; nam septem recentet Sylvius 111. p. q. 16. art. 4. quinque Turnelius q. 9. art. 2. duodecim Petavius lib. iv. cap. 16. Harum prima est, quod proprietates duarum naturarum unius personæ tribuenda sunt. Sit in exemplo, dum Christus ait, *Ego & Pater unus sumus, & Pater maior me est, de eadem Christi persona enuntiatur quod sit Patri consubstantialis, & quod sit inferior Patri: quorum unum ex proprietate divina naturæ proficiscitur, alterum ex conditione naturæ humanæ.*

II. Regula est, quod interdum tota persona ab una tantum natura, vel proprietatibus ejus denominatur: ut dum Christus appellatur *Filius hominis, Verbum homo, Deo crucifixus, Filius Dei passus ac mortuus:* quarum enunciacionum manifesta ratio est, quoniam per hypostaticam unionem ejusdem personæ, non alterius, est utraque natura cum proprietatibus suis; ideoque potest persona vel ab una, vel ab altera denominari.

III. Tertia est, quod ob eandem rationem aliquando de eadem persona enuntiantur contraria, quæ tamen cum diversam spēcē naturam, nullam repugnantiam involvunt. Sit in exemplo, *Christus in cruce patiebatur & gloria fruebatur: vivens mortuus est: regnabat in celo, & conditus erat sepulcro.*

IV. Quarta præcedentis expositiva, quod de una quidem persona enuntian-

tur opposita, sed ratione diversæ naturæ, ut si dicamus, *Experientiæ quatenus Deus, passus est carne: Ut Deus coruscabat miraculis, dum ut homo afficiebatur iniuriis.*

V. Regula Abstræta, quæ naturis convenienti, non communicantur promiscue, neque in abstracto, neque in concreto: non enim recte dicitur, *Divinitas est humanitas, aut, Homo est eternitas, vel, Deus est mortalitas:* idque propter utriusque naturæ impermixtam, & inconfusam persistentiam.

VI. Communicatio proprietatum non secundum formam, sed secundum subiectum est semper accipienda: nam si dixeris V. G. *Verbum caro factum est, non sic intelligitur, quasi natura divina humanam assumplerit, sed hoc de persona duntaxat affirmatur: ac similiter dum ait, Filius hominis descendit de celo, sensus non est quod descenderit de celo natura humana, sed persona, quæ naturam humanam assumpli.* Enimvero, ut singula ad idem principium reducantur, sive dicatur *Deus, sive homo, significatur, una eadem, atque individua persona.*

VII. Dum enuntiantur de Christo utriusque naturæ proprietates, affirmativæ propositiones absolute proferri possunt, non autem negativæ. Sit in exemplo, vera est hæc propositio, *Filius Dei passus est, quoniam id Christo convenit ratione naturæ humanæ:* at non est vera propositio negans, *Filius Dei passus non est, etiam si id Christo convenit ratione naturæ divinae.* Ratio est, quia particula non removet attributum à subiecto: & à Christo removenda non est passio, quam subiit ratione humanæ naturæ. Quare in enuntiationibus negativis apponenda est expositio ad hunc modum, *Filius Dei non est passus secundum divinitatem.*

VIII. Eandem expositionem congruum est apponere in iis enuntiationibus, quæ licet alioqui veræ sint, in pravum sensum ab hereticis detorquentur. Atque ita consultius est dicere, *Christus est creatura, quatenus homo, ne videamur sentire cum Arianis afferentibus personam Verbi creatam esse: aut, unus de Trinitate passus est carne ut viceretur error Eutychianorum, autem tantum divinitatem, & humanitatem, qua Christus passus est, unam esse naturam.*

IX. Pro-

IX. Propositiones, quæ unionem hypostaticam non supponunt sed exprimunt, excipiuntur à lege communionis idiomatum. Ita vera est hæc enuntiatio, *Verbum caro factum est, sive, Deus factus est homo, at non contra, Homo factus est Deus: quoniam hæc, Deus factus est homo, exprimit unionem, non supponit; & quæ unionem non supponunt, non inferunt communicationem idiomatum.* Hanc regulam desumptam à Scoto in 111. dist. viii. q. 2. plurimum commendat Petavius, utpote expeditam, & perspicue demonstrantem, cur falsa sit hæc propositio, *Homo factus est Deus.* At nobis videtur magis obvia hæc ratio, quod in hac propositione, *Deus factus est homo, subiectum, Deus, est persona: non est autem persona subiectum alterius propositionis, homo;* nec quemadmodum *Deus* habuit substantiam ante assumptionem naturæ humanæ, ita præexistebat humanitas. Quapropter nos causam, cur sit falsa hæc propositio, *Homo factus est Deus,* repetimus ex præcedenti regula sexta, quia nempe communicatio idiomatum non est accipienda secundum naturam, sed secundum personam.

X. Nequeunt de Christo enuntiari concreta adjectiva, quæ designare possunt diversam personam, & recte enuntiantur ea, quæ inferunt solummodo diversam naturam. Ita in sensu Nestorii blasphemæ est hæc propositio, *Christus est homo dominicus,* de qua infra.

XI. Si de Christo enuntiantur quæ naturaliter & substantialiter ipsi insunt, appellatur communicatio idiomatum *naturalis*, ut *Christus est homo:* si vero enuntiantur quæ suscepit misericordia dæsus, dicitur communicatio idiomatum *secundum habitudinem,* ut, *Factus est pro nobis maledictum, Peccata nostra ipse tulit: ubi maledictum, & peccatum significant poenam, quam pro peccatis nostris misericorditer subiit.*

XII. Idiomatum communicatio in Christo intelligenda est *substantialiter & secundum hypostasim, non moraliter & secundum attributionem,* ita ut dum dicimus, *Deus est homo,* significetur Deum, & hominem individuo nexus unam constitutere personam, non unum in altero inhabitare, tanquam in templo: quod ex refutata hæresi Nestoriana satis est manifestum.

8. PROPOSITIO III. In humanam naturam transfusa nequaquam est omnipräsentia; ideoque supinus est error, & hæresis ex-

cranda afferentium assumptam à Verbo humanitatem esse ubique.

Tametsi hæc propositio est consecutum præcedentis, confirmando est ob impia dogmata *Ubiquistarum*, qui autument vi unionis hypostaticæ convenire humanæ naturæ omnipotentiam, atque immensitatem: quod diximus totis laetis primum propugnasse Joannem Brentium, & Jacobum Andream Schmidelinum. Lutherani enim in partes discessi sunt, nec usque ad obitum Melanchthonis, qui valide *Ubiquitatem* oppugnavit, fuit fictitia hæc omnipräsentia communi plausu recepta. At postquam fatis cessit Melanchthon, navante operam Illyrico communem ferefacta est Lutheranorum approbationem, ut refert illustris Bossuetius in H. Variat. lib. viii. num. 42. Merito omnes Theologi errorem istum insectantur: Estius in 111. dist. 22. §. 5. L'Hermitier Tom. 111. pag. 205. Juenin P. iv. dissert. v. Tournely quæst. ix. art. 2. sed omnium luculentissime viri tres Societatis Jesu doctissimi, Bellarminus lib. 111. de Christo cap. 9. & seqq. Petavius lib. x. de Incarnat. cap. 7. & Gregorius de Valentia Tom. iv. disp. 1. q. 2. Ampliori etiam stylo, omnique argumentorum genere Ubiquitas proligavit in Refutatione dogmatis de *fictitia carnis Christi omnipräsentia* Christianus Hesslander. Hanc nos Scripturarum auctoritate, Patrum traditione, & ratione Theologica breviter refellemus.

Ex Scripturis enim liquet Filium hominis nostram assumendo naturam ^{9.} Probatur ex descendisse de cœlis, id est, cum antea scripturis. cœlum terramque contineret, fuisse terreno, finitoque corpusculo circumscriptum, atque adveniente hora virginei partus in lucem editum, reclinatum in præsepio, postea vero sublatum fuga in Ægyptum, ac subinde in patriam rediisse, & nunc in Jerusalem, nunc in Templi ambitu, nunc deserto in loco, & in præalto monte, aut secus marinum litus, aut in campestribus commoratum: quid plura? suffixum cruci, sepultum marmoreo tumulo, atque in cælum denique assumptum, & ad patris dexteram collocatum. Ne autem quis credat hæc ita gesta circumscriptis in locis, ut simul Christi humanitas esset ubique diffusa, quomodo legimus aliquando Deum ad hortum Eden, ad turrim Babel, ad Sinai verticem, & ad vallem Mambre, aliaque loca plurima descendisse; testatur sacra Evangeliorum historia eo sensu

Christum hominem constitisse uno in loco, ut inspecta humanitate alibi non existeret. Enimvero Christum non fuisse in Bethania cum Lazarus obiit, non solum asseruit pia demortui soror, dum ait, Joannis xi. 21. *Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus,* verum & Salvator ipse ita discipulos alloquens, *Lazarus mortuus est.* & gaudet propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Ita & Angelus quærentibus Christum ad monumentum, Matth. xxviii. & Marc. xvi. 6. ait: *Surrexit, non est hic.* Et quid significant illa Christi verba Joan. xvi. 28. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem?* quid ea Lucæ xxiv. 51. *Recepit ab eis, & ferebatur in cælum?* quid Pauli ad Hebreos scribentis ratiocinatio, viii. 4. *Si ergo esset super terram, nec esset Sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera?* Christus itaque ita corpore circumscriptus est, ut corporea praesentia locum aliquem sibi vindicet, & dum in uno commoratur, sit disjunctus ab altero.

10.
Probatur
Patrum Tra-
ditione.

Validiora sunt ista, cum accedat fides sacrarum Scripturarum, & Ecclesiasticorum dogmatum exploratrix, Fideique norma Traditionis. Pervetus enim Scriptor Hippolytus Portuensis docet Fragm. 3. in Christo *Divinitatis operationem mansisse extra naturæ circumscriptiōnem omnem, tamēsi per carnem natura terminatam peracta fuerit.* Athanasius Orat. de Fide demonstrat ea verba, *Sede à dextris meis, Christo convenire non secundum divinitatem, quæ cælum terramque implet, sed ratione corporis assumpti, propterea quod, inquit, Sedere idem est, ac esse circumscriptum in loco: quæ & repetit in libro de Communi Essenti. Gregorius Nazianzenus in Epistola ad Cledonium appellat Redemptorem nostrum *corpore circumscriptum.* Chrysostomus hom. in quatriduanum Lazarum, *Corpore minime praesentem.* Cyrus lib. 2. in Joan. *Ab Apostolorum consuetudine carne, per ascensum in cælos, disjunctum.* Damestenus lib. 111. de Fide Orthodoxa cap. 3. *creatūm & increatūm, mortalem & immortalem, circumscriptūm & incircumscriptūm,* exponens quomodo id accipendum est de duplii ac distincta natura. Tradunt vero consimilia Latini. Ambrosius in 2. de Fide cap. 4. *Neque enim (ait) Deus de loco ad locum transit, quia ubique est: ut homo est quis vadit, ipse quis venit.* In eo ergo vadit, & venit, quod est commune nobiscum. Augustinus in Epist. ad Dardanum num. 10. *Secundum hanc**

formam non est putandus ubique diffusus, Cavendum enim est, ne ita divinitatem adstruamus hominis, ut veritatem corporis auferamus. Non enim consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique ut Deus. Plura ibidem S. Pater, ubi questionem hanc dirimit data opera. Magnus Leo Serm. 3. de Ascensione, ineffabili modo, inquit, *per ascensionem capit esse divinitatem præsentior, qui factus est humanitate longinquior.* Petrus Chrysologus. serm. 63. verba faciens de Lazaro, *Et erat, inquit, locus ubi non erat Christus? Fratres, erat ibi Christus Deus, sed ibi non erat homo Christus.* Fulgentius denique lib. 11. ad Trasimundum cap. 17. *Unus, idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex Patre: unus idemque secundum humanam substantiam absens cælo cum esset in terra. & derelinquens terram cum ascendisset in cælum: secundum divinam vero, immensamque substantiam nec cælum divinitatem cum de cælo descendit, nec terram deserens cum ascendit ad cælum.* Abunde hæc sufficiunt ad comprobandum perpetuam atque universalem Græcorum, Latino-rumque Patrum traditionem.

Habent saltem Ubiquitatem aliquod humanae rationis vel tenuissimum fulcimentum: at nulla his affulget librata percepcionis scintilla. Principio cum mysterium Incarnationis importet in hypostasis unitate naturas duas impermixtas, nullamque singularum naturarum proprietatem sublatam esse testetur in Confess. fidei sacrosancta Synodus Chalcedonensis, affirmet citata Epistola ad Dardanum Augustinus, ac profiteantur adversus Eutychen Catholici universi: qui autumant Christi humanitatem ubique diffusam, omnipresentiam quæ divinitatis propria est, transfundunt in humanitatis circumscriptam naturam, & consequenter magnum Incarnationis sacramentum pervertunt. Quo argumento non soli catholici pugnarunt, verum etiam Theodorus Beza, Hessander, aliqui Calviniani, nec non alter Lutheranorum prodromus Melanchthon, ut refert lib. viii. n. 32. Bossuetius. Imo Eutyches nulla ratione asecutus, quomodo humana natura absorpta à divina retineret carnis nostræ proprietatem, asserebat in Christo post naturarum adunationem corpus umbratile: dum Ubiquitatem pugnantia communiscentes putant Christi corpus immensitate simul, & communum nostra natura prædictum, ipsis Eutychianis, ut etiam hæretici observarunt apud Bossuet lib. xiv. n. 106. deteriores periculaciam, ingenioque obtusiores. His acce-

accedit, quod si Christi humanitati conveniat omnipotentia & immensitas, ob divinorum attributorum simul & cum natura *identitatem*, conveniat illi necessarium est aeternitas, independentia, eademque divinitas; quam consecutionem denegant Lutherani: sed hoc ab iis jure petimus, cur in humanitatem summa potestas, & omnipotentia transclusa sint; & non item attributa reliqua, si unum ab altero nequit dispesci? Etenim cum Deus solus sit aeternus, immensus, omnipotens, independens; si humanitas immensa est, omnipotens quoque est, aeterna est, independens est, divinitas est. Atque ratione consimili divina natura erit nata in tempore, affixa cruci, sepulchro recondita, quoniam haec evenerunt natura omnipotenti atque immensa, ideoque divina. Ita *Ubiquista* Incarnationis fidem subvertunt, & rem creatam & circumscriptam in divipam commutantes negant Christum hominem, quia ipsi auferunt naturam circumscriptione finitam: negant Christum Deum, quia ipsi tribuunt passionem ac mortem ratione naturae omnipotentis & immensae: negant Deum immortalem, quia morti subiectum naturam praeditam omnipotentiam: me latet, num Arianos dicam, num Phantasiastas, num Eutychianos, num Atheos, num omnia ista. Tandem excoitarunt Lutherani corporis Christi omnipotentiam, ut adversus Calvinistas facilius illud in Eucharistia realiter adesse propugnarent: qua commentatione nihil potuit excogitari futilius, non enim Christi corpus est in Eucharistia, quemadmodum in cælis, modo visibili ac sensibili, sed modo alio sublimiori, ac mirabili, quo in Sacramento duntaxat, non alibi existit. Si etenim degat sub speciebus panis, & vini ratione ubique diffusæ immensitas, non alia ratione ibidem erit, quam in elementis singulis, & ubique locorum, à quibus se Jungi non potest immensitas. Atque ita Calvinisti jure optimo contendunt, Lutheranos ad fictitiam carnis Christi omnipotentiam confugientes denegare ejusdem carnis in Eucharistia peculiarem praesentiam, atque id aperte oppugnare, quod fragmentis suis defendere moluntur. Atque ex his constat undique in absurdâ Ubiquitarios impingere, eorumque asserta omni genere argumentorum, quod erat demonstrandum, everti.

12.
Objiciunt Lutherani.

At opponunt Lutherani: Christo omnipotentiam fuisse collatam testatur idem Salvator Mat. ult. 18. ubi ait: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Eundem sedere ad dextram Patris legi-

tur Ps. cix. 1. Matt. xxii. 44. Marc. xvi. 19. In ipso inhabitare divinitatis plenitudinem *corporaliter*, testatur Apostolus ad Colos. ii. 9. ascendisse super omnes cælos, ut *impleret omnia*, affirmat idem Apostolus ad Ephes. iv. 10. Permansurum denique in terris usque ad *consummationem seculi*, idem Christus pollicitus est Apostolis Mat. xxviii. 20. At si omnem obtinuit potestatem, cur non omnem præsentiam? Si dextera Patris nullis locorum finibus circumscribitur, quomodo ad hanc sedens dexteram non est ubique diffusus? Si divinitas in Christo inhabitat *corporaliter*, qua ratione fieri potest, ut corporea substantia non omnia simul cum divinitate comprehendat? Si Christus implet omnia, cur cælum terramque immensitate propria non continet? Si tandem in cælum condescendens cum discipulis permanuit in terris, quare non est simul nobiscum, & apud superos? Videtur ergo Lutherorum assertum sacrarum literarum auctoritate munitum.

13.
Resp. in hoc falli Lutheranos, quod ea, quæ convenient personæ, tribuant Respondent naturæ, cum, ut vidimus, communetur. *Idiomatum* sit accipienda, non secundum *formam*, sed secundum *suppositum*. Christum itaque omnipotentem esse, implere omnia, ubique consistere, nec non esse aeternum, ac Deum verum, quatenus haec convenient personæ, quæ in tempore assumptis humanam naturam, nemo nostrum dissentit; ipsi naturæ humanæ haec omnia convenire negamus, cum in ipsa persona una, atque individua retineat utraque natura suas citra mixturam proprietates. Singula nihilominus expendantur. Principio data est Christo omnis potestas, quemadmodum datum est habere vitam in semetipso, & esse unum cum Patre; quia nimirum humana natura hypostatice conjuncta est Verbo omnipotenti, aeterno, & unius cum Patre substantiæ, atque ratione hypostatice unionis *hic homo*, id est, Christus est Deus, est omnipotens, est immensus; at non *hic homo* ratione naturæ humanæ, quæ inspecta est minor Patre, est natus in tempore, est loco circumscriptus; sed ratione personæ, quæ naturam habet aliam, divinam, in circumscriptionem, aeternam. Non solum id tradunt Patres superius laudati, verum etiam Lutherus, cuius haec verba ab Hessandro adversus Lutheranos producuntur pag. 93. *Eo ipso momento, quo divinitas & humanitas in unitatem personæ conjungi cœperunt, homo filius Mariae est, & dicitur omnipotens, & aeternus*

nus Deus, cuius est summa potestas, qui omnia creavit, & sustentat, per communicationem idiomatum, quatenus una cum Deo persona est; de hac potestate loquitur Mattheus capite ultimo: Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Eadem est cum Scholasticis responsio Magistri in 111. dist. 14. Addo nomine potestatis intelligendum Ecclesiae regimen, exaltationem nominis, judicium auctoritatem, & cetera, quae spectant ad Christi gloriam, atque fidelium gubernationem. Conferas Act. 11. 33. Ad Ephes. 1. 10. & ad Coloss. 1. 16.

hominibus. Addit postea verba, quae a Lutheranis opponuntur. Tum Spiritus charismata enumerans ait, Et ipse dedit quosdum quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, &c. Quid ergo manifestius, quam Apostolum loqui de copiosa gratiarum largitione, ac idem valere, ut impleret omnia, ac, ut daret hominibus dona uberrima, sive, ut eadem phrasio loquitur praecedenti cap. 111. 19. ut fidèles implerentur in omnem plenitudinem Dei? Quamquam illud vellem a Lutheranis doceri, quomodo per ascensionem Christus implevit cælestia, si per omnipræsentiam jam erat ubique diffusus?

14.
Explicatur
sensus Dex-
tera Patris.

Dextera Patris aliquando significat potentiam ac plenitudinem majestatis, ut ad Hebr. 1. 3. aliquando locum & gloriam Deo proximorem, ut Mat. xxi. 21. aliquando cœlestem beatitudinem. In priori sensu dextera Patris ubique est, ac similiter Christus ut Deus, sive Christus, qui Deus & homo est, ratione divinitatis: in secundo commonistratur duntaxat Christi, etiam ut hominis, super omnem cœlestem, terrenamque creaturam exaltatio, ipsi debita & propter personæ dignitatem, & propter singularitatem meritorum: in postremo autem sensu retorquetur argumentatio, nam si Christus secundum assumptionem humanitatem sedet a dextris Dei in excelsis, profecto non est ubique locorum diffusus. Recte Augustinus contra Serm. Arianorum cap. xxxiv. n. 32. Secundum formam suscepit hominis, & ad dextram Patris sedet vel stat, & orat, & gratias agit, & Sacerdos est, & minister est, & supplex est, & subditus est: secundum autem formam Dei, in qua aequalis est Patri, unigenitus est, & gignenti coæternus, &c. Et Tract. i. in Joannem num. 13. Ascendit in celum, & non est hic. Ibi est enim. Sedet ad dextram Patris: & hic est, non enim recessit præsentia maiestatis. Vide & Epist. ad Dardanum 57. nunc 187. n. 10.

15.
Explicatur
ut impleret
omnia.

At quomodo Christus ascendit in cœlum, ut impleret omnia? Vulgaris est Theologorum expositio, ut omnia Prophetarum vaticinia complerent. At forte melius responderetur Christum ascendisse, ut donis suis, ac effusione Spiritus sancti Ecclesiam cumularet, apposito neutro πάντα, omnia, pro communi. Nam Apostolus eo loci hortatur ad unitatem spiritus, demonstrans omnia charismata a Christo fuisse collata ad utilitatem & ædificationem Ecclesie; ac præmittit ea verba: Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona

16. Quid est autem in Christo plenitudinem divinitatis habitare corporaliter? Explicatur Theophylactus ex Cyrilli sententia ait hoc vocabulo demonstrari adversus Neostrianos unionem hypotheticam, ita ut sensus sit, Divinitatem habitare in forma suscepta indivisibiliter, & citra mixturam, perinde ac in corpore immortatur anima. Consentit Augustinus citata Epistola ad Dardanum num. 39. & in Psalmum LXVII. num. 23. docens Apostolum affirmare, quod in Christo inhabitavit Divinitas solide atque veraciter, non vero præfigurantibus signis, neque umbraliter, tanquam in Templo a Rege Salomonem facto. Idem Apostolus, ut adnotatum est alibi, usurpat corpus ad significandam veritatem in antiquis figuris latenter, ad Colossens. 11. 17. Dum ergo scribit in Christo habitare divinitatem corporaliter, adstruit unionem duarum naturarum veram, & substantialiem, nec quidquam ait de fictitia assumptione humanitatis omnipræsentis. Permanet denique nobiscum Christus præsentia maiestatis, ut inquit paulo supra Augustinus, Ecclesia continuo regimine, gratiarum subministratio, nec non sub Eucharistici panis velamine. Ludent itaque operam Ubiquitarii, nec ullo muniuntur sacrarum literarum testimonia.

17. Putant aliquod se invenire præsidium in humana ratione: primum quia omnipræsentia non videtur divinitatis essentia-
lis proprietas, ut est aeternitas atque in-
dependentia: priusquam enim crearetur mundus, erat Deus, nulli tamen loco præsens. Potest ergo, inquit, com-
municari attributum istud humanitati. Deinde humanitas ac divinitas Christi intime ac substantialiter uniuntur: & ideo ubique una est, & altera adesse debet: alioquin ab invicem distrahe-
tur. Præterea nonne Christus Verbum
Dei

Dei est? Itaque si Verbum divinum est ubique, ubique etiam est Christus.

18.
Responsio.
Resp. ad primum, attributa divina esse eandem divinitatis substantiam connotante effecta aliqua, vel objecta; atque ante mundi productionem fuisse divinam immensitatem *substantive*, non *connotative* acceptam, quemadmodum tunc erat providentia, dominatus, & regimen universorum: vel dico non in hoc sitam esse immensitatem ut actu existat in omnibus, sed in eo, quod nulla res sit, ubi non existat, neque ulla esse possit, in qua producta non existeret; sicut omnipotens ac providentia non omnia, quae potest, actu exequitur, ac disponit, sed ea tantum quae vult, & producit. Ad alterum respondere indissolubilem esse divinitatis & humanitatis unionem, neque unam distrahi ab alias, quoniam ubicunque est humanitas Christi, ibi est etiam divinitas: at non sequitur ex opposito, Ubiunque est divinitas

ibi est etiam humanitas, quia haec in illa substantiali unitione suam non admittit proprietatem, permanetque circumscripta & finita; alioqui, ut Euthyches acumabat, una esset natura permixta, ac propriis affectionibus exposita. Ita in plurimorum philosophorum sententia rationalis anima in corpore ubique diffusa substantialiter unita est oculo, & ubi est oculus, ibi est anima: at non econtra ubicunque est anima, ibi pariter est oculus: nam anima est etiam in manu, pede, ceterisque partibus corporis; quoniam in hac unitione non transit oculus in anima rationalis naturam, neque propriam coarctatam, & angusto comprehensam loco deperdit. In eo quod consequitur, non immorabor; nam ex quo Christus sit una cum divino Verbo persona, infertur quod sit ubique ratione personae & naturae divinae, non ratione humanitatis assumptae; ut dictum est supra.

C A P U T II.

An Christus dici possit filius Dei adoptivus?

S U M M A R I U M.

1 & 2. Præliminaria ad resolutionem.

3. Usque ad 7. probatur. Felicem, & Elipandum locos fuisse in seafu Nestorii.

7. 8. 9. & 10. Solvuntur objectiones.

11. Usque ad 18. Probatur, Christum non posse appellari filium Dei adoptivum, etiam secundum humanitatem.

18. & seqq. Solvuntur objectiones.

I.
Status Quo-
tionis.

FELIX Episcopus Urgelis, urbs est sita in Pyrenæi montis iugo, consultus circa annum 783. à Toletano antiæsite Elipando quid de humanitate Christi sentiret, respondit hunc, quatenus homo est, appellandum Filium Dei, non naturalem, sed adoptivum. Est autem adoptivus filius, qui ab aliquo adoptione, id est, assumptione gratuita in locum filii, hereditatemque eligitur, cum alterius sit generatione ac natura. Disputatur, num Felix, & Elipandus afferendo Christum Filium Dei adoptivum, negarent cum Nestorio hypostaticam unionem, & filium Virginis à Filio Dei, sive naturalem ab adoptivo distinguere; an appellarent eandem personam filium naturalem ratione divinæ naturæ, ratione autem humanæ adoptatum. Hoc duntaxat dogmatizasse Felicem, & Elipandum, ideoque discrepare à Nestorianis hæresi Felicianam propugnat Vasquezius in 111. P. disp. 89. tradit Juenius disserit. vi. de Incarnat. q. 6. dubitat Tourneley quæst. xii. art. 1. At revera seneca Nestoriano locutos Felicem, & Elipandum tenent Binius & Surius in notis ad Concil. Francofordiens. Petavius lib.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

1. de Incarnat. cap. 22. Natalis Alex. disserit. 5. saeculi 8. Claudius Frassen de Inc. Tract. 1. disput. 2. Boucat disp. 3. art. 2. sect. 6. & propæ finem Biblioth. Josephi Imberti. Et revera non desunt è schola illustres Theologi; inter quos Durandus in 111. dist. 4. & Scotus in 1. dist. 10. existimantes Christum ut hominem posse dici filium adoptione, quamquam Scotus vitandum docet talem locum modum, ob hereticorum vafritiem, & in usurpationis vocabulis calliditatem. Hos Scholasticos excusandos ab hæresi inquit Boucat disserit. 111. art. 3. eo quod ignoraverint definitionem Concilii Francofordiensis in lucem editi à Suri circa annum 1567. Verum nec desunt viri docti, qui propugnant etiamnum citra fidem posse defendi, quod Christus quatenus homo est appellari queat filius adoptivus spectata humana natura, & gratia sanctificante: nec sibi constat laudatus Scriptor, qui precedentem articulo tradiderat, Felicem & Elipandum adhæsisse Nestorianis. Nam si illi à Francofordiensi Synodo fuerunt proscripti, quod Nestorii sensum intenderent; nullum habet momentum ad opinionem Scotti

Z

vel

vel profligandam, vel excusandam Felicianæ hæresis ignoratio. Quare primum de opinione Felicis, & Elipandi differendum est, deinde de Scholastico-rum sententia: in qua nos ad eorum partes accedimus, qui cum Thomistis, ac nostratibus contendunt, nulla ratione Christum dici filium Dei adoptatum, nec addita illa cautione, quatenus homo, sive, ratione naturæ humanae.

2.
Quando Hæ-
resis felicia-
na fuerit
damnata.

Atque ut priorem partem expediamus, tradidit fere omnes, Felicianam hæresim fuisse damnatam primo à Concilio Foro-juliensi anno 791. Præside Paulino Episcopo Aquilejensi, deinde anno proximo 792. in Concilio Ratisponensi, ubi, auctore Eginoardo in Annalib. Felix errorum suum abjuravit, eodemque anno in Synodo Romana sub Hadriano, postea in Francofordiensi anno 794. atque iterum Romæ sub Felice III. anno 799. & hoc ipso anno Aquisgrani, ubi quidam referunt Felicem Urgelitanum celebrem Hilarii. locum depravasse. At licet Paulinus Aquilejensis acerrime hæresim Felicianam sit insectatus, ut liquet ex libro Sacrosyllabo & Francofordiensi Concilio; Synodus tamen Foro-juliensis neque ante annum 797. celebrata est, nec fortassis aduersus Felicem errorem. Liquet enim hanc Synodum habitam anno xxiiii. Caroli Magni, & xv. Pipini: Carolus autem regnare coepit in Ital'ia anno 774. erratumque à multis quod annos Caroli suppūtaverint ab anno 768. quo regnare coepit in Galliis. At neque Itali aliquam hujus epochæ habuere rationem, neque annus xxiiii. istinc subductus convenire potest cum anno Pipini xv. ut eruditus Pagius demonstrat ad annum 791. Hæc tamen facta est innuisse.

3.
Propositio.
Demonstra-
tur 1. ex
Scripturis.

PROPOSITIO I. Felix & Elipandus asseruerunt Christum esse filium adoptatione in sensu Nestoriano. Demonstratur primo auctoritate Scriptorum, qui Felicem in duos filios Unigenitum Dominum nostrum divisisse, ac vetustam Nestorianam hæresim fuscitasse affirmarunt. Inter quos Paulinus Aquilejensis, Alcuinus, & Agobardus, qui eundem Felicem profligarunt, id apertissime afferunt. Ac Paulinus quidem, *In duabus vocabulis* inquit in primo contra Felicem libro *proprii scilicet & adoptivi, verique & nuncupativi filii, unicum eundemque Dei filium dividere fronte impudentissima non formidat*. Alcuinus vero lib. 1. contra eundem Felicem: *Non sibi sufficiebat tantummodo Christum, qui de Virgine natus est, negare proprium*

esse Filium Dei: sed novo, & inaudito sancta Dei Ecclesia nomine, nuncupativum Deum nominare illum non timet, dividens Christum in duos filios, unum vocans proprium, alterum adoptativum. Agobardus: *Timens, Felix, permixtionem Eutychetis incurvare, corruit in divisionem Nestorii.* Idem tradunt Scriptores alii: *Paulinus Ratbertus lib. v. in Mat. inquit: Hæresis Felicianæ, quæ veterum cineres voluit removere, duas personas in Christo introducens.* Jonas Aurelian. lib. 1. de Gulio Imag. ait Felicem anathematisicipatum cum auctore sui erroris Nestorii. Joannes Mariana lib. vii. Hist. cap. 8. scribit suscitata in Hispania, Felice & Elipando auctoriis, *Nestorii placita Conciliis Episcoporum diligenter sponita.* Sigebertus in Chronico ad annum 793. *Felicianæ hæresis unam personam Dei & hominis dividens in duas personas, scilicet veri filii & adoptivi.* Baronius denique ad annum 783. n. 6. *Error erat Elipandi perditissimi hominis non tolerandus, quem sacro sancta Episcopina Catolica Synodus in Nestorio condemnatar. Iste siquidem afferens Christum Dei filium, quod ad humanitatem spectat, diceret esse adoptivum, & non proprium ac naturalem, in necessariam consequentiam deducebat, ut duas constitueret in Christo personas, atque assertaret duos filios, sicutque horrendum dictum damnata olim in Oriente hæresis nunc opera miseri Elipandi revivisceret in Hispania.*

Demonstratur 2. ex Confessione Felicis & Elipandi, quæ extat in Concilio Francofordiensi Tom. ix. postremæ Col. 4. ex leet. pag. 76. Confitemur & credimus Deum Dei filium ante omnia tempora sine initio ex Patre genitum, coaternum & consubstantialem, non adoptione, sed generere. Et infra: Confitemur & credimus eum factum ex muliere, factum sub lege, non genere esse filium Dei, sed adoptione, non natura, sed gratia. Qua in Confessione non tantum Feliciani autem Christum esse filium gratia, & adoptione, spectata natura assumpta, & gratia sanctificante; verum etiam aperte negant filium factum ex muliere esse filium Dei generis, & natura, eumque ipsum, qui ante omnia tempora ex patre genitus est, & est filius non adoptione, sed generis. Dispescit itaque apertissime Christum in duos filios: negant apertissime filium Dei esse factum ex muliere: assertant apertissime filium ex muliere factum non esse filium Dei generis atque natura. Quia

Quā majori impietate poterant denegare hypostaticam unionem, renovare hæresim Nestorianam, beatissimæque Virginis gloriam Deiparæ nefaria temeritate auferre?

5. **Demonstra-**
tur 3. ex
Concilio
Francofor-
densi.

Tertio demonstratur ex ipso Concilio Francofordensi. Ibidem enim in lib. Sacrosyllabo pag. 60. appellant PP. Felicianum errorem *hæresim veterosam*, *illustrium virorum calcibus mirabiliter conculcatam*, *catholicaque falce olim funditus detruncatam*. Pag. 68. testantur Felicianos adstruere *adoptivum Dei filium de Virgine natum*, atque *aut in utero Virginis eum adoptatum*, *aut purum bo- minem sine Deo natum*, *ac per hoc posse, quasi indiquerit adoptione, à Patre in filium adoptatum*. Ibi, ac sequentibus paginis hanc hæresim refutant omnibus Scripturae testimoniis, quibus adversus Nestorium Ephesini PP. certarunt, demonstrantes Mariam peperisse filium Dei, & hunc esse unicum, individuamque personam: quæ argumenta quorsus tanto studio collecta sunt, si Felix fatebatur Mariam peperisse Deum, & Christum unicam esse personam? Sunt autem hæc argumenta de prompta ex Lucæ 1. 35. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur filius Dei: ad Galatas 4. 4. Cum ergo venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, &c.* Mat. xvi. 16. *Tu es Christus filius Dei vivi, aliaque supra adversus Nestorianos producta.* Præterea in Epistola Synodica pag. 88. testantur PP. Francofordenses, tam Nestorium copulationis nomine, quam Felicem nomine *adoptio- nis negare Christum unam esse personam, & beatam Virginem Deum genuisse*. Scribunt eodem loco: *Nonne olim hæresis vestra in Nestorio ab universalis sancta Ecclesia refutata est, etiam & damnata? Quapropter forte illum anathematizare noluijs; dum alios, Bonosum scilicet, Arium, & Sabellium, Manichæumque, qui prava de Dei filio senserunt, in Epistola vestra anathematizatis. Nunquid non ideo damnatus est, quia beatam Mariam semper Virginem, non Dei, sed hominis tantummodo creditit genitricem?* Cum ergo PP. Francofordenses tam aperte Felicianam hæresim appellant veterosam, & in Nestorio damnatam, ad eamque refutandam demonstrant Christum unam esse personam, ac Mariam virginem filium Dei genuisse; quo pacto, nisi forte, aut singulari ignorantia, aut nimia infectione quorundam Scholasticorum sententia, quidam Theologi, inter quos Juenin, neque Concilium.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

lium Francofordiense afferere hæresim Felicianam prædamnata esse in Nestorio, neque protulisse testimonia ad probandum Christum unam esse personam, contra tam expressa ejusdem Concilii testimonia, ex tripode ac definite pronuntiant?

Probatur ultimo. Nullum est argumentum in invictum magis ac firmum, quo demonstretur Nestorium denegasse hy- tur. poststaticam unionem, quam illud, quo evincitur impium hæresiarcham affirms. se assumptum hominem à Verbo Deo, non in primo conceptionis momento, sed postquam natus erat ē Virgine puerus homo, atque ob eam rem baptizatum, quasi indiquerit adoptione. Atque id asseruisse Nestorium scribit secundo adversus eundem libro, & undecimo Commentariorum in Joannem S. Cyril. Idem vero dogmatizasse Felicem Urgelitensem & conjectare possumus ex citatis verbis Concilii Francofordiensis, atque ex lib. 2. Alcuini contra Felicem, & absque ambiguitate deducitur ex Epistola Albini Diaconi ad Monachos Grecos. Albinus enim hac in Epistola testatur se præ manibus habere quendam Felicis libellum, quem ait edito à se per id temporis opere consutari, in eoque contineri prænarratum Nestorii dogma. Hæc considerantes diligentius (inquit Albinus) & animo tenete firmiter, & constanter prædicate unum filium, & unum Deum, eundem proprium & verum & perfectum esse, quia omnis veritas in Christo est, & nullum figuratum, & tota plenitudo divinitatis, & nulla minoratio, nec defectio, nec unum, sicut in libello præfati Felicis lectum est, baptismo indiguisse, sed mox sine peccato, & sine labe peccati Spiritu sancto conceptum esse Deum verum, & hominem verum. Tam aperto testimonio, quod me latet num ab aliquo Scholastico hactenus fuerit expressum, legi autem poterit volume primo Miscellanorum Baluzii pag. 377. arbitror satis apparere hæresis Felicianæ cum Nestoriana concordiam.

Corruunt ex his Vasquesii, aliorumque diversa opinantium sophismata. In Objici ur. 1. quiunt Felicem & Elipandum appellasse & Respon- Christum filium Dei adoptivum secundum detur. humanitatem, sive secundum quod homo est; ita enim scribit Hadrianus Papa ad Episcopos Hispaniæ, Francofordiense Concilium, Jonas Aurelianensis, imo & liquet ex Confessione, quam Elipandus misit ad Carolum Magnum. Videntur ergo non aliud dogmatizasse, quam nonnulli ex Schola Theologi. At responsum Felicianos additamento illo se-

Z 2

secundum

cundum humanitatem, non intellexisse exsoliatam propria substantia naturam humanam, illamque assumptam in consortium divinitatis in unitatem personæ; sed humanitatem propria hypostasi praeditam, & divinitati unitam tantum moraliter: quod profecto nullus Scholasticorum unquam afferuit. Enimvero qui adstruit filium in tempore factum ex muliere non esse genere filium Dei, qui affirmat purum hominem ex Virgine natum, qui ait filium Virginis indiguisse adoptione, qui opinatur hunc adoptatum in filium per sanctificationem baptismatis, quæ omnia evomuerunt perditissimi Feliciani, nonne aperiissime cum Nestorio dividunt Unigenitum, propriamque hypostasim assumptæ tribuunt humanitati?

8.
2. Objicitur
& Resp.

Opponunt in ea Confessione, quam ad Carolum M. misit Elianus adstrui hypostaticam unionem, & personam in Christo unam; habetur quippe: *Homo interior, in una eademque Dei, & hominis persona deglomeratus, filius adoptivus humanitate, & non adoptivus divinitate mundum redemit.* At primo respondeatur, liquido apparere ex altera Confessione, quæ extat in Synodo Francofordiensi superioris producta, Felicianos commentos filium factum ex muliere non esse illum, qui ante omnia tempora genuit est à Patre, & est filius natura & genere, ideoque in altera Confessione, quæ reperitur in libro à Beato Heterio contra Elipandum conscripto non aliam adstrui unitatem personæ, nisi moralem. Præterea non integra allata est hæc fidei professio, nam istiusmodi est: *Homo interior in una eademque hominis persona deglomeratus, atque carnis vestimento indutus: quia non per eum, qui natus est de Virgine visibilia & invisibilia condidit, sed per illum qui non est adoptione, sed genere, neque gratia, sed natura: & per ipsum Dei simul & hominis filium, adoptivum humanitate, non adoptivum divinitate mundum redemit.* Ubi dum negatur eum, qui natus est de Virgine, illum esse qui condidit visibilia, & invisibilia, non nisi moralis uritio statuitur inter filium adoptivum, & filium generare. Rursus nonne ob unitatem dignitatis etiam Nestorius vetuit dici duos filios, aut duas personas, apud Cyrillum lib.

1. contra ipsum Nestorium, imo nonne intorit anathema in eos, qui non secundum conjunctionem unum dixerint Christum, qui est etiam Emmanuel secundum naturam? Vide anathematismum 111. Nestorii eadem phras, ac Felicianae professio, contextum.

Præterea objiciunt: Admisit Felix communicationem idiomatum, confessus filium Del hominem factum, & exinanita divinitate passum & crucifixum. At in primis falsum est Felicem ad sensum Catholicorum admississe communicationem idiomatum, si negavit mundum redemptum per eum, qui visibilia, & invisibilia condidit, & hunc factum ex muliere, quod revera negasse constat ex dictis. Deinde admittere communicationem idiomatum ob conjunctionem affectus, & unionem dignitatis, ob quam etiam Moyles appellatus est Deus, eadem est Nestoriana perfidia; à qua purgari nequeunt Feliciani, si filiorum in uno Christo invexerunt pluralitatem. Accedit quod Felix Urgellitanus non fuit in sententia firmus; nam in Conventu Ratisponensi, nec non coram Adriano errorem suum ejuraverat, quem postea majori pervicacia studuit propugnare.

Denique opponunt: Felix & Elianus certa propriæ sententie persuasione & Objecit 4. rogarunt Carolum Magnum, ut in Concilio ipsorum causa discuteretur, ac opugnatores damnarentur sui, Beatus præfertim & Heterius. Coacto Concilio Francofordiensi, non hæreos Nestorianæ insimulati fuerunt, sed ea de causa tantum damnati, quod nova intruderent vocabula, atque Christum appellarent filium adoptione & gratia contra Apostolorum, & Catholicæ Ecclesiæ consuetudinem. Quare si apud Scriptores aliquos tanquam Nestoriani audierunt, non hoc de ipsis iudicium latum est, quod revera Nestorio adhærerent, sed quod ex distinctione filii adoptivi, ac proprii videbatur Nestorii hæresis instaurari. Alioqui si Nestoriani revera fuissent, quomodo Concilium exoptassent? quomodo Beati & Heterii postulassent condemnationem? quomodo ipsorum dogma appellatum fuisset novum signum, pluribusque dissertationibus refutatum, cum adversus illud satis fuisset objicere Ephesina decreta, & contorta in Nestorium anathemata? Verum hæc nullius sunt momenti: nullus enim hæreticorum extitit, qui aut simulatione, aut erroris sui patrocinio fabricatum à se dogma à pluribus probandum fore desperaverit. Nestorius ipse ad Cœlestium Pontificem dedit literas, Ephesumque ad Synodum Oecumenicam perfricta fronte, & jam anathemata perculsus accessit. Consimili confidentia Felix Urgellitensis Carolum Magnum convenit per Epistolas, adiutque Synodales cœtus; quamquam non prædictus incredibili Nestorii

Nestorii audacia, sed eximia tamen a tergiversatione, aut inconfantia. Falso est autem Felicianam hæresim ob solam novitatem fuisse proscriptam: cum constet appellatam esse veternosam, antiquam, damnatam à Patribus Ephesini, atque Nestorianam, iisdemque cum hac argumentationibus refutatam. Verum tamen est Felicem nova intrusisse vocabula: sed, ut inquit PP. Francoforiensis, eandem nomine *adoptionis* cudebat perfidiam, quam Nestorius vocabulo *copulationis*. Quare novo etiam argumentorum genere Feliciana hæresis fuit refutata, uti à Cyrillo, aliisque Patribus Nestorianis, jam in Ebione, in Artemone, & in Photino præfocata. Atque Felicem non sola dogmatum consecutione, verum etiam subversione mysterii Incarnationis dominicae Nestorianis conspirasse, arguemento est, quod negaverit natum ex Virgine Filium Dei, & asseruerit filium Virginis indiguisse adoptione, & gratia baptismatis: quæ sunt Nestorianis placitis, ut sibi sunt ova ovoidum, & apes apium, simillima.

11.
Propositio
2.
Demonstra-
tur 1. ex
Scripturis.

PROPOSITIO II. Nequit Christus appellari filius Dei adoptivus, etiam secundum humanitatem.

Demonstratur 1. ex Scripturis: in quibus etiam secundum humanitatem Christus appellatur Filius Dei unicus, dilectus, proprius, ac talis, qui ad angelorum omnium, hominumque distinctionem fruatur honore, ac proprietate Unigeniti. Ac Christum esse, atque appellari, quatenus homo est, filium Dei, nusquam mentione facta adoptionis, & gratiæ, adeo apertum est, ut probatio ne non egeat. Parituræ enim Virgini inquit Archangelus Luc. 1. 35. *Vocabitur filius Dei: eundemque filium Dei vocavit Petrus Matt. xvi. 16. Tu es Christus filius Dei vivi; nec ipse abnuit, dum summus Pontifex interrogavit Marc. xiv. 61. Tu es Christus filius Dei benedicti? Judæi quoque illum morti damnarunt Joan. xix. 7. quia filium Dei se fecit: atque filium quidem naturalem, non adoptivum, ut demonstravimus lib. vii. cap. 9.* Esse autem filium Dei unicum legitur in Evangelio Joannis 1. 18. *Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit: & ill. 16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum Unigenitum daret.* Cum vero adoptivi filii complures sint, unigenitus filius est natura, non adoptione. Proprium pariter Dei filium appellat Christum Apostolus scribens ad Röm. viii. 32. *Pro proprio filio suo non peperit, sed pro nobis*

omnibus tradidit illum: nomenque filii ad differentiam Angelorum ipsi Christo deberi testatur idem Apostolus ad Hebr. 1. 5. dicens, *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego bodie genui te?* In his quidem locis de Christo ut homine institui sermonem arbitror esse manifestissimum: nam secundum humanitatem in tempore natus est, regnumque Davidis obtinuit: secundum humanitatem à Patre Unigenitus in mortem traditus est: secundum humanitatem crucifixus & mortuus: secundum humanitatem Mediator novi testamenti, & Pontifex ex hominibus assumptus, quem Paulus describit in sua ad Hebreos Epistola. Quare si Christus etiam secundum carnem, secundum quam est David filius, ut ratiocinatur in libro Sacro-syllabo Paulinus pag. 68. *est filius Dei non adoptivus, sed verus, non alienus, sed proprius;* quomodo dici potest, Scripturis repugnantibus, secundum humanitatem filius adoptione, vel gratia?

Idem demonstratur ex PP. inter quos connumerari principio possunt qui negant recte dici duos filios Dei, ut Dionysius Alexandrinus in Epist. Synodica aduersus Paulum Samosatenum, Athanasius in lib. de Incarnat. contra Apollinarium, Nazianzenus in Epistola ad Cledonium, Cyrillus Alexandrinus Hom. Paschali viii. aliisque superioris citati contra Nestorium. Nam si filii dividendi non possunt, nonnius unum proprium ac naturalem fateamur necesse est. Accedunt Patres, qui negant Christum posse aliquo modo appellari filium Dei adoptivum: inter quos S. Hilarius citatus ab Adverariis, lib. vi. de Trinit. n. 44. recitatis nonnullis testimoniis Apostoli, quibus Christus appellatus est Filius Dei, *Filius suus est, inquit, filius ejus est: non adoptio ejus est, non creatura ejus est.* Nomen naturæ longitur, veritatem proprietas enuntiat, fidem confessio testatur: non intelligo quid addi possit ad naturam filii. Proximo num. 45. Numquid etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen? Apostolus enim volens charitatem erga nos Dei ostendere, ut magnificientia Dei dilectionis ex compunctionis genere nosceretur, non per percusse Deum proprio filio suo docuit: non utique pro adoptandis adoptatio, neque pro creatis creaturæ, sed pro alienis suo, pro nuncupandis proprio. In his utique Hilarius stylum acuit contra Arianos asserentes Christum esse creaturam, sed eos refellendo etiam ab ipso Christo penitus adoptivi appellationem

12.
Demonstra-
tur 2. ex Pa-
tribus.

excludit. S. Hieronymus in cap. ultimum Matthæi p. 142. affirmit Dominum nostrum unum esse filium Dei, & filium hominis juxta utramque naturam divinitatis & carnis, ideoque nunc magnitudinis suæ, nunc humilitatis signa demonstrasse, & quamquam homo esset, qui crucifixus est, qui sepultus est, qui clausus est tumulo: eundem tamen filium Dei ostenderunt sol fugiens, tenebræ ingruentes, terra commota, velum scissum, saxa dirupta, mortui suscitati. Ita Christum filium hominis eundem, ac filium Dei, sive unum in utraque natura filium eloquenter demonstrat S. P. Augustinus Tract. 11. in Joannem n. 13. Multi homines, inquit, cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt, quod natura non potuerunt. Hoc faciunt homines. Si autem aliquis babeat filium unicum, gaudet ad illum magis, quia solus omnia possessorus est, & non babebit qui cum eo dividat bæreditatem, ut pauperior remaneat. Non sic Deus: unicum eundem ipsum, quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille unigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius. Ac Tract. vii. num. 4. Oportebat ergo ut ille baptizaret, qui est filius Dei unicus, non adoptatus. Adoptati filii ministri sunt unici: Unicus habet potestatem, adoptati ministerium. Et in Enchiridio cap. xxxv. n. 10. Cum enim esset unicus Dei filius, non gratia, sed natura, ut esset etiam plenus gratia, factus est & dominis filius: idemque ipse utrumque ex utroque unus Christus. Et infra: Unus Deifilius, idemque dominis filius; unus dominis filius, idemque Dei filius: non duo filii Dei Deus & homo, sed unus Dei filius, Deus sine initio, homo à certo initio, Dominus noster Jesus Christus. Hoc testimonio usi sunt etiam PP. Francofordiensis pag. 83. S. Fulgentius lib. iii. ad Trafimendum cap. 3. Unus est igitur filius ex patris natura genitus, qui ideo unigenitus dicitur, ut ex proprietate paternæ nature unus, & genitus demonstretur. Quid autem filio prodest, ut nuncupetur unigeniti nomine, si privatitur vocabuli veritate? Frustra namque unigenitus dicitur, si in ejus generatione non naturalis de Deo generante veritas, sed creationis ex donante largitas prædicatur: & alii enim, quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quod si etiam unigenitus filius factus dicitur ex gratia, non vere

genitus ex natura, proculdubio nomen & veritatem unigeniti perdidit postquam fratres habere jam cœpit, privatitur enim hujus veritate nominis, si in unigenito non est de patre veritas naturalis. Vide & proximum cap. 4. pag. edit. Lugd. 65. Ildephonsum Archiep. Toletanus in libro de Illibata Virginit. Genitricis Dei Mariæ cap. xi. demonstrat ob unitatem personæ Deum assumentem dici filium hominis, & hominem assumptum dici filium Dei, & inquit: Propter quam duarum naturarum proprietatem in unitate personæ connexam, Dei & dominis unius Christi bac sol ab homo mater est Virgo. Ita in utraque natura unum generans filium, ut idem sit filius Dei qui filius dominis, nec alter sit filius dominis, quam qui sit filius Dei. Ubi observandum est, quod propter unitatem personæ ita repugnat negare Mariam Virginem esse Dei genitricem, sicut repugnat negare filium ejusdem Virginis esse filium Dei. Quis autem hanc propositionem proferret, Maria Virgo non est mater Dei, si consideretur Christus ut Deus est, & secundum proprietatem divinitatis, quia revera natura unius divinam ipsa non genuit? Id quidem nullus assereret, propterea quod gigni non natura est sed personæ. Verum hac de re audiemus iterum disputationem Albinum Diaconum. Ut ad Ildephonsum reveratur oratio, in libro contra eos, qui disputatione de perpetua Virginitate S. Mariae Tom. xii. Bibl. PP. p. 566. Ergo non illum, inquit, ut ceteros adoptati filios Dei fecit filium, sed divinitatis natura illum in proprium Dei filium exaltavit, donavit & illi nomen, quod est super omne nomen: ut esset totus Dei filius, homo & Verbum: quia nunquam non fuit Dei filius, qui semper in permanet unici genitoris unigenitus. Numquam igitur ipse purus homo conceptus, nec natus, sicut ceteri nascuntur infantes, ut ei ex adoptionis gratia, aut ex molimento virtutum prærogativa filii præstaretur: sed Dei Verbum, quia caro factum est, assumpit hominem in se sine persona hominis, ut totus esset Christus proprius Dei filius, non dono gratiae renascendo, ut ceteri, sed salsa proprietate utriusque nature. Valde illustris locus est, & quia Felix & Elipandus aliquando auctoritate Ildephonsi abusus sunt, & quia adoptionis naturam paulo infra explicandam egregie collustrat, & quia totum Christum, id est, etiam ut hominem, esse proprium ac naturalem filium Dei aperte declarat.

Ex

13.
Christus est
filius Deina-
turalis &c.

Ex his liquet juxta Patrum doctrinam Christum ut bominem esse filium Dei proprium, filium naturalem, filium unigenitum: in ipso locum non habere nuncupationem adoptionis; nec adoptatum, nec alienum à Patre traditum, sed suum, propriumque pro adoptandis & nuncupandis. Liquet adoptionem fieri ab iis tantum patribus, qui filium, quem adoptant, non genuerunt; & voluntate duntaxat peragi, non autem natura atque generatione: quamobrem maximum est discriben inter nos & Christum, quoniam hic est filius natura, nos gratia: ille unicus, nos multi: ille Sacramentorum habet potestatem, nos ministerium. Liquet tandem filium unigenitum non esse filium ex gratia: filium, qui nunquam fuit purus homo, non esse filium renascientia: filium, qui est una persona cum Verbo, totum habere proprii filii prærogativam. Atqui Christus est, in quantum homo, una cum Deo Verbo persona, nec unquam exitit absque hujus personæ unitate, ac præterea est filius unicus, filius alterius, quam ceteri sint, conditionis, filius proprius, ac Patris, qui eundem, quem genuerat, pro nobis tradidit. Quomodo ergo habere potest nuncupationem adoptionis, & per gratiam filii prærogativæ potiri?

14.
Confirmatur 1. ratio-

Confirmantur hæc omnia explicatione adoptionis, simulque propositio comprobatur ratione. Adoptio itaque definiri solet *legitimus actus naturam imitan*s, quo *liberos nobis querimus*. A Græcis dicitur *adopteia*, id est, alieni in filio locum assumptio: fitque, ut ait Agell. lib. v. cap. 19. cum in alienam familiam, inque liberorum locum extranei sumuntur. Exemplum ex profana historia petitum fit Augusti: de quo Suetonius cap. 65. *Tertium nepotem Agrippam, simusque privignum Tiberium adoptavit in foro lege Curiata*. Inquit autem *lege Curiata*, quia adoptatio fit principis auctoritate, dum adoptamus eos, qui sui juris sunt, quæ species adoptionis dicitur adrogatio; vel imperio Magistratus, dum adoptamus eos, qui sunt in parentis potestate. Ex quo sequitur, requiri ad adoptionem, ut is qui adoptat liberos procreare non possit, ut ait Tullius infectans adoptionem Clodii in Orat. pro Domo sua: & adoptivos liberos esse, quibus naturales opponuntur, ut habetur I. ult. D. de honor. donat. Alterum exemplum depromptum ex factis literis est Moysis, quem genitum à viro de domo Levi filia Pharaonis Exodi 11. 10. *adoptavit in locum filii*: de quo in libro

Sacrosyllabo pag. 70. *Adoptivus dicitur*, cui nibil à patre adoptante debetur, sed gratis indulgendo conceditur. *Abusivæ namque, & non essentialiter adoptivus est filius dictus*, sicut Moyses in filium adoptatus est à filia Pharaonis, alienus ab ea, & generatione, & sanguinis affinitate. *Hoc ideo posuimus, ut patenter daretur intelligi*, eum dici adoptatum, qui nondum prius fuerat proprius filius adoptantis. Affertur ibidem exemplum alterum omnium nostrum, qui cum essemus parvuli, inquit Apostolus ad Galat. iv. 3. *sub elementis mundi eramus servientes*: at per Christi redēptionem factum est, ut adoptionem filiorum recipieremus; ex quo loco inferitur *adoptivum alienum esse ab eo, à quo dicitur adoptatus, & gratis adoptionem tribui, quoniam non ex debito, sed ex indulgentia tantummodo præstatur*. Postremum exemplum sit eorum, qui Clericali consula initiantur, & recisis crinibus è laicorum ceteri in fortē & hæreditatem Domini adoptantur, pronuntiantque cum Episcopo verba Psalmographi, xv. 5. *Dominus pars hereditatis meæ, &c.* quod Paulus Diaconus lib. vi. 53. haud male observat esse imaginem quādam adoptionis, quoniam veteres adoptabant præcedendo adoptandis capillorum extrema.

Atque ex his primo infertur nomen filii adoptivi nunquam naturæ convenire, sed esse vocabulum personæ, id est, geniti, subsistentis, atque vel liberi sive que juris, vel sub patria potestate constituti: adoptionem vero esse quādam imitationem generationis naturalis, eaque in filium assumi, quem adoptans non genuit. Consequenter infertur filium adoptatum esse natura filium alienum, non proprium, & fuisse aliquando ante adoptionem, cum non fuerit sub potestate adoptantis, ita, ut adoptatus de non filio filius fiat, & de non hærede hæres. Item sequitur adoptionem non generatione fieri, sed voluntate; non natura, sed gratia; non jure nativitatis, sed beneficii largitione: ad solam autem naturam à subsistentia præcisam nonnulli impropria vocabulorum usurpatione, & confusione perceptionum vocabulum filii adoptivi à nonnullis Scholasticis de- torqueri.

Hinc deproprietur validissima ratio, cur Christus etiam in quantum homo, Filius Dei adoptivus nequeat appellari. Primo enim uti naturalis filietas non convenit naturæ, sed hypothæsi atque personæ, non enim natura, sed *suppositum* concipiatur, gignitur, nascitur; ita personæ, non

15.
Confirmatur 2.

16.
Confirmatur 3.

non autem naturæ convenire debet adoptio, quæ est quædam imitatio naturalis filietatis. At humanitas Christi non habet hypostasim diversam à Deo Verbo, sive à filio Dei naturali. Non ergo competere potest humanitatæ Christi adoptio, & filietas, quæ non sit propria, vera, ac naturalis. Hac vero argumentatione utitur Sanctus Thomas 111. p. q. 23. art. 4. Consimiles sunt argumentationes libri Sacrosyllabi: ac prima pag. 68. quoniam Verbum inenarrabiliter de beata Virgine assumptæ carnem, neque hæc præexistit creatæ hypostasi ante inenarrabilem hanc assumpcionem, ideoque humanitas non est adoptata in filium in utero Virginis, in quo à primo conceptionis momento Christus homo fuit eadem persona cum filio Dei, naturali: alioqui deberemus cum Nestorianis personas, filiosque dispescere; idque multo magis, si dicamus adoptatum Christum hominem, posteaquam prodit ex utero Virginali. Aut in utero Virginis, inquit citatus liber, eum suspicantur adoptatum, quod dici nescis est, quia de beata Virgine inenarrabiliter sumpsit, non adoptavit carnem: aut certe eum purum hominem sine Deo natum: quod cogitare impium est, necesse est fateantur, ac per hoc postea quasi indiquerit adoptio ne à Patre in filium sit adoptatus. Altera argumentatio est, quod nunquam Christus fuit filius alienus: Adoptio autem dici non potest, nisi is, qui alienus est ab eo, à quo dicitur adoptatus; legitur in eodem libro pag. 69. Quod profecto tenet etiam de Christo, ut homo, quoniam Christus ut homo non est filius alienus, sed filius unigenitus ac proprius Dei Patris. Tertia est hujusmodi: Adoptio non ex natura & generatione dicit originem, sed ex dilectionis affectu: *Omnis enim adoptio* (legitur ibidem pag. 71.) *ex affectione dicit vocabuli sui originem, quamquam etymologia sua non videatur trahere similitudinis sonum.* Habet namque ex utraque parte *Utinam* vocabulum eleganter *instatum*, ut si dicas: *Utinam sis nibi in filium adoptivum;* & econtra: *Utinam merear à te in filium adoptari.* Eapropter diximus supra à JCC. adoptionem eorum, qui sui juris sunt, appellari *adrogationem*, quoniam & adoptans roget eum, quem adoptatus est, an velit justum sibi filium esse; & is, qui adoptatur, roget adoptantem ut id fieri patiatur. Vide Justinian. l. 2. D. de Adoptionib. At Christus ut homo non affectu dilectionis in filium Dei assumptus est, sed vi hypostaticæ unionis, & generationis

æternæ; ideoque nullo pacto appellari debet filius nuncupativus & adoptivus.

Communibus his argumentationibus tria alia addi possunt, quarum prima est; Röboratur Sunt quidem in Christo naturæ duæ im- ^{ad hoc aliis} permixtæ ac distinctæ, divina, quam ab ^{argumentis} æterno habet à Patre, & humana, quam in tempore sumpsit ex Virgine, & recte appellatur Deus & homo, filius Dei & filius Virginis; quemadmodum est in homine rationalis anima & corpus, quorum illa creaturæ à Deo, hoc in materni visceribus gigantur & procreant, ac dicitur homo mortalis carne, & spiritu immortalis. At cum utraque natura, caro videlicet & anima, conglomerata sit substanciali unitione; quis afferet filium ut rationalem non esse filium naturalem hominis, quoniam homo rationalem animam procreare non potest, & non potius totum hominem & corporum & rationalem esse unum filium hominis naturalem ac proprium, quoniam corpori ab homine procreato substancialiter unita est spiritualis anima, hujusque unionis vi gigantur unus filius homo rationalis, homo corporeus? Ita Christus, inquit citata Epistola Albinus, licet sit carne mortalis, & divinitate immortalis, tamen est unus Jesus Christus, & unus Dei filius, sicut dixi hominem unum esse filium, licet carne sit mortalis, & anima immortalis: & nullatenus filius uniti patri potest esse utrumque & proprius & adoptivus. Sit argumentatio altera: Beata Virgo non procreavit divinitatem, & tamen Christus ut Deus est filius Virginis, neque dividi potest in duos filios, ita ut in quantum homo sit filius Virginis, in quantum Deus sit filius Patris: sed quoniam Deus & homo est una persona Verbi, totus Christus Deus & homo est filius Patris, totus Christus Deus & homo est filius Virginis, adeo ut sit blasphemum, nefandumque afferere, Virgo non est Deipara, Virgo non perperit Deum Verbum. Pari ergo jure ob personæ unitatem afferendum est, Totus Christus Deus & homo est filius Patris proprius & naturalis; non autem, Christus Deus est filius Patris naturalis & proprius, & Christus homo est filius Dei nuncupativus & adoptivus. Et si beata Virgo proprium potuit generare sibi filium, qui fuit ex æterno Dei filius: quomodo non potuit Deus Pater habere hominem filium proprium, qui est in tempore natus ex Virgine? Unus omnino est in utraque natura ad utrumque parentem Christus, & filius Dei proprius: inquit citata Epist. ad Monachos Getas Albinus.

Albinus. Postremò Christo ut hominē genua flectimus: datum est enim illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur, inquit ad Philipp. 2. 9. Apostolus. *Adoptio autem Deo non flectit genu creature, sed vero*, ait in hunc locum Auctor Glossæ Ordinariæ, ideoque Christus etiam in quantum homo, ut hancen Scripturis, Patrum testimonis, ac Theologicis argumentis demonstratum est, dici nequit Filius Dei adoptione.

DILUVUNTUR OBJECTA.

18.
Objicitur 1.

In contrarium objiciuntur primo loco verba Apostoli scribentis ad Rom. viii.
29. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* At Christus primogenitus est gratia, & adoptione, non autem natura, secundum quam est unigenitus, nec fratres aliquos habet. Igitur filius est etiam nuncupativus, & per gratiam adscitus. Scriperat supra idem Apostolus cap. 1.
4. *Qui prædestinatus es filius Dei in virtute.* Quid manifestius, ut percipiamus Christum esse filium Dei prædestinatio- ne, & gratia; ut libro de Prædest. SS. cap. xv. luculenter sanctus P. Augustinus affirmat?

19.
Responde-
tur.

Resp. appellari etiam Dominum Iesum filium Dei naturalem, unigenitum, ac proprium, præsertim à D. Paulo: dici autem primogenitum, & quoniam prius, id est, ante fæculagenitus est, & quia per ipsum acquirimus hæreditatem, ut diximus Vo- lüm 11. pag. 46. & hoc ipso pag. 51. Ibidem declaravimus, quo pacto dicatur prædestinatus, nimirum declaratus, & manifestatus virtute miraculorum, & per gloriam resurrectionis, juxta interpretationem Græcorum, & prædestinatus etiam ad filiationem Dei, non adoptivam, sed naturalem, in quantum nullis precedentibus meritis prædefinitum fuit, ut Christus Dominus, cum primum in virginali utero procreatus est, & priusquam aliquid patraret boni, per summam hypostaticæ unionis gratiam esset idem naturalis & unigenitus Dei filius, qui ab æterno in sinu Patris consistit. Atque hæc est interpretatio Augustini tradita in libro de Prædest. Sanctorum proximoque capite dilucidanda.

20.
Objicitur 2.

Præterea opponunt auctoritatem San-
ctorum. Irenæus enim lib. 111. adv. hæreses cap. 21. sive ex dist. Massuet 19.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

inquit: *Propter hoc enim Verbum Dei homo: & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei; ut adoptionem percipiens fiat filius Dei.* Hilarius lib. 11. de Trinit. ita de Christo loquitur: *Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Cyrillus in Dialog. 111. contra Arianos ait: *Tanquam unus ex nobis in filium adscriptus est Dei, adoptatus nobiscum, & propter nos ille verus, & germanus.* Athanasius in disput. contra Arianum. 28. *Filius quidem verus Dei unus est Verbum, & Deus. Est autem & tanquam alius filius adoptatus per templum corporis ipsius Domini nostri Iesu Christi.* Marius Victorinus lib. 1. aduersus Candidum Arianum: *Nos adoptione filii, ille natura etiam, & quadam adoptione filius, & Christus, sed secundum carnem, Eugenius denique, Ildefonsus, & Julianus Toletanus Sedis Antistites in Missa de Cœna Domini ita dixerunt: Qui per adopti- vi hominis passionem, dum suo non indul- sit corpori, &c.* Item in Missa de Ascensione: *Hodie Salvator noster per adoptio- nem carnis sedem repetivit Deitatis.* Evincitur itaque Patrum testimonis Christum spectata carnis natura filium adsci- titum, & adoptivum esse appellandum.

21.
Responde-
tur.

Resp. 1. Patres locutos de adoptione sensu amplissimo accepta, prout idem est, ac naturæ assumptio, non vero de adoptione propria quæ est alienæ perso- nae ad jura proprii filii libera, & gratio- sa translatio: ideoque hanc, aut consi- milem loquendi methodum usurpasse, carnis humilitas adoptatur, tanquam filius adoptatus, quadam adoptione filius, &c. Deinde nonnulla in particulari re- ponimus. Et quantum ad Irenæum; evi- dens est ex iis quæ proxime præcedant, & quæ subinde pertexit, quod ait, *ut adoptionem percipiens fiat filius Dei*, non ad Christum referendum esse, sed ad homines, quos redemit: & falli Erasmum, qui in Præfatione ad hunc 111. librum inquit ab Irenæo Christum dici juxta humanam naturam adoptatum. Enimvero revincuntur eo loci qui Christum putant purum hominem e Josephi satu progenitus; quos paulo ante cita- ta verba ait *non percipere munus adoptio- nis.* Atque recitatis iis, quæ objiciuntur, statim sequitur: *Non enim poteramus aliter incorruptelam, & immortalitatem percipere, nisi adunati fuissimus incor- ruptelæ & immortalitati.* Nec obscure Irenæi sensum demonstrat præsentis tempo- ris verbum, *ut fiat;* nam si de Christo esset

A 2

esset accipiendum, adhibuisset præteritum. Præterea in eodem capite hac aperta Sancti Martyris sententia hæresis Feliciana confoditur: *Ipsæ, Christus, propriè præter omnes qui fuerunt tunc homines, Deus, & Dominus, & rex aeternus, & Unigenitus.*

22.
Sensus Hila-
rii de verbo
adoptatur
defenditur.

Divum Hilarium usurpasse verbum adoptatur, prout significat *adscisci & as- sumi*, constat ex quo id enuntiet de *carnis humilitate*, non de Redemptoris persona; & ex quo tam aperte, ac luculentiter lib. vi. omnem à Christo adoptionem repellat. Est tamen de hoc loco diversa Eruditorum sententia, affirmantibus aliis cum Vasquesio in 3. p. disput. 89. cap. 15. & præstantis ingenii viro Germanio p. 2. de vet. hæret. Eccles. Cod. corruptoribus legendum, non adoptatur, sed adoratur: contendentibus aliis retinendum esse verbum *adoptatur*, cum eximiis Scriptoribus Petavio lib. vii. de Incarnat. cap. 4. Cujantio in Vind. vet. codd. & Vallarsio in Praef. ad Hilarium. Ac prior sententia nititur testimonio Hincmarii, & Alcuini: quorum unus in Praef. ad lib. de Prædest. & in Tract. de non Trina Deitate scribit Felicem Orgelitanum tempore Caroli Magni Imperat. omnes Hilarii Codices quotquot arripere potuit adulterasse, & ubi scriptum erat, *Carnis humilitas adoratur*, supposuisse *carnis humilitas adoptatur*. Alter vero lib. vi. aduersus Felicem inquit hunc verba Hilarii *confusa versitia immutasse*. Afferuntur etiam pro hac sententia vetusti Codices Corbejensis, & Veronensis, qui exhibent postremas syllabas verbi *adoptatur*, id est, *ptatur* loco *cultellis abraso*, aliena manu *conscriptas*, diversoque atramento, ut satis appareat fuisse olim scriptum *adoratur*. Accedit, quod nullus Codex, quem legerint aut Erasmus, aut Badius, aut Cribellus præferebat *adoptatur*, cum neuter edendo Hilarium ex scriptis exemplaribus accurate collectis hujusce lectionis meminerit. Tandem legendum esse *adoratur* etiam verborum sensus videtur evincere, cum eo loci agat Hilarius de exhibita à Magis adoratione, atque illa antithesi, *Dum carnis humilitas adoratur*, proferatur causa, cur inter vagitus, lordidosque pannos *poteſtatis dignitas non amittitur*.

23.
Sensus Hi-
larii impa-
gnatur.

Non destituitur tamen opposita sententia rationum præsidio. Nam Agobardus, qui ante Hincmarum de hæresi Feliciana accurate pertractavit, attentatæ à Felice depravationis non meminit,

quam tamen Hincmarus ut rem notissimam venditat: Alcuinus vero de versuta potias interpretatione, quam de corrupto Hilarii loco videtur accipiens. Deinde inter vetustos codices commendatur ab omnibus Vaticanus scriptus, ut inquit vir Cl. Mabillonius lib. v. de Re diplom. sub finem quarti saeculi, aut quinto ineunte; ubi abrasis literis p. t. aliena manu superinducta est lit. r quod aperte demonstrat antiquitus fuisse scriptum *adoptatur*. Atque id validum argumentum esse haud diffidetur ipse Germanius cap. 9. pag. 446. Quare arbitror ante tempora Felicis Orgelitanus Hilarius Codices variasse, Hincmarum vero illos à Felice existimasse corruptos, quod ipse diversæ lectionis Codicem haberet præmanibus, & revera Felix Aquisgrani exhibuisset præferentem verbum *adoptatur*. Quæ si vera sunt, haud facile erit Germanium inter & Cujantium controversiam componere, genuinamque explicari Hilarii textus lectionem. Accedendum tamen arbitror ad partes Cujantii, cum ob Vaticani Codicis auctoritatem, tum ob orationis elegantiam sensumque verborum: nam & oratio minus apta videtur, si vox *adorandi* paulo ante posita repetatur, & in hoc ab Hilario instituitur antithesis, quod gloria, potestas, aliaque ornamenta divinitatis consistunt cum partu Virginis, vagitu infantis, pannorumque squallore, nec amittitur in *assumptione carnis dignitas potestatis*. Cæterum, quantum ad præfens attinet, sive *adoptatur*, sive *adoratur* legendum sit, nullum hinc habet Feliciana hæresis fulcimentum.

Quid autem de Cyrillo? Is cit. dialogo 111. Tom. v. pag. 486. adoptionem ^{Vindicatu} accipit pro carnis assumptione; nam demonstrat tunc vere datum esse *Filio nomen*, quod est super omne nomen, cum formam nostram assumpit, non autem post mortem tantummodo; ideoque licet servilem formam induerit, fuisse tamen à priori sua conceptionis momento *Filium Dei verum ac germanum*. Imo paucis interjectis ait Christum *dejectum iri*, si ex munere habeat filii Dei appellationem. Ac in eodem dialogo pag. 489. ita ad rem nostram proloquitur: *Si quis autem interroget, utrum substantia & naturalem filio tribuas filiationem, aut in sola Patris voluntate positam, si- cut nimirum in nobis etiam conceditur, quid responderes Hernia?* B. Substantiam quidem ego dixerim, sed non videbor aduersariis vera loqui. A. Ita plane: sed adiuvant delirare nos, & declaratione desitutum. *Quis*

Quis enim, queso, istiusmodi sententiis adstipulari nolens eorum cachinnos effugiet, qui rabie sic effervati sunt, & eo intemperiarum venerunt, ut cogitandum putent adscititum effossum, & in aliorum ordine positum?

25.
Defenditur
Athanasius.

Citatum contra Arium disputationem non esse Athanasii observarunt docti vi- ri ex stylo, ex argumentis plerumque invalidis ne umbram quidem referentibus Athanasianæ *évepias*, & ex vetustis in quibus non comparet, operibus ipsiusmet Athanasii. Vid. edit. PP. Ben. Tom. II. pag. 205. Scopus tamen hujus scriptoris est duas in Christo propugnare naturas, & humanam à divina distinctam: quam perinde aequiparat templo, filioque adoptato: ac num. 21. pag. 215. docet Christum nequaquam in duos filios dividendum esse, cum *unus sit invisibilis filius Dei*, qui *idem & visus est; incorporeus, qui & corpus assumpit; immortalis, qui & carne mortem expertus est; intactus idem actus*: & paulo ante num. 20. animadverterat non esse propter humanam naturam unum Dei filium seorsim nominandum, quemadmodum in Imperatore non imperat *seorsum homo*, & *seorsum purpura*. Verus autem Athanasius initio libri de Incarnat. Verbi pag. 1. ejusdem Volum. ait: *Qui igitur natus est ex Virgine Maria, Filius Dei natura, & Deus verus, non gratia, neque participatione, &c.* Eodem pacto Marius Victorinus duplum in Christo naturam propugnat, & adoptionem quamdam, carnis scilicet assumptionem adstruit, non adscititiam atque nuncupativam filietatem, quoniam & ipse adversus Arianos decerat. Ad Missam Tolestanæ Ecclesiæ respondent PP. Francofondenses in Epist. Synodica pag. 79. cit. Tom. IX. Ven. Collect. Concil. Gregorium Pontificem Romanæ Sedis clarissimum toto orbe Doctorem in suis Orationibus semper Christum filium Dei unigenitum nominare, atque opponunt collectam ferie secundæ, & quartæ post Palmas, solemnisque diei Ascensionis dominicæ: quamquam in Missa olim à Tolitanis decantata non *adoptio* in filium, sed *adoptio* tantum humanitatis & carnis, id est, humanæ naturæ assumptione exprimi videatur.

26.
Objiciunt
adversarii.

Præterea argumentantur à ratione. I. Est in Christo non tantum humana natura, quæ esse potest filiationis adoptione substratum, verum etiam habitualis gratia, quæ tribuit spiritum sanctificationis, arrham hæreditatis, & adoptionem filiorum, neque tali efficientia carere debet, cum juxta proloquium Scholasticum effectus formalis necessario formam suam consequatur. Deinde cum Christus ratione humanitatis dicatur recte crucifixus ac mortuus, & juxta quorundam sententiam servus quoque, Deique famulus, curnam eodem pacto dici nequit filius nuncupatus atque adscititus? Contra si in quantum homo est, non satis apposite appellatur Deus, ne duarum naturarum intelligatur permixtio: quo jure dicetur secundum rationem illam, qua est homo, filius Dei naturalis, maxime cum idem prorsus sit Deus, ac Filius Dei? Rursus qui non est filius per generationem, non est filius natura. Christus vero secundum humanitatem non est genitus à Patre, ideoque nec natura ejus filius. Præterea nonne in quantum homo Christus est Patri extraneus? In eo itaque salvare potest tradita definitio adoptionis. Tandem sunt in Christo duæ filiationes, æterna una, altera temporalis: ac debet utrius diversus terminus respondere. At per filiationem æternam Christus est filius Dei naturalis; igitur per filiationem adventitiam ac temporalem est Dei filius assumptus, & adventitus.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

27.
Responde-
tur.

Resp. ad primum, non naturam, sed personam esse adoptionis subjectum: gratia autem habitualis præcipuum effectum esse animi decorum, divinæque participationem naturæ, & adoptionem filiorum per hanc gratiam iis tribui, qui Deo extranei sunt, nec habent ad hæreditatem ius proprium ac personale, quemadmodum habet Christus, cui proinde non impertitur gratia secundarium effectum adoptionis propter personæ dignitatem ac naturalem filiationem. Atque per vulgatae huic responsioni addo Spiritum sanctum, per quem gratia, & caritas in cordibus nostris diffunditur, esse Spiritum proprium filii ad Rom. VIII. 9. & I. Joann. IV. 13. ideoque gratiam in nobis efficere adoptionem filiorum & adventitium ius ad regnum, quoniam sanctificamur per spiritum Christi, at in ipso Christo ius non adscititum sed proprium, propterea quod sanctificatus est proprio Spiritu; quam responsionem confirmo auctoritate Cyrilli scribentis Dialogo III. de Trinit. Tom. V. pag. 492. *Qui ergo nos mortales filiationis gloria ornat, Spiritus nimivimus, cum sit Filius, in aliis quidem adoptionem præstabit, nihil autem prorsus ager in eo; cuius est non adscititus neque extrinsecus inductus, sed substantialiter ejus est, & per ipsum Patris voluntate effunditur in eos, qui illo digno reperti fuerint.* Quod sequitur expeditum

A a 2

tionem

tionem habet facilissimam, quandoquidem hæc vocabula, *Deus, homo, servus, passus, crucifixus* spectant per se ac directe naturam, & ratione naturæ convenienti personæ: adoptio autem & filietas personarum sunt nomina, & juxta ea quæ diximus de communicatione idiomatum, vocabula, quæ significant hypostasim, nequeunt naturæ competere: quamquam si naturæ humanæ convenienter filiatio ratione personæ, non esset nisi *filietas* naturalis, quia persona Christi naturalis filius est, non adscitius. Proximum hac ratione diluitur. Quamvis Maistrus in *III. disput. 2. q. 5. art. 1.* distinguit filium proprium à naturali, tradatque Christum ut hominem esse filium proprium ob unitatem personæ, non esse naturalem ob peractam in tempore generationem, atque juxta hanc sententiam à Belluto, aliusque probatam salvetur Christum ut hominem esse filium Dei proprium, licet non sit naturalis: asserimus tamen ad filiationem naturalem sufficere hypostaticam unionem, sicuti hæc sufficit ut beata Virgo sit vera, propria, ac naturalis Dei mater, prout paulo supra explicavimus: quare negamus Christum non esse filium Dei naturalis, etiamsi ut homo non procedat per generationem à Patre. Dicendum tamen arbitramur cum nostro Basilio Legionensi *Tom. I. variarum disput. relect. 4.* quem plurimum commendat Gabriel à S. Vinc. *disp. xxiiii. dub. 4.* hanc filiationem naturalem repetendam esse ab æterna divini Verbi generatione, quia ideo Christus *homo* est filius Dei naturalis, quia per unionem hypostaticam subsistit hypostasi Verbi, quod vi generationis æternæ est naturalis Dei filius: non ut putant Vaquehus *disput. 89. cap. 14.* & Suarez *disput. 49. sect. 1.* quia per unionem hypostaticam Christus ut homo habet jus ad hereditatem filio-

rum. Præcisa enim æterna generatione non esset in Christo naturalis filiatio, quemadmodum hæc non esset si Spiritus sanctus, non Verbum, carnem assumpsisset humanam, quamvis non deest in hac hypothesi jus ad gloriam, & hypostatica unio. At quod proximo loco sequitur, nullius est momenti; nec enim naturæ competit filiatio, ut dictum est sèpenumero, nec natura, quæ substantiæliter est unita, appellari potest extraea. Ad ultimum reponimus non unam esse Doctorum Scholæ de duplice Christi *filiatate* sententiam. Thomista enim cum Angelico Præceptore *q. 35. art. 5.* filiationem unicam adstruunt, eamque æternam ob unitatem suppositi: at Scotistæ cum Subtili Doctore in *III. dist. 8.* filiations propugnant duas, ob æternam, ac temporalem generationem: affirmatque Franciscus Macedo Scoti argumentationes talis generis esse, ut iis Cajetanus non potuerit satisfacere. Videſis Maceſi Collat. *III. diff. 3. sect. 2.* Atta- men non videtur nobis dissidium istud tanti, ut inquiunt, momenti; nam si generationes ad suum referantur principium, æterna scilicet ad patrem, ac temporalis ad matrem, duæ sunt proculdubio; si ad terminum, id est, ad personam genitam, nonnisi una potest adstru: & quoniam, dum *filiationem* dicimus, percipimus relationem ad personam genitam, magis arridet nobis opinio unam in Christo *filiatatem* afferentium; quamquam si duas placeat adstruere, minime consequetur duos esse filios, sed unum naturalem ac proprium duas habens veluti *habituidines*, unam ad patrem, ad matrem alteram; quoniam, ut diximus, duæ istæ *filiatates* discriminabuntur ex parte generantium, non respectu termini, sive personæ genitæ. Atque hactenus de hærefi Feliciano.

C A P U T III.

Quo sensu dicatur ab Apostolo Christus Jesus *prædestinatus Dei Filius.*

S U M M A R I U M.

1. *Varia DD. placita.*

2. & 3. *Explicatur textus D. Pauli.*

4. *Christus prædestinatus est filius Dei.*

5. & 6. *Objectioni fatisit.*

HÆRET quorumdam menti levis hæc difficultas, quare Christus dici nequeat filius Dei adoptivus, si ad hanc filiationem evectus est gratia, ac prædestinatione divina; & qua ratione

prædestinatus dici possit, si persona, quæ prædestinationis subiectum est, extitit ab aeterno, atque natura, non gratia ei convenit divina filiatio. Qua in result opiniō Durandi in *III. dist. vii. q. 3.* non

3. non posse Christum servato verbo-
rum rigore dici *prædestinatum* filium Dei,
propterea quod nequeant alicui *præde-
stinatione* competere, quæ ipsum natu-
ra, vel tempore minime consequuntur:
posse tamen dici *prædestinatum* impro-
prie, quatenus *hypostatica* unio est ma-
xima gratiarum omnium. Verba autem
Apostoli scribentis ad Rom. 1. 4. *Qui
prædestinatus est filius Dei in virtute,*
Durandus cum Græcis PP. ita exponit,
ut idem sit *prædestinatus*, ac *manifestatus*
& *declaratus*: quam interpretationem &
nos tradidimus hoc eodem Volumine
pag. 51. & pag. 125. non ita tamen, ut
Christi *prædestinationem* luculentissime
ab Augustino commendatam rejecerim-
us. Non enim Græcorum Latinorum-
que Patrum sententia pugnat invicem;
quoniam contradictionem non implicat,
id fuisse in tempore miraculorum glo-
ria comprobatum, quod fuerat ab æter-
no præcognitum ac definitum.

2. *Explicatur S. Paulus Apo-
stolus.* Itaque primum dico, posse recte testi-
monium Apostoli hoc pacto exponi, ut
idei valeat *τὸ πρædestinatus*, ac certo
pronuntiatus, ac *declaratus*. Enimve-
ro ita habemus in Græcis, *Τοῦ ὁμοθέν-
τος οὐκ Θεοῦ ἐν δυνάμει*. Est autem *ὁμο-
θέντος* idem ac *declaratus*, & *demonstratus*,
ab *οὐκέτῳ*, quod non solum significat *de-
finere*, & *decertere*, verum etiam *certo
pronuntiare*, ac *declarare*. II. Syriaca
versio Tom. v. Bibl. Walt. pag. 636.
habet: *Et agnitus est filius Dei in vir-
tute*. Aethiopica etiam ibidem: *Quem
declaravit esse filium Dei*. III. Habent
Græcorum Scholia citata in hunc locum
ab Erasmo: *οὐλέντος, τετέλεσθαι, ἀποδειχ-
θεντος, ἀποφασισθεντος διὰ τε τῶν προφητῶν,
διὰ τε τῶν τοσαντῶν θεοσημείων, διὰ τε τῆς ανα-
γάντως, definiti, hoc est, demonstrati, declarati,
tum per prophetas, tum per tot divini-
tatis signa, tum per resurrectionem. Revera
Chryſostomus hom. 1. in Paulum pag.
Edit. Commelin. 8. ita textum illum ex-
ponit: *Qui declaratus est, miraculis, quæ
edidit, magnum potentia argumentum
præbens*. Theophylactus pag. 5. Nunc ig-
nitur afferunt, quanta ratione cognitus sit
filius Dei. Oecumenius pag. 203. edit.
Paris. *Qui demonstratus & manifestatus
est, &c.* IV. Etiam D. Hieronymus in
Epist. ad Ephes. cap. 1. pag. edit. Mar-
tin. 326. inquit: *De filio vero, hoc est,
de Domino, Nostro Iesu Christo in alio
loco (ad Rom. 1.) scriptum est, ὅποθέντος:
quia semper cum patre fuit, & nun-
quam eum ut esset divina voluntas præces-
sit; de iis vero, qui cum antea non essent,
postea substiterunt, dicitur προοριζόντες:**

quæ Hieronymus videtur mutuatus ex
Origene similia in eundem locum tra-
dente. V. Cum Apostolus eo loci com-
memoret divinam potentiam ac virtu-
tem, sanctificationis spiritum, & resur-
rectionem ex mortuis, opponatque na-
tivitati secundum carnem ex semine Da-
vid æternam generationem & virtutem,
qua à mortuis surrexit, haud obscure
commonstrat hunc suorum verborum
sensem esse, declaratum fuisse tot signis
Redemptorem nostrum factum ex mu-
liere esse filium Altissimi unigenitum, ac
sempiternum.

Huic tamen interpretationi non repu-
gnant Augustinus, cæterique afferentes
3. Christum fuisse revera *prædestinatum* fi- *Ulterior Ex-*
lium Dei. I. Vulgata nostra, imo quot-
quot scripserunt ante Hieronymum, lege-
runt *Prædestinatus*, nec magna caret pro-
babilitate olim fuisse scriptum προοριζόντος, ut nititur demonstrare Zegerus. Sa-
ne ita legit Irenæus lib. 111. cap. 18. ex
dist. Massuet. 16. num. 3. & cap. 32.
nunc 22. n. 1. προοριζόντος legit quoque
Epiphanius hæresi *līv.* qua est Theodo-
tianorum Tom. 1. pag. 467. & Origenes,
non quidem in Comment. sed lib. 2. προ-
ορίζων cap. 4. II. Latini hanc lectionem
præferunt, Tertullianus contra Pra-
xeam, & Hilarius lib. vii. de Trinitate,
qui Hieronymum præcesserunt, deinde
Augustinus de SS. Prædestinat, cæterique
omnes. III. Etsi detur olim scriptum
fuisse ὅποθέντος, etiam οὐκέτῳ, in sacris
literis idem valet ac προοριζόντων; nam Lu-
ce xxii. 22. de Christi passione legitur,
κατὰ τὸ ὁμοτένον, secundum quod defini-
tum est: & Act. 11. 23. τούτον τὴν ὁμοτέ-
νηθεῖν, οὐ προγνώσκει τὸν Θεὸν ἔκδοτον. Hunc
definitio consilio, & præscientia Dei tra-
ditum. Et Act. x. 42. de ipso Christo
legitur, ὁμοτένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προτίχων,
καὶ νεκρού, constitutus a Deo judex
vivorum & mortuorum: quare pro eo
dem frequentissime usurpatur οὐκέτῳ, &
προοριζόντων, ut prænotavimus lib. vi. cap.
9. IV. Profani quoque Scriptores usur-
pant verbum ὅπιζεν pro statuere, ac de-
finire, ut eruditæ demonstrat in Com-
ment. lingua Græca Gul. Budæus pag.
704. V. Si Christus appellatur 1. Pe-
tri 1. 20. *Præcognitus ante mundi con-
stitutionem*: quare dici nequit *præde-
stinatus*? VI. Hic Petri locus, in quo di-
citur Christus *præcognitus* ab æterno,
*manifestatus autem novissimis tempori-
bus*, egregie explicat alterum Pauli tex-
tum, conciliatque Græcorum Latinorum
que sententiam; quoniam quæ ab æterno
in Dei præscientia definita sunt, hæc statu-
tis

tis temporibus eveniunt & declarantur; ac proinde quod ait Apostolus, *Prædestinatus est filius Dei*, recte Latini interpretantur, *Prædestinatus est ante mundi constitutionem*, recte Græci, *Declaratus per resurrectionem ex mortuis*; ita ut *op̄c̄en* idem valeat, sive sit *definire & prædestinare*, sive *complevere ac declarare*, quod ab æterno fuerat prædestinatum.

4.
Conclusio
Auctoris
probatur.

Explicato à nobis hac ratione Paulino textu, & ad concordiam revocatis Latinis, Græcisque Patribus, liquet admittendam esse hanc assertionem, *Christus prædestinatus est filius Dei*: quam non solum Augustinus enuntiat, sed etiam ea utitur ad refellendam hæresim Pelagianam. Enimvero quidquid in tempore completerur, præsertim si beneficium Dei sit, & ad communem utilitatem præordinatum, illud omni dubio procul fuit in Dei præscientia, ac præfinitione dispositum. Si ergo Christus Dominus non fuit prædestinatus filius Dei, nec in tempore conceptus erit ac natus, aut saltem non erit id singulare Dei beneficium, & gratiæ donum maximum ac præstantissimum. *Quisquis igitur filium Dei prædestinatum negat, bunc eundem filium hominis negat*, inquit S. Pater Augustinus Tract. cv. in Joan. num. 8. Deinde quidnam est divina prædestination, nisi eorum, quæ per gratiam sunt in tempore, æterna ac definita præscriptio? At Salvatorem nostrum factum Dei filium per gratiam unionis *hypostaticæ*, nullis præcedentibus meritis & Augustinus non uno in loco declarat, & manifesta ratio demonstrat. Attulimus Augustini verba de prompta ex cap. xv. de Prædest. SS. num. 30. eaque late explicavimus lib. vi. cap. 6. arg. 6. Legi potest & Tract. LXXXII. in Joan. num. 4. & lib. 1. Operis Imperf. contra Jul. num. 136. Ratio autem ab Augustino tradita est; quoniam *illam susceptionem hominis nulla merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita cuncta caperunt*, inquit S. Pater Tract. nuper laudato. Quid enim mereri poterat antequam esset? quandonam ante *hypostaticam* unionem exitit Christus homo? an non idem prorsus est Verbum fieri hominem, & humanam naturam *hypostaticæ* uniri Verbo? Quid ergo Christus egit ante, quid credidit, quid petivit, ut ad banc excellentiam perveniret? ait de Prædest. SS. Gratia Dei invictissimus Propugnator. Itaque si assumptione humanitatis ad Filii Dei dignitatem munus est gratiæ, hanc Deus ab æterno prædefinierat. Huic consimile est argumentum D. Thomæ 3. p. q. 24. art. 1. Præ-

terea nisi in Christo prædestinationem adstruamus, pereunt argumenta complura, quibus S. P. hæresim Pelagianorum profigavit, evincens gratiæ, ac prædestinationis beneficentissimam largitatem ex eo quod, sicut Christus absque præcedentibus meritis prædestinatus est Filius Dei, caput Ecclesiæ, & Redemptor universorum, ita nos cum effemus filii iræ, & luteæ massæ figimentum, prædestinati sumus in Christo, ut sumus membra ipsius, ejusque imaginis conformati, atque, uti speramus, gloriæ, regnique coheredes. Atquehinc est, quod idem Christus bene sapienterque appellatur *præclarissimum lumen prædestinationis, & gratiæ*. Verum necesse non est, ut diu in his immoremur, neque inquiramus singillatim ad quæ munera fuerit piissimus Redemptor noster prædestinatus: cum enim prædestinatus fuerit ad naturalem Dei filiationem, etiam prædestinatus fuit ad habendam in assumpta humanitate *clavitudinem*, quam habuit, ut Deus, *antequam mundus fieret*; & ad *præclarissima* ornamenta, quæ Verbi Dei dignitatem, & Mediatoris officium & characterem sequuntur, cujusmodi sunt sedere ad dexteram Patris, habere in cœlo, & terra plenissimam potestatem, judiciique faciendi summam auctoritatem.

At enim, inquis, cum Verbum æternum sit, habeatque Filii Dei claritatem naturæ, & sempiterna generatione, quomodo potest dici prædestinationis divinæ *subjectum*? Ut hunc nodum solvant, respondunt Scholasticorum aliqui hujus prædestinationis *subjectum* esse naturam humanam, non autem personam Verbi. Sed, præterquamquod naturæ non convenit *filias*, Apostolus inquit illum prædestinatum esse filium Dei in virtute, qui *factus est ex semine David secundum carnem*, id est, personam Verbi, de qua in Evangelio Joannis: *Verbum caro factum est*. Dicendum itaque *subjectum* prædestinationis esse personam Verbi, non in quantum Verbum est, sed in quantum *caro factum est*: sub qua ratione temporis subjicitur: ita nimis S. Pater Tract. cv. in Joan. n. 8. *Recte quippe dicitur non prædestinatus secundum id, quod est Verbum Dei, Deus apud Deum*. Ut quid enim prædestinaretur, cum jam esset quod erat, sine initio, sine termino semperitus? Illud autem prædestinandum erat quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora prædestinatum erat, ut fieret. Idem propugnat S. Thomas cit. art. 1. ad

ad 2. Neque penes me aliquid ingerit difficultatis quod aliqui opponunt, *terminum* prædestinationis posteriorem esse *subjecto* ejusdem prædestinationis, *filiationem* autem Dei naturalem eodem momento attributam Verbo secundum carnem, quo ipsam carnem assumptam preter vulgatam responsionem, quod hic adest *prioritas* rationis, imo ipsa naturalis *filiatio* oritur ex unione *hypostatica*, eamque supponit: dum affero Verbum secundum carnem esse *subjectum* prædestinationis divinæ, & ejusdem prædestinationis terminum esse Dei *filiationem*; quamvis oratione utar Scholastica, nihil aliud percipio, quam Deum ab æterno absque ulla meritorum præscientia prædefinitissime perficiendum in tempore *Incarnationem*, ob quam idem esset filius hominis, & filius unigenitus Dei, Atque hanc mentis meæ perceptionem nequaquam obnubilat subjecti, termini, aliorumque vocabulorum caligo.

10.
Rohoratur
Responsio.

Illud potius disquirendum esset, quomodo si Christus per gratiam, & nullo meritorum intuitu prædestinatus est filius Dei, neque tamen dici filius per adoptionem; nisi sublata verborum æquivalente res per semetipsam patesceret.

Aliud quippe est per gratiam naturam humanam uniri Verbo: aliud per gratiam Christum hominem esse filium Dei. Primum significat unionem *hypostaticam*, per quam natura humana subsistit hypostasi Verbi, magnam esse gratiam, quam Christus præcedentibus operibus non poterat promereri: atque hoc ulti ceditur. Aliud significat personam subsistenter per gratiam fuisse evenitam ad *filiationem* Dei; quod falso est penitus. Illud verum est, quia humana natura ante unionem non poterat promereri; istud est falso, quoniam persona subsistens est filius non adscitus, sed naturalis. Quare gratia unionem spectat, & ex unione consequitur naturalis *filiatio*: unde recte diximus cap. præcedenti in resp. ad 1. Christum per gratiam prædestinatum fuisse ad *filiationem* Dei naturalem. Haud obscure id insinuat Augustinus scribens citato cap. 15. de Prædest. Sancti Salvatorem nostrum singulari Dei munere, nullisque suis vel operum vel fidei præcedentibus meritis fuisse prædestinatum, quoniam prædestinatum fuerat, ut ille homo à Verbo Patri coetero in unitatem personæ *assumptus*, filius Dei unigenitus esset. Atque hæc de prælaudato Pauli textu, & de Christi prædestinatione.

C A P U T IV.

Quare Christus dicatur natus de Spiritu sancto, nec tamen ejusdem Spiritus sancti sit filius.

S U M M A R I U M.

1. Status Quæstionis.
2. Probatur, incarnationem ob Mysterii significationem tribui Spiritui S.

3. Quin tamen dici possit *Filius Spiritus* &
4. Solvitur objecțio.

1.
Status Quæ-
tionis.

VERBA Angeli Josephum virum Mā-
riæ alloquentis Matt. 1. 20. *Quod*
enim in ea natum est, de Spiritu sancto
est, & qua continentur in Aposto-
lico Symbolo, *Qui conceptus est de Spi-
ritu sancto, natus ex Maria virgine*, mo-
verunt Magistrum in 111. dist. 14. & qui
in illum ediderunt *Commentaria*, nec
non D. Thomam 3. p. q. 32. ad inqui-
rendum, cur Christi conceptio tribuatur
Spiritui sancto, nec tamen sit ipse Spiritus
pater Christi. Ad quam difficultatem
dirimendam plurimum valere distin-
ctionem particularum *de*, & *ex*, quarum
illa de Spiritu, altera de Virgine usurpa-
tur in Symbolo, nonnulli ingeniosi Scho-
lastici adnotaverunt. Sed quamquam di-
stinctionem ipsam caute fateamur adhi-

bitam: in Græco Evangelii textu, quem admodum Matth. 1. 16. de Maria Vir-
gine legitur, ἐξ ἑτοῦ Ιησοῦ, de qua
natus est Jesus, ita verbu 20. habetur, ἐξ
πνευματος ἐστιν ὁ γιος, *De Spiritu sancto* est,
eadem particula *ex* repetita. Atque hinc
Erasmus, aliisque Grammatici occasio-
nem arripuerunt deridendi Scholastico-
rum observationes; sed immerito, di-
versum quippe sensum, quem non exhibet Græcorum particula, optime expre-
sif Latinus Interpres, usu & auctoritate
Ecclesiæ probatus.

Nos tamen, ut facilius difficultati oce-
curramus, primum dicimus Verbi *Incarnatio-*
nationem, tametsi efficienter à tota per-
fecta sit Trinitate, ob Mysterii significa-
tionem

tionem esse tribuendam Spiritui sancto, eo ferme pacto, quo de specie Columbae differimus vicesimo capite libri vii. Ac prima ratio est, quam innuimus in Exposit. Symboli Vol. iv. pag. 239. scilicet, ad commonstrandum non ex semine viri Christum fuisse conceptum, ut autemarunt Ebionai, sed supra natura ordinem, divinaque virtute: quae enim divinitus efficiuntur, speciali titulo Spiritui sancto sunt attribuenda, ut Exodi vii. 11. 19: patrata a Moysi miracula, Ieoh. i. 1. 28: munus prophetandi, Mat. xii. 28: expulso daemonum, & Isaiae lxii. 1. ipsum opus præstantissimum Incarnationis. Ob eam rem Chrysostomus hom. 2. in Matth. inquit Christum dici natum de Spiritu sancto, quoniam ipsis conceptio nova fuit, mirabilis, & humanis cogitationibus supereminens, super legem vadens omnem naturam. Altera ratio ex eo petitur, quod Christi Incarnatione magnum est, præclarissimumque gratia beneficium, ut diximus capite præcedenti. Etenim Spiritui sancto gratiarum dona tribuuntur in 1. ad Corinthios viii. 4. propterea quod ipse est Charitas & Amor Patris, & Filii, imo appellatur *donum Dei*, Joan. iv. 10. & Act. viii. 20. ideoque Augustinus in Enchiridio cap. xxxviii. num. 12. postquam ostendit humanam naturam assumptionem fuisse maximam gratiarum omnium, *Quæ gratia*, inquit, *propterea per Spiritum sanctum fuerat significanda, quia ipse proprie sic est Deus, ut dicatur etiam Dei donum*. Tertia ratio illuc promittit, quod Spiritui sancto tribuitur sanctificatio, castitatis decor, peccatorum remissio, Dei cum hominibus habitatio, & æternæ beatitudinis arrha, ut liquet ex Epist. ad Rom. cap. 1. 4. ad Ephes. 1. 13. & 2. ad Corinth. 1. 22. Quare dum Christum natum asserimus de Spiritu sancto, profitemur ejus conceptionem cuiuslibet contagionis peccati fuisse expertem, celebramus eximii partus sanctitatem, uberrimumque fructum Redemptionis, præseruimus peccati remissionem, regnique cælestis hæreditatem.

3. Deinde affirmamus Christum dici non *Quin tamen posse Spiritus sancti filium; hancque aper-*
Christus dici tissimam rationem proferimus, quod filius
posse filius
Spiritus S. *ut supra disputatum est, non nisi sup-*
posito competit. Suppositum autem cum
sit persona Verbi, à quo Spiritus sanctus
procedit, non potest ab eodem Spiritu
sancto procedere & generari: ideoque
reče appellamus plurimum sanctum Spi-
ritum Christi, non vero Christum filium
Spiritus sancti. Atque hanc rationem

affert etiam eximus Ecclesias Doctor S. Bonaventura in 111. dist. iv. art. 1. Accedit altera ratio invictissima, quod servata verborum proprietate ille tantum dicitur *Pater*, qui alteri substantiam propriam communicat: Spiritus autem sanctus Christo neque naturam humanam generatione impertitus est, quoniam Spiritus ea caret, neque communicavit divinam, quia, ut paulo ante dictum est, hanc potius Spiritus sanctus per processio-
nis originem habet à Filio. Postrema ratio huic similis est, quod Christus nequit appellari *Filius Dei*, nisi ob æternam divinamque generationem, quemadmodum cap. 2. præced. fuit declaratum. In æterna autem, divinaque generatione Christus à Patre, non à Spiritu sancto pro-
cedit. Nequit ergo Spiritus sanctus ap-
pellari *Christi pater*.

Neque officit, quod Christum natum de Spiritu sancto affirmet Evangelista. Objectiones Sapiensissimus enim Augustinus laudato occurrit, cap. xxxviii. 1. Enchiridio, ubi questionem hanc egregie pertractat, docet non omne quod nascitur ex altero, ejus filium esse, cum aliter de homine nascantur filii, aliter capilli, qui filii dici nequeunt; sicuti nec aquæ dicuntur filii, sed Ecclesia, qui per Sacramentum baptismatis regenerantur. Nimirum, ut nuper dicebam, ad constituentem patrem requiritur ejusdem natura participatio, quam filius vi generationis habet ab ipso patre. Si autem quaras, cur Christus ratione creationis, atque sanctificationis dici non possit Spiritus sancti, imo sui ipsis, & totius Trinitatis filius, cum Deum nomine Patris oraverit Joan. xvii. 1. quemadmodum nos quotidie facimus in Dominica oratione: adhibenda est eadem responsio, id est, quod esse filium convenit personæ Christi ratione generationis æternæ: persona autem genita ad solum Patrem refertur: atque juxta D. Thomam doctrinam 3. p. q. 32. art. 3. qui dicitur filius ratione generationis, non debet appellari filius ob creationem, vel sanctificationem; quia quod de aliquo dicitur secundum perfectam rationem, non est secundum secundum rationem imperfectam. Quamobrem oratio Christi, quamvis totam Trinitatem exoraverit, peculiari ratione dirigeatur ad Patrem; quemadmodum ad ipsum Patrem speciali titulo refertur vox, quæ intonuit in Christi baptismate, Mat. iii. 17. & Luc. iii. 22. tametsi tota Trinitas vocem illam sit operata, ut docet in quarto de Trinitate cap. 21. præclarissimus divinarum rerum scrutator, Theologorumque columen Augustinus.

CAPUT

C A P U T V.

Possitne Christus appellari Dei servus, creatura, homo D^ominicus, homo Deifer?

S U M M A R I U M.

1. & 2. Præliminaria ad resolutionem.
3. Sententia Auctoris.
4. 5. 6. & 7. Prima propositio probatur.
8. & 9. Solvuntur objections.
10. Probatur, Christum ratione assumpti hominis dici posse creaturam.

11. 12. 13. Expedit tamen abstinere à similibus enuntiationibus.
14. &c seqq. An Christus revera dici possit compotius.

1. Variæ Aucto-
rum senten-
tiae.

CHRISTUM Dominum appellandum non esse Dei servum tradiderunt Hadrianus I. ac Patres Francofondienses, Joannes Damascenus lib. **III**. de fide Orthodoxa, & ex Scholasticis Vasquesius disp. **VIII**. cap. 3. L' Herminier Tom. **III**. p. 377. Du-Hamelius lib. 3. de Incarnat. cap. 6. Juenin Disert. **VI**. q. 5. Thomasinus, aliisque non pauci. At oppositum tradiderunt complures PP. paulo post laudandi, iisque accessit universa fere Thomistarum, & Scotistarum schola, haud repugnantibus ex nostratis Romano Aegidio dist. **IO**. lib. 3. Gavardi de Incarn. q. **VI**. art. 5. Gibbon disp. **XXII**. dub. 6. nec non Leonardo Coqueto in cap. **34**. lib. **XVIII**. de Civit. Dei, & Lopo in Scholiis ad **VI**. S. Cyrilli Capitulum. Facile autem conciliari utramque sententiam, si diversa hujus vocabuli *servi* significatio specetur, docuit Petavius lib. **VI**. de Incarnat. cap. 9. & Tournely q. **XII**. §. 2. Nam si *servum* illum dicimus, qui alteri subjectus est, eique obtemperat, sed alias ingenuus est, honorumque Domini particeps, quæ est *impropria servitutis acceptio*; *servum* esse Dominum Iesum Christum fatentur: secus, si *servum* illum intelligamus, qui omnino juris est alieni, & libero, ingenuoque opponitur.

Verum hi naturalem, & legalem servitutem videntur confundere, quam tamen accurate distinxerunt Scholastici, Gonet præsertim disput. **XXII**. art. 1. Mastrius disp. **II**. q. 7. & prædictus Gavardi. Servitus itaque, per quam famulus distinguitur ab ingenuo, est servitus *legalis*, quæ definitur I. 4. §. 1. de statu hom. *constitutio juris gentium*, quæ quis Domino alieno *contra naturam* subjicitur: juxta quam *acceptio* *servus* dicitur à *servando*, quod Imperatores servare captivos, quam occidere malent, ut cum *jurisconsultis* ait Augustinus lib. **XIX**. de C. D. cap. **15**. At servitus naturalis illa est, per quam juxta naturæ legem quis alteri subjicitur: secundum quam signifi-

cationem *servus* dicitur à *serviendo*. Atque ad servitutem *legalem* illa reducitur, per quam homo dicitur *servus peccati*, quoniam per culpam subjecitur dæmoni: à qua servitute liberamur per gratiam Christi, docente Apostolo ad Galatas **IV**. 31. *Non sumus ancillæ filii, sed liberae*; *qua libertate Christus nos liberavit*. Ad servitutem vero naturalem spectat etiam conditio, qua filii nondum emancipiati parentibus subjiciuntur, scribente eo loci Apostolo **V**. 1. *Quanto tempore haeres parvulus est, nihil differt à servo*: & potiori jure ad hanc servitutem reducitur subjectio, per quam omnis creatura dependet à Deo, eique tenetur obtemperare, quoniam filius emancipari potest, & ex jure patris exire, at creatura nequit subtrahiri à dependentia, quam habet à Deo.

Nostra itaque sententia est, Christum non posse dici servum Dei, si loquamur ^{3.} de servitute legali, & de servitute pec-
Auctoris. cati, de qua locutos cum Hadriano Pa-
tres Francofondienses, inde potest inferri, quod Felix & Elipandus depraedica-
bant Christum filium Dei alienum & ad-
scititum, & qui aliquid etiam sanctifi-
catione indiguerit, ut liquet ex præ-
dicti cap. 2. Affirmamus etiam non pos-
se dici servum *absolute ac simpliciter*,
quemadmodum nec *necessitate & natu-
rali conditione*, in quantum persona Verbi sponte ac libere formam servi assump-
psit. Afferimus tamen non repugnare,
quid dicatur servus ratione naturæ huma-
næ servitute *naturali*, non quatenus illi-
usmodi servitus Verbo Dei, & Christi persona necessaria conditione conveniat,
cum servi formam libere assumperit, sed
quatenus ratione naturæ assumpta est
revera factus sub lege, Deo subjectus,
eique debebat morem gerere, obtemperare,
ac servitatem, & obsequium tan-
quam famulus exhibere.

Propositio I. Contradicitionem non implicat Christum dici servum sensu ex-
plicato. ^{4.} Proposi-
tio I.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

B b

1d

Prob. ex
Scriptura,

Id enim Scripturæ, Patribus, ac rationi magis videtur conforme. Et quidem quod ait Psalmographus LXXXV. 16. *Da imperium tuum puer tuo, & salvum fac filium ancillæ tuae*; nec non Ps. cxv. 7. *O Domine quia ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuae*, de Christo interpretatur non solum auctor Altercationis cum Pascentio, sive vetus Epistola 178. inter Augustinianas, sed etiam laudandus infra Ambrosius lib. v. de Fide cap. VIII. num. 109. De ipso met Christo locutus est Isaías cap. 42. 1. *Ecce servus meus, suscipiam eum*: quem locum juxta Græcorum versionem citat Matthæus c. XII. 18. *Ecce puer meus electus, quem elegi, & Christo tribendum esse declarat. Nullius autem est momenti, quod aliqui reponunt legi in Græco vocabulum παις, puer, quo non servus, sed filius significatur: cum & παις, puer, servum frequentissime sonet, denotetque famulos, ancillas, domesticos, liberos etiam, omnemque familiam, exceptis parentibus. Videatur in Lexico Robertus Constantinus, & Erasmus in Matth. At ambiguum hujusce vocis significationem tollit hebraicum σερβη, servus meus, quod extat in Hebraeorum Codice, & in Vulgata citato cap. XLII. Isaiae, & cap. XLIX. 6. ubi legitur: *Ut sis mibi servus ad suscitandas tribus Jacob*: quem pariter locum de Christo interpretatur Ambrosius. Similiter de Christo inquit Zacharias 111. 8. *Adducam servum meum orientem*; ideoque falluntur, qui negant Christum nunquam in sacris literis servum Dei nuncupari. Neque nomen servi duntaxat in utroque testamento tributur Christo, sed nominis etiam res ac substantia, scribente Apostolo ad Galat. IV. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*: ad Philipp. 11. 7. *Semel ipsum exinanivit formam servi accipiens*: & I. ad Corinth. XV. 28. *Ipsæ filius subiectus erit ei, qui subiecti sibi omnia*. Quid est autem, quæso, fieri sub lege, accipere formam servi, & subiectum esse, nisi esse servum?*

5.
Probatur ex
Auctoritate
Patrum Græ-
corum,

His robur addunt Patrum cum Græcorum, tum Latinorum traditæ allatis Scripturæ testimoniis interpretationes. Nam S. Cyrillus in Apologet. 6. Anath. Tom. VI. pag. 223. ait: *Forma servi assumpta frater appellatus est eorum, qui sub servitute erant, hoc est noster: & factus est sub lege quasi homo, qui ut Deus legislator est. Quocirca si quis dicat eum appellatum esse servum per vocem sanctorum Prophetarum, nullo modo of-*

fendi decet. Theodoretus ipse, quem nobis objiciunt, in Ezech. Tom. 11. pag. 482. inquit: *Tanquam homo ipse servus est, idque secundum naturam, non secundum dignitatem: & paucis interjectis: Servus igitur vocatus est, ut bonus, & hoc sicut dixi non secundum dignitatem, sed secundum naturam, servi enim formam assumpit. Atque in Epistolam ad Galat. eodem Volum. p. 507. David autem Dominum dicit Cbr̄slum, ut ex David secundum carnem oriundum, servum vero propter humanam naturam: cum enim in forma Dei esset, formam servi accepit. Ut assumptam igitur naturam ostendat, servum nuncupavit, hoc est, ex servili secundum carnem natura ille genitus est. Non enim servus est omnium Dominus Unigenitus, neque enim qua Deus David nominatur, sed qua ex David David appellatur, secundum assumptionem autem servus est. Idem trahunt alii Græcorum, præterim S. Athanasius paulo post laudandus.*

Ex Latinis tres omnium ore celebratissimos proferam, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum: quorum primus ^{Auctoritate} Probaurum, Augustinum: quorum primus ^{PP. Latinorum} cap. 49. novæ edit. num. 3. ait: *Etenim secundum formam servi locutus Dominum vocavit, quem patrem noverat, aequalis in Dei forma, servum secundum carnis substantiam se prædicens: & proximo num. 4. Eramus enim mortui, & ideo unus pro omnibus servus factus est. Citato autem lib. v. de Fide cap. VIII. n. 18. Nec solum, inquit, ex genere David servitatem suscepit in persona hominis, sed etiam ex nomine, sicut babes: Inveni David servum meum, & alibi, Ecce ego mittam ad vos servum meum, Oriens nomen est ei. Et ipse Filius ait: Sic dicit Dominus, qui finxit me ex utero servum sibi, & dixit mibi: Magnum tibi est vocari puerum meum, &c. Cui hoc dicitur, nisi Christo? qui cum in forma Dei esset, exinanivit se, & formam servi accepit: proximoque numero 109. Disce igitur quid sit, Formam servi accepit, id est, plenitudinem perfectionis humanae, plenitudinem obedientia. Ideoque dicit in Psalmo trigesimo: *Illustra faciem tuam super servum tuum. Servus dictus est homo, in quo sanctificatus est: servus homo, in quo unctus est: servus homo, in quo factus sub lege, factus ex Virgine est; & ut compendio dicam, servus dictus est, in qua matrem habet, sicut scriptum est: O Domine, ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuae. Hieronymus in Esaiam Tom. 111. pag. 317. hæc habet: Nec mirum**

mirum, si servus vocetur factus ex muliere, factusque sub lege, qui cum informa Dei esset, humiliavit se, formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo. Augustinus denique lib. xviii. de Civitate Dei cap. 34. ait: *Ezechiel quoque more propheticō per David Christum significans, quia carnem de David Jemine aſſumpſit, propter quam formam servi, qua factus est homo, etiam servus Dei dicitur idem Dei filius.* Hac profecto adeo aperta sunt, ut enucleatione non egeant nostra. Vide & Hilarium xi. de Trinit. num. 13.

7.
Probatur ratione.

Sunt vero hæc dicta Patrum ratione cohærentia. Primo enim qui habet formam servi servus est, quemadmodum qui habet formam, ac naturam domini dominus est, neque enim illiusmodi nomina servus, dominus, per se connotant personam, sed respiciunt potius naturam, ut hæc vocabula Deus, homo: alioquin cum tres sint in Trinitate persona, etiam tres dominos fas esset dicere, quod repugnat Symbolo Athanasiano. Si autem vocabula dominus & servus ad naturam referuntur, quare Christus spectata natura humana nequit dici servus, quemadmodum ratione divinæ naturæ dicitur dominus? Deinde in servi nomine nihil aliud percipimus, nisi dependentiam, subjectionem, ac præstandam jure naturali supremo rerum omnium Auctori obedientiam, qua Christo ut homini inesse nullus ambigit. Postremo quidquid vel humanæ naturæ, vel divinæ convenit, ob arctissimum vinculum hypostaticæ unionis illud de Christo possumus enuntiare. At naturæ creatæ convenit esse servam Conditoris sui, à cuius auctoritate ac domino nequit emancipari.

8.
1. Modus
solvendi cb.
hæc
oppositas.

Quæ opponuntur, etiæ plura sint, possunt breviter ad tria capita revocari. Ac primo sacræ literæ nullibi, teste Hadrianus in Epistola contra Felicem, & Eliandrum, Christum servum appellaverunt, sed Dominum ac Salvatorem: eundem Pater filium dilectum, non servum, delapsa desuper voce nuncupavit: Christus vero ipsum Patrem, nunquam Dominum, nec in articulo passionis, cum deprecabatur, ut ab eo amarus transiret calix, legitur appellasse; & Apostolus in Epistola ad Hebræos cap. 1. demonstrat Christum differentius præ Angelis nomen hereditasse, quoniam hi spiritus ac ministri sunt, ille vero filius unigenitus: atque tertio capite hoc Christum inter ac Moysen statuit discrimen, quod Christus fuerit tanquam filius in domo sua,

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Moyses autem in domo ejus tanquam simulacrum. Deinde Patres negant Christum posse famulum, servumque nuncupari. Dionysius enim Alexandrinus in Epistola ad Paulum Samosatensem negat Christum fuisse natura servum, exponens verba Apostoli formam servi accipiens de exteriori apparentia, non de intrinseca servi natura. Athanasius Orat. iii. contra Arianos nunc 2. num. 14. *Etiæ Verbum, inquit, in forma Dei existens servi formam accepit, carnis tamen aſſumptio Verbum, qui Dominus natura erat, servum non effecit.* Theodoretus in fine 1. Dialogi de Apollinario ait: *Quin etiam servum quoque Christum nuncupavit, quod nemo nostrum dicere unquam est ausus; eandemque locutionem damnat in confut. vi. Capituli S. Cyrilli. S. P. Augustinus hom. 39. citata à PP. Francoford. Tom. ix. Concil. pag. 85. inquit: Dominus noster etiam in forma servi non servus, sed in forma etiam servi Dominus fuit.* Hadrianus autem, ac iidem Francofordienses PP. non solum negant convenire Christo servi appellationem, sed ulterius id luculenter demonstrant, prius ex commemorato sacrarum literarum, novi presertim testamenti silentio, atque ex Christi supra Moyſen, & Angelos amplissima dignitate; deinde ex eo, quod Christus nos liberaverit à servitute, cum servus nullo iure possit libertatem conferre, ut ajebat etiam contra Arianos Faustinus: præterea ex quo idem Dominus nos amicos maluit in Evangelio nominare, quam servos. Postremo eadem ratio videtur esse servi atque filii adoptivi, sicut enim filietas naturalis omnem excludit adoptionem, ita arcit omnem penitus servitutem. Ad servitutem quippe requiritur, ut qui servus dicitur, teneatur ad præstandam obedientiam, ut non sit iuris sui, ut cum Domino in bonis non communicet, quemadmodum eruditus scribit Vasquesius: ob quam postremam conditionem nedum Christo repugnat servi appellatio, sed & quibuslibet filiis etiam sub patria potestate degentibus, ut docent JCC. Neque verum est servi vocabulum non connotare personam, scribente lib. 111. de Fide cap. 21. Damasceno, *Servitutis, & dominationis vocabula non naturæ sunt indicia, sed ex eorum generē quæ sunt ad aliud, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina: hæc enim non substantiam, sed habitudinem significant: qui similia repetit lib. iv. cap. 19. commonstrans hac ratione eos, qui Christum servum appellant, duas in ipso cum Nestorianis ad-*

B b 2 strueſe

struere personas. Atque ex his videtur evinci oppositam quoque sententiam auctoritate plurima, & ratione valida communiri.

9.
2dus modus
solvendi alia
argumenta.

Hæc tamen facillima sunt, & ex dictis soluta. Jure enim meritoque Scripturæ Christum appellant Dominum, Dei Unigenitum, mundique Reparatorem, hisque titulis eundem Moysi & Angelis præferunt, quoniam revera talis est; quamvis spectata humana natura non repugnet etiam servum illum nominare phrasi earundem Scripturarum servata. Ac præterea nullum extat, in novo præfertim Testamento, vocabulum exprimens aut servitutem, quæ tribuatur personæ, non assumptæ naturæ, aut quæ Filio Dei naturalis sit, non libere susceppta: nam si servi nomen aut personam connotet, aut conditionem ejusdem, profecto nec servus est Dominus Jesus Christus, nec in Prophetarum oraculis in alios, quam in Christi progenitores, Davidem, Abrahamum, Jacobum cadet servi appellatio. Quod scite, sapienterque docet differens contra Felicem & Elipandum Romanus Pontifex Hadrianus: nam hi veterosam suscitantes hæresim, Christi personam, ut adscititum filium, ita servum, non ratione naturæ humanæ duntaxat, & libere suscepta servitutem, sed propria ac naturali servitute personæ, blasphemarunt, non autem sensa Catholico, & à PP. usurpato: quod & in Epistolam 45. Ambrosianam adnotarunt Mauro-Benedictini. Similiter Patres negant Christum servum ad sensum hæretorum, qui vel personam Verbi ausi sunt ad conditionem creaturarum deprimere, aut unam illi tribuere naturam, illamque servilem, quemadmodum commenti sunt execrandi Ariani, atque Apollinaristæ. Ita Theodoretus ratiocinatur contra Cyrillum, quem opinabatur imbutum ejusdem hæresis veneno, & in Dialogo pariter secundo perstrigat confusionis duarum naturarum assertores, ipsos non tantum redarguens quod servum nuncuparint Unigenitum Dei filium, verum etiam quod illum dixerint in sede in dextris Dei collocatum: quod nonnisi ad sensum damnatorum hæretorum decet redargui. Quare ipsemet Theodoretus secundum assumptionem Christum servum esse disertissime aliis in locis pronuntiat: quamquam si id negaret ubique, pluris facienda videretur sententia Cyrilli Theodoretum impugnantis. Sanctus quoque Athanasius laudata Oratione adversus Arianos exercet stylum: in eaque num. 11. his verbis sententiam

nostram confirmat: Dummodo factum eum esse hominem concedatur, nihil sane interest, si de eo dicatur, sive factus est, sive effectus est, sive creatus est, sive formatus est, sive servus, sive filius ancilla, sive filius hominis, sive constitutus est, sive peregrinatus est, sive sponsus, sive patruelis, sive frater. Siquidem omnia hec vocabula hominum conditionis propria sunt, eaque & similia non naturam Verbi significant, sed eum hominem factum esse demonstrant. Horum ergo, aliorumque Patrum disputantium adversus hæreticos contrariæ sententiae minime eventunt communio rem Scholasticorum opinionem. Facile quoque diluuntur rationes positæ loco postremo: nam ad primam liquet filiationem esse vocabulum commonstrans hypostasim, & servitutem designare tantummodo subjectiōnem, & in Christo conditionem assumpti hominis, ut inquit Athanasius nuper laudatus. Quare Damascenus definit servitutem legalem, & secundario jure inter homines inducāt, non eam, que naturaliter inest cuilibet creaturæ respectu Dei. Quadrant ipsi tantum servituti legali connumerata à Vasquesio conditiones; nam quælibet creatura, etiam rationalis facta Dei filia per adoptionem, libera à servitute peccati, amicitia Dei particeps, & consors gloriæ nequit à dependentia & servitute naturali ullenus subtrahi.

PROPOSITIO II. Nec repugnat appellari Christum ratione assumpti hominis creaturam.

Enimvero ratione formæ servi, & libe- Probatur ex
re assumptæ humanitatis ad Rom. 1. 3. Scriptur. ss.
patribus, &
dicitur Christus factus ex semine David: ratione.
& ad Galat. 4. factus ex muliere, fa-
ctus sub lege. Quid est autem esse fa-
ctum, nisi creaturam esse? Nec Patres huic assertioni repugnant: nam S. Hila-
rius lib. XII. de Trinit. num. 45. ait:
Ultima dispensationis sacramentum est,
quo etiam creatus in corpore, viam se
Dei operum est professus: creatus autem
est in vias Dei à seculo, cum ad conphi-
cabilem speciem subditus creatura habi-
tum creationis assumpsit. Et num. 48.
Beatam autem illam & veram conceptæ
intra Virginem carnis nativitatem, quia
tum creaturæ nostra & natura & species
nascebatur, creaturam & facturam Apo-
stolus nominavit. Et infra: Filius ita-
que suus est, qui est in homine, & ex homi-
ne factura, neque factura tantum, sed
etiam creatura. Athanasius citato loco
appellat Christum Dominum in quantum
homo

homo est, factum, effectum, creatum. Ambrosius in 1. de Fide cap. xv. num. 96. Caro, inquit, Dominum, agnoscit, gloria Patrem significat: creatura nostra Dominum confitetur, caritas Patrem novit. Itaque quis ignorat quia ob causam incorporationis hoc dicitur? In eo igitur se creatum dicit, in quo & hominem testificatur, &c. Sanctus Hieronymus in cap. 11. ad Ephesios Tom. 14. pag. 342. Et quia semel ad nomen creature venimus, & Sapientia in Prov. Salomonis dicit se creatam initium viarum Domini: multique timore ne Christum creaturam dicere compellantur, totum Christi mysterium negant, ut dicant non Christum in hac sapientia, sed mundi sapientiam significari; nos libere proclamamus non esse periculum eum dicere creaturam, quem verem, & hominem, & crucifixum, & maledictionem tota spei nostrae fiducia profitemur. Augustinus Epist. 187. alias 57. ad Dardanum num. 8. Perinde, inquit, quod ad Verbum attinet creator est Christus: Omnia enim per ipsum facta sunt. Quod vero ad hominem, creatus est Christus: Factus est enim ex semine David secundum carnem: quo in loco septemdecim MSS. consentire, & editos habere creatura est, observarunt Benedictini. Atque his accedit Theologica ratio: quæ enim utriusque naturæ competunt, possunt omnia de Christo enuntiari; & naturam humanam creaturam esse res per se loquitur. Quamobrem Patres, ubi affirmant Christum non esse creatorum, accipiendi sunt juxta traditam Augustini interpretationem, in quantum ad Verbum attinet, ideoque frequentiora occurunt hujus generis testimonia, ubi refellitur heresis Ariana. Atque idcirco Christum secundum humanam naturam posse creaturam dici propugnant omnes Scholastici, quamquam id absolute enuntiandum negent complures, ne videamur cum hereticis fovere errorem, sermonisque consuetudinem: ob quam perutilem monitionem traditam in 3. p. q. 16. art. 8. à magno Aquinate, addam proximam thesim tertiam.

11. PROPOSITIO III. Congruum magis, ac Propositio 3. religiosum est abstinere ab istiusmodi enuntiationibus, Christus servus est, creatura est, ac multo magis ab illa, Christus est homo Dominicus, aut Deifer.

Probatur 1. Illud quippe sedulo est observandum, ne quomodolibet probare videamur hereticorum asserta, neque de Redemptore nostro loquamur demissæ nimis, atque irreverenter. Cum itaque hunc ap-

pellare servum sit Felicianæ heresis contumacia, creaturam dicere sit Ariana perfidia, & nuncupare Dominicum, aut Deiferum hominem sit perversa blasphemantis Nestorii calliditas; satius est ad horum scita oppugnanda omnem ambiguam, & flexilioram vitare orationem. Ac si mortalium nemo terrenum principem communibus plebis vulgique nomenclationibus appellat, eique foret infestus, atque inurbanus, qui ipsum dicaret mortale animal, rudem hominem, civem populari stirpe progenitum, quamvis talis esset naturali conditione: quis nostrum audeat appellare Dominum Iesum Christum servum, & creaturam, dum formam servi, creatamque substantiam assumpsit propter nimiam erga nos charitatem, divina non amissa maiestate? Rationi præterea consentaneum est, unumquemque illustriori nomine, non titulo ignobiliori notare. Ad hec, que universalia sunt, argumenta accedunt circa servi nomenclationem peculiaritatem. Ac primum, ut scribit ad Hispanie Episcopos Hadrianus cit. Tom. ix. pag. 62. non decet nos humillimos ac miserrimos illum nominare servum, quem universalis Ecclesia Evangelicis atque Apostolicis imbuta lucidissimis documentis Deum ac Dominum suum totis medullis cordis, tota animi devotione in dextera Patris profiteretur sedentem. Deinde quænam esset, ut inquit idem Pontifex, arrogans, servum dicere, quem Deus Pater appellat dilectum sibi Unigenitum, cui post gloriosam resurrectionem omnia subjecta sunt, & in cuius nomine fleti omne genu testatur Paulus mundi lilyum, & Ecclesia pulcherrima rosa, ut ibidem pag. 63. vocatur ab Hadriano? Dederet insuper, inquit ibidem pag. 90. PP. Francofordiensis in Epistola Synodica, eum dicere servum, qui Joan. xv. 14. nos amicos maluit nominare, quam servos, dicens: Jam non dicam vos servos, &c. Denique, cum nos Christus Iesus à servitute peccati liberaverit, magna esset ingratitudo Redemptorem ac liberatorem nostrum servum potius, quam Deum ac Dominum, & nostræ salutis auctorem, incaute audacterque proferre.

Similiter abstinendum esse ab appellatione creatura, plura argumenta suadent. Ac primo, ut ratiocinatur Hilarius lib. xii. de Trinit. num. 4. Per Dominum Christum creatam omnia sunt, & idcirco ei proprium nomen est, ut sit creator: quo nomine illum appellant Melchisedech Gen. xiv. 19. Oseas Propheta xiiii. 4. Petrus Epist. 1. cap. 1v. 19. ne

ne repetamus loca à nobis producta lib. vii. cap. 11. Itaque, Hilarius ait, *non cadit in eum efficientia suæ & natura & nuncupatio*. Ac similiter Ambrosius lib. 1. de Fide cap. xiv. n. 88. *Quis hunc induxit errorem, ut eum, qui creavit omnia, qui fecit omnia, diceret creaturam?* Præterea qui Filius Dei est natura, ideoque ei similis, &æqualis, & ex ute-
ro ejus genitus *ante Luciferum*, appellari nequit creatura; cum creatura omnis sit Deo longe dissimilis, & inæ-
qualis, necnon in tempore procreata. Deinde, ut eo loci Hilarius, & Ambro-
sius concordi sententia loquuntur; de
creatura scribit ad Rom. viii. 11. Aposto-
lus subiectam esse vanitati, ingemiscere,
& à servitute corruptionis fore libe-
randam: quis vero his per creaturæ
contumeliam ludibriis Christum depu-
tabit, ut vanitati subiectus sit, ut inge-
miscat sub spe longinquæ expectationis,
ut maneat etiam in corruptione naturæ?
Utitur eodem argumento S. P. Augusti-
nus in libro contra Secundinum cap. 8.
Insuper Christo tribuitur æternitas, ut
adversus Socinianos & Ebionæos dixi-
mus lib. vii. cap. 8. Imo è Schola quam-
plurimi refellunt hanc enuntiationem,
Christus incipit esse: quamquam enim
aliqui cum Scoto in 3. dist. xi. q. 3. illam
propugnant, &, si accipiatur secundum
assumptam naturam sit vera, prolati nihilo-
minus absolute rejicitur à majori
Theologorum numero, ut in eandem
distinctionem tradunt noster Argentina,
& Estius, necnon Thomista omnes in
articulum 9. q. xvi. 3. p. Et revera, ut
ibidem docet S. Thomas, in illa, aut con-
simili enunciatione Christi nomine desi-
gnatur *suppositum*, id est, Verbum, quod
quod ante omnia sæcula extitisse profi-
tetur fides Catholicorum. Atque ver-
bum *incipere*, inquit Estius, negatio-
nem includit existentiaæ anterioris: ideo-
que licet recte enuntietur de Christo al-
iquando non fuisse hominem, non fuisse
corpore animoque præditum, non fuisse
quoque Mediatorem, quemadmodum
asserit Augustinus Tract. cv. in Joan.
num. 7. quoniam Mediatoris munus non
absque assumpta humanitate exercetur:
absolute tamen Christum, aut hunc ho-
minem, Christo demonstrato, aliquan-
do cepisse non affirmamus, sed potius
asserimus cum Apostolo ad Hebræos ult.
8. *Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula*. illam quoque propositio-
nem, *Hic homo, designato Christo, incipit esse* gravi censura notatam à sacra
Facultate Parisiensi anno 1593. die 2. Au-
gusti scribunt Isambertus in q. xvi. disp.

iv. art. 5. & Gabriel à S. Vincentio di-
sput. xvi. de Incar. dub. 9. probatamque
sacræ Facultatis proscriptionem ab Alex.
VI. testatur in prædictatum art. 9. q. xvi.
illustris Thomæ Commentator Cajeta-
nus. Nunc ut redeat, unde digressa est
disputatio: cum Christo tribuatur æter-
nitas, & apud plerosque Theologos ma-
le oleat enuntiatio illa, *Incipit esse*; omnis vero creatura sit per ipsum Chri-
stum producta in tempore, & aliquando
esse cœperit, non erit Christo Domino
tribuenda, sine hac determinatione *se-
cundum naturam humanam*, creaturæ
nomenclatio.

Multo magis abstinentendum ab illa enun-
ciatione, *Christus est homo Dominicus, probatur*,
homo Deifer. I. Quoniam hujusmodi
enunciatio frequens erat in ore Nesto-
rianorum, ut ea Christum unum Dei fi-
lium negarent, ipsumque in duas per-
sonas displicerent, quarum ex Virgine
assumpta, id est, *homo*, non Deus, vel
Dominus esset, sed *Emmanuel*, in quo
Dominus, & Deus habitat, ut dixi-
mus lib. xxvi. cap. 13. & adversus hanc
Nestorianam locutionem pugnat quin-
tum Cyrilli Capitulum ab Ephesina Sy-
nodo consecratum: *Si quis dicere audet
Christum non esse verum Deum, sed ho-
minem tantum Deiferum; utpote unum,
naturaliæ filium, quatenus nimis Verbum
caro factum carni & sanguini
perinde ac nos communicavit, anathema
sit*. II. Quoniam si vis grammaticalis
spectetur, *Dominicus*, non Dominum,
sed ad Dominum attinentem, & *Deifer*,
non Deum, sed Dei bajulum denotat:
ideoque neutrum horum vocabulorum
de persona, quæ Dominus ac Deus est,
potest recte enuntiari. III. Quoniam
Pati aperte enuntiationem ipsam rej-
ciunt, nam Gregorius Nazianzenus in
prima ad Cledonium Epistola citata à Lu-
po in Scholiis ad v. S. Cyrilli Capitulum,
ait hac voce *Homo Dominicus* uti here-
ticos, *ut imposturam faciant, vicissim
que ipsi fallantur*. Et S. P. Augustinus
in 1. Retract. cap. 19. num. 8. castigans
quæ scripserat lib. 2. cap. 6. de ferm. Do-
mini in monte, ubi Christum *hominem*
Dominicum appellaverat. Sed non vi-
deo, inquit, *utrum recte dicatur homo
Dominicus, qui est Mediator Dei, & ho-
minum, homo Christus Jesus*, cum sit
utique Dominus: additque, quod etiam
occurrat hujusmodi locutio apud non-
nullos tractatores Catholicos eloquio-
rum divinorum, & nonnulla possit ra-
tione defendi, se tamen *dixisse* nollet.
IV. Tandem in dubium revocari nequit,
quoniam *Dominici* appellantur, quia d Chri-
stus

Si familiam spectant, ut ibidem inquit S. Pater; *Dei seru* autem dicuntur à vi. Synodo Orthodoxi omnes Patres, eoque nomine insignitus est sanctissimus Martyr Ignatius, ut diximus citato cap. 13, ubi quoque diluimus Nestorianorum objectationem. Dedeceat autem quæ sunt communes fidelium sanctorumque notæ, maxime post eliminatas hæreses, libratamque vocabulorum significationem, in Unigenitum Dei filium indiscriminatum transferre.

APPENDIX.

14.
An Christus
revera dici
possit com-
positus.

In disputationem trahitur in Scholis, num Christus possit revera dici *compositus*, & *hypostatica* unio vere, proprie- que appellari *compositio*; sed hæc quæstio tanti non viderur ponderis, ut in ea pertractanda immoremur, præsertim cum ex hac tenus disputationis possit ab uno- quoque expediri. Enimvero, cum Christus una sit *persona* subsistens in na- turis duabus, liquet non posse illum ap- pellari ex dupli *subsistentia*, aut ex duabus personis *compositum*, sed potius dicendum cum Patribus v. Synodi col- lat. viii. anath. 4. unam *subsistentiam* *compositam*, scilicet, unam personam præditam naturis duabus: quo sensu Christum *compositum* appellarunt ortho- doxi Patres, Cyrillus in libro de recta fide ad Theodosium, Justinianus Imper- tor in Profess. fidei, sanctus P. Augu- stinus cap. 35. Enchiridii, Joannes Da- masenus lib. 111. de Fide orthod. cap. 2. aliique bene multi. Ita nimirum pro- fitentes Christum unam *subsistentiam* *compositam*, Nestorianam, & Eutychia- nam hæresim expresse damant.

15.
Patrum &
Theologo-
rum senten-
tia.

Diversæ autem Patrum & Theologo- rum sententie, quorum aliqui unionem *hypostaticam* esse compositionem affir- mant, aliqui negant, absque ulla diffi- cultate componuntur, si *compositi*, ac *partis* diversam attendamus perceptio- nem: nam si *compositum* dicas illud, quod pluribus constat partibus incompletis, quæ habent ad invicem naturalem *babi- tudinem*, atque se se mutuo perficiunt, eiusmodi sunt *corpus* & *anima*, mate- ries ac *forma*; constat Christum non es- se personam *compositam*, neque naturam divinam habere rationem partis, ut diximus hujus voluminis pag. 48. & 15. Atque hoc sensu Ferrandus Epist. ad Se- verum, Hugo Victorinus, & ex Scho- lasticis subtilis Scotus negant Christum re- cete dici *compositum*, & Athanasius apud Euthymium in Panoplia p. 2, tit. 15. nec

non S. Pater Augustinus lib. 2. contra Maximinum cap. 10. negant divinitatem hujus personæ, quæ Christus est, posse dici partem. Ac ratio satis est obvia, & etiam eo loci innuitur à magno protop- rente, quoniam *Filius Dei Deus*, ante- quam *suppperet formam servi*, erat to- tus: nempe divinitas non est pars incom- pleta, atque imperfecta, & quæ per unionem cum altera parte unam efficiat confusam, permixtamque naturam. Quod si *compositum* illud dixeris, quod pluribus constat distinctis, & invicem unitis, sive habeant propriam rationem partis, sive potius numeri, aut rei, quæ simul cum alia re unum constitutat; Christum esse *compositum*, & divinam natu- ram aliquo sensu esse partem, non in- completam, & perfectibilem, sed quæ simul cum natura humana unam consti- tuit personam, perinans perfecta, at- que impermixta, asserunt laudati Patres, & cum magno Theologorum numero Thomas Aquinas. Nec immerito; cum ad hujusmodi compositionis genus satis esse videatur unio distinctorum. Adhanc ergo quæstionem dirimendam sufficit di- singuere duplex hoc genus composicio- nis, quod in Scholis appellant *per mo- dum partis*, & *per modum numeri*, aut *per substantias*, *ex his*, & *cum his*.

Proscriptus quidem fuit à Synodo 16.
Constantiensi anno 1414. articulus 4. Quæ à parte
Joannis Hus, *Due naturæ, divinitas, rei cum Do-*
& *humanitas sunt unus Christus*: sed hæc *Arina Hus*
damnatio non evincit Christum ex divi *& Wyclifi*
nitate, & humanitate non esse compo- *non conve-*
nitum, sed tantum personam non esse *nunt*,
aut unam, aut alteram naturam sejun-
dum acceptam, ut arbitrabatur Wic-
cles, cuius errores Joannes Hus per-
tinaciter propugnavit. Vide Tom. xi. 1.
Conc. Labbei p. 129. Adde, quod juxta
regulam vi. Communicationis idiomati-
cum enuntiationes, quæ de Christo profe-
runtur, accipiendæ sunt secundum *sub-*
jectum, non secundum *formam*, & ita
duæ naturæ ob unionem *hypostaticam*
in concreto enuntiantur de Christo, ut
neque propter utriusque naturæ di-
stinctiōnem quod competit uni transferri
in alteram, sive prædicari humanitas de
divinitate *in abstracto*. Hoc ergo sensu
Christus non est divinitas & humanitas;
quatenus quæ enuntiantur de persona ra-
tione naturæ divinæ, affirmari non va-
lent de natura humana, aut è converso
quæ ei competant ratione naturæ hu-
manæ, prædicari non possunt de natura
divina: quippe non valet, *Divinitas*
passa est, sicut valet, *Passus est Christus*;

neque

neque tenet, *Humanitas est ubique*, quemadmodum tenet, *Ubique est Christus*. Brevi dicam: Joannes Hus confundebat concretum & formam, sive personam &

naturam; ut de Witcelo scribit Thomas Valdensis lib. 1. art. 3. cap. 42. num. 1.

C A P U T VI.

Quid asserendum de ea propositione, Unus de Trinitate passus, ac mortuus est.

S U M M A R I U M.

1. 2. 3. & 4. Fit historia ad propositionem necessaria.

5. usque ad 10. Variè demonstratur, catholicam esse enuntiationem; *unus est Trinitate est passus.*

10. & 11. Objectiones solvuntur.

12. Monachi Scythæ fuerunt immunes ab hæresi Eutychiana.

13. & 14. Objectionibus satisfit.

1. *Opinio Joannis & procli male applicata ab Eutychianis.* **A** CRIS de Uno ex Trinitate passo controverbia narrationem incipit ab anno 519. quo Scythæ Monachi cum Victore Diacono disceptarunt, clarus scriptor, & de Dogmatica Theologia optime meritus Dionysius Petavius lib. 1. de Incarnat. cap. 18. At historia ab anterioribus temporibus est repetenda. Vita enim functio circa annum 434. Constantinopolitano Antistite Maximiano, quo sedente tumultus maximos excitarant Nestoriani, Proclus Maximiani successor aduersus dogmata Theodori Mopsuesteni Nestorianorum signiferi, suis in scriptis assertum istud comprobantes de Christo, quatenus cum Verbo est una persona, sed pravo & hæretico, atque transferentes passionem in unam confusam permixtamque naturam, dogmatizabant Eutychiani, tempore præfertim Concilii Chaledonensis, id est, anno 451. Ab ipsa tamen Synodo Procli, & Joannis Epistola, utique ex Relatione Synodi ad Marcianum Augustum, tanquam orthodoxæ receptæ fuerunt, & commendatae.

2. *A Petro Fulione.*

Afferuit postea *Deum cruci suffixum*, addiditque Trisagio ea verba, *Qui crucifixus est pro nobis*, Petrus Fullo; qui, ut Baronius & Valesius inquit, Antiochenum Episcopatum invasit anno 471. vel ut alii seniori fortasse judicio, 463. Romano Pontifice Hilario. Et Petri quidem sententia erat Eutychiana; nam cum Ario, Apollinari, & Eutychete illum affirmasse *passum Deum Verbum in ipsa divinitate*, demonstrat ex Epistolis Felicis III. ad eundem Petrum,

& ad Zenonem Augustum, eximius Lupus in Scholiis ad cap. x. Synodi Chaledonensis. Varia autem fuit Petri Fulonis fortuna; nam ejectus est Sede, quam invaserat, sententia Antiocheni confusus, & damnatus etiam à Romano Pontifice Simplicio, recepit se in Monasterium Monachorum, quos *Acacemas*, id est, *Insomnes*, ac *Pervigilantes* dixerunt. Restitutus postea opera Bafilici Tyranni, iterum damnationem subiit sedente Felice III. anno scilicet 484.

Imperante deinde Justino, Scythæ quidam Monachi, quorum agmen ducebat Joannes Maxentius, falso à Vossio lib. 1. Hist. Pelag. cap. 23. & à Josia Simplicio lib. 1. Hist. Hæresis Ed. Hæresis Ed. in Adnot. ad Maxentii libros, ab alii in Eutychii vel Maxentio Abbatे distinctus, illud in professione fidei addendum contendebant, *Unum ex Trinitate esse crucifixum*, accerrime disputantes cum Victore Diacono, oblatisque libellis coram legatis Romani Pontificis, qui anno 519. Justinum ad compescendum Orientalis Ecclesiæ schismæ convenierant. Verum Monachi nulla obtenta à Legatis summi Pontificis definitione, ad ipsum Romanum usque profecti, eidem fidem suam probare conati sunt: sed jubente Pontifice, ut expectarent redditum Legatorum, Scythæ dissidorum amatores ceperunt omnia turbare, conscribere ad longinquos Episcopos libellos, & epistolas de fide sua, ad simulacra quoque Regum confugere fidem publicam implorantes. Atque hæc insolens agendi ratio, terumque, quæ contigerant sub Petro Fullo, vicens adhuc memoria in causa fuerunt, ut Monachi Scythici venirent in suspicionem hæresis Eutychianæ, cuius etiam à Baronio, & Bellarmino insimulantur, atque ut in eos juste animadverteret summus Pontifex Hormisdas. Fuit immunes proponit. Et

fe tamen ab illa hæresi immunes proponunt viri doctissimi, Petavius lib. v. cap. 2. Vasquelius in 3. p. disp. 15. cap. 3. Natalis Alex. dissert. 2. seculi vi. Pagius ad annum 519. num. 6. ac fusiori styllo in Opere de hac controversia conscripto, aliisque in locis Norisius.

4.
Denpo in-
furexerunt
Nestoriani.

Compresso tamen Scytharum tumultu, erexere se iterum Nestoriani, quasi Hormisdas in Monachos sententiam dicens, nullo modo probaret personam Verbi, quæ est una ex Trinitate, incarnatam & passam, sed personam aliam Verbo sola morali unione conjunctam: dissidiaque auxere Monachi alii & ex factione Petri Fullonis, sed quidam Monachorum Scytharum emulatores, qui cum Nestorianis negabant Christum dici posse *unum ex Trinitate personam*, & Mariam Virginem esse *Deiparam*, auctore Liberato Diacono in Breviario, & Joanne Papa 2. in Epist. ad Imp. Justinianum. Hi monachi Accemetæ ad eundem Pontificem Joannem legatos misere Cyrus, & Eu- logium, ut opinionem suam apud Sedem Apostolicam propugnarent, ejusdemque adversus Scythas obtinuerent approbationem. Contigit id Justiniani anno vii. id est, Vulg. Aeræ 533. At Pontifex certior factus tunc temporis propositionem hanc, *Unus est Trinitate passus est*, reprobari à solis Nestorianis, auditis etiam Justiniani Legatis Demetrio à Philippis, & Hypatio Ephesorum Episco- po, Accemetas in tentatione pericacissime persistentes, tanquam Nestrianos, Ecclesiastica communione privavit. Ex qua narratione potest quisque deprehendere tam illam enuntiationem, *Unus ex Trinitate passus est*, quam additamen- tum illud Trigagii, *Qui crucifixus est pro nobis*, recte in sensu Eutychianorum fuisse ab Hormisda, & à Felice III. reprobata, recte etiam à Joanne II. approbata adversus Nestorianos & Accemetas, & facile Scythas horum adversarios purgari posse ab hæresi suspicione: ad utriusque demum hæresis execrationem satius esse, si secundam est sancta Trinitate personam dicamus affixam cruci, & passam secundum carnem: quod ad maiorem veritatis dilucidationem proximis positibus confirmabo.

5.
Proposi-
tio 1.

PROPOSITIO I. Hæc enuntiatio, *Unus est Trinitate est passus*, est Catholica & orthodoxa.

Demonstra-
tor I. ex
scripturis.

Demonstratur I. Ex Scripturis, & PP. praecedenti libro cap. 13. adversus Nestorianos productis constat Dominum

R. P. Berti Theol. Tom. V.

nostrum Jesum Christum esse cum Verbo Dei unam personam, unigenitum filium Patris, ideoque unum ex sancta, & individua Trinitate. Quernadmodum itaque catholica & orthodoxa est hæc propositio, *Christus crucifixus est*, ita extra erroris periculum pronuntiari potest altera, *Crucifixus est una est sancta Trinitate persona*. Accedit in hujus argumentum confirmationem, quod non tantum Scriptura ac Patres affirmant crucifixum Dominum Jesum Christum, verum etiam proprio Filio Deum Patrem non pepercisse, annuntiasse nobis vitam æternam Unigenitum, qui est in sinu Patris, locutum nobis Patrem novissimum in Filio, per quem fecit & secula, alia que etiam hoc libro repetita. At conditor saeculorum proprius Dei filius, Unigenitus in sinu Patris consistens nonne est secunda sanctæ Trinitatis persona? Una ergo ex Trinitate persona incarna- ta est, passa est, crucifixus est. II. Ean- dem enuntiationem probarunt Romani Ex auctori Pontifices, illamque definitiv in Epistola 111. ad Avienum & Liberium Senato- ficum, res Joannes Papa II. decernens Christum esse, ac recte dici *unum de Trinitate*: eandemque propositionem v. Synodus canone 10. his verbis consecravit: *Si quis non confitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum & Dominum gloriae, & unum de sancta Trinitate, talis anathema sit.* IV. Item Synodus Act. vii. approbavit Epistolam Agathonis Papæ, in qua Christus dicitur *Una de tribus Personis sanctæ Trinitatis*, necnon Epistola Synodicanam Concilii Mediolanensis sub Mansueto, in qua idem Christus ap- pellatur *Unus de tribus sufficientiis de sancta Trinitate*. Ecclesiastis itaque defini- tionibus enuntiatio, de qua disputatur, munita est. III. Nititur quoque Patrum auctoritate; nam S. Pater Augu- stinus cap. 38. Enchiridii *unum Trinitatem* appellat unam Trinitatis personam quæ- rens, *An quando unus trium in aliquo opere nominatur, operari Trinitas intel- ligatur?* & de Dono Persev. cap. ult. scribit humanam naturam *suscipiente Deo Verbo in unicum Filium Dei sublimatam*, ita ut qui *suscepit*, & *quod suscepit*, una esset in Trinitate persona. S. Proclus, ut diximus, longe ante exortam Monachorum Scytharum contentionem, in Epistola ad Armenios posuit ad inter- mendas Nestorianorum versitatis unum de Trinitate incarnatum, inquit cap. 10. Brev. Liberatus Diaconus. S. Fulgentius de Fide ad Petrum, cap. 13. idem plane docet his verbis: *Firmissi-*

6.

7.

8.

Cc

me

me tene, &c nullatenus dubites unam ex Trinitate personam, id est, Deum filium, &c. Atque de Incarnat. cap. 10. Una ex Trinitate persona Christus Dei filius unicus, ut nos salvos faceret, carne conceptus, & natus est de ventre Virginis Matris. IV. Patribus accedunt viri doctissimi, Ferrandus Diaconus, qui in Epistola ad Anatolium propositionem illam immunem ostendit ab heresi Eutychiana, et si illam in Chalcedonensi Synodo protulerint Dorotheus. & Carolus Eutychetis Apocrisarii, Sæpe enim, inquit, per ignorantes loquitur veritas. Dionysius Exiguus in Præfat. ad Epistolam præcitatam S. Procli, scribit Theodorum Mopsuestenum, ejusque fautores, Nestorianos nimis hereticos, negavisse Christum Dominum unum de Trinitate; quamobrem monachi Accemetæ idem negantes tanquam Nestoriani fuerunt jure meritoque damnati: & Facundus Hermianensis lib. 1. de Tribus Capitulis cap. 3. Nihil est, inquit, quod de verbo reprobemur dicentes unum de Trinitate incarnatum, sive passum, sive crucifixum. V. In hac enuntiatione, unus de Trinitate passus est, τὸ unus nequit significare unam substantiam, non enim idem valet, ac unus de tribus Diis, cum in trinitate unus duntaxat sit Deus: significat ergo unam personam, ut in textu illo Genesios 111. 22. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est: eo vel maxime, quod ad significandam naturam, & communem proprietatem, dici non solet absolute unus, sed, vel unum in neutro genere cum hypallage, id est submutatione pronominis, ut dum Christus ait, Ego & Pater unus sumus, & Joannes, Hi tres unum sunt: vel unus cum additamento vocabuli exprimentis naturam, aut commune attributum, ut dum dicimus, Unus Deus, unus Dominus. In præfata itaque enuntiatione nonnisi proprie loquendo sensus occurrit orthodoxus, commonstrans Dominum Jesum Christum esse unam SS. Trinitatis personam, quod impie negabant Nestoriani. VI. Eutychiani afferentes Deum passum & crucifixum, tenebantur cohærenter asserere passum & crucifixam totam Trinitatem, quoniam Christus in eorum sententia passus fuerat in natura Deitatis, quæ est toti Trinitati communis, unde ex illorum errore alter Theopaschitarum tanquam è proprio fonte manavit, aut si naturam divinam, in qua Christus passus est, aliam dixerunt ab una natura Trinitatis, impegerere necessario in heresim Arianam, &

invexerunt quartam in Trinitate personam. At quisquis profitetur unam de sancta Trinitate personam crucifixam (quemadmodum ratiocinatur Ferrandus cap. 12. Epist. ad Anatolium) non asserit suffixam cruci totam Trinitatem, neque personam adstruit quartam, sed crucifixam profitetur unam ex tribus personis. Immerito itaque Eutychianæ hæreses insimulauit.

Operosum non est ex dictis contrarias 10. argumentationes refutare: quarum prima est, hanc propositionem *Unus de Trinitate passus est*, sensum exhibere Eutychianum, cum significet passum fuisse unam sanctæ Trinitatis naturam, quod olim pluribus momentis demonstravit Trifolius presbyter in Epistola ad Faustum Senatorem, postea Baronius ad an. 519. n. 80. Accedit altera, quoniam propositione illa damnata est à Synodo Chalcedonensi, ut scribit Diocorus in *Suggestione ad Hormisdam*, nec non à Felice III. contra Petrum Cnapheum cognomento Fullonem, ut nos supra diximus. Proxima est, quod si probeatur hæc enuntiatio, orthodoxum quoque erit additamentum ab eodem Fulcone factum Trifagio, & canere fas erit etiamnum, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis*. Peutur argumentatio quarta ex eo, quod anno 482. Zeno Imperator devicto Basilico edidit fidei professionem, quam appellavit *Henoticum*, in qua legebatur, *Trinitas manifesta Trinitas, incarnato uno de sancta Trinitate Deo Verbo: huic tamen Henotico subscribere noluerunt Orientales Episcopi*.

At ad 1. respondemus nullo pacto præfata enuntiatio præseferri sensum Eutychianum, si τὸ unus ad personam, non nisi ad naturam divinitatis referatur, uti referendum esse præcedentia argumenta nostra demonstrant: atque hac una expeditissima responsum eliduntur facilime objecta quæque Trifolii parum in hac controversia exercitati, ad quæ tamen plura reponunt Natalis citata dissertatione, & in hac controversia Norfius cap. 6. Ad alteram, nego hanc propositionem à Synodo Chalcedonensi fuisse damnatam, et si illam suis definitiōnibus sacrosancta Synodus noluit inserere, quod ea abuterentur Eutychiani, quorum tamen heresim per se propositione ipsa non redoleret: qua in re imitati sunt Chalcedonenses Patres sapientiam Major.

8.
Ex auctoritate Docto-
rum.

9.
Ex ratione.

Confirmatur
ex ratione.

Majorum, qui aduersus Samosatenes non probarunt *homoousion*, & contra Nestorianos vocabulum Christipare, quod his haeretici abuterentur, cum tamen utraque vox sit in se catholica, & ab aliis Synodis, Patribusque recepta. Deinde, etsi damnata esset, non repugnat eadem propositionem *ad sensus loquenter*, ut Ferrandus inquit, modo rejici, modo approbari: quod confirmant allata exempla. Nec Diocorus in Suggestione scribit damnatam propositionem à Synodo Chalcedonensi, sed quod illam *Eutychetis discipuli in Synodo Chalcedonensi proposuerunt*. Videbis ipsum Baronum ad an. cit. num. 79. Profecto Synodus in Allocutione ad Marcianum non damnat, sed summopere contimentat Epistolam S. Procli ad Armenios, ubi eadem occurrit propositione: extatque hæc allocutio Tom. 11. Conciliorum Harduini pag. 650. & Collect. Labbeanæ Tom. 14. pag. 825. Petrus autem Cnapheus non solum affirmabat unam de Trinitate personam passam, sed etiam unum de Trinitate passionem pertulisse in *substantia Deitatis*, juxta *Arii*, *Apollinaris*, *Eunomique blasphemiam*, inquit quid Felix III. in Epist. ad Zenonem eodem Tom. 14. pag. 1071. Quod sequitur diluitur facilime, quoniam veteres omnes semper *Trisagium* acceperunt de Deo Trino, nunquam de solo Filio, ut inquit in Epistola de Trisagio Damascenus, demonstratque Pagius ad annum 512, num. 13. Hinc Felix III. Epist. 111. ad Petrum pag. ejusdem volum. 1063 ipsum redarguit, quoniam addens *Qui crucifixus es pro nobis tertiae Trisagii particula*, id est, *Sanctus immortalis*, asserebat crucifixum fuisse Spiritum sanctum. *Ad hæc*, inquit, *fidelissimum Christi gregem in Manichei opinionem præcipitare contendis*, qui *Spiritum sanctum afferit crucifixum*. Quod si clausula à Fullone adjecta referatur ad unam tantum S. Trinitatis personam, negamus non esse admittendam; imo perpetuo usurpatam in Orientalibus Ecclesiis scribit Valesius in Annot. ad Evagrium pag. 99. adductis verbis Ephremi Antiocheni ex Photii Bibliotheca: quamquam ex ipso Evagrio lib. 111. cap. 44. aliisque Scriptoribus constat gravissinam Constantinopolitam seditionem, cum Anastasius Trisagio voces illas addere voluisset. Ad ult. dico Orthodoxos Patres merito reprobase Zenonis *Henoticum*, quia, ut Semieutychianis satisfaceret, tres tantum Synodos servandas proponebat, omissa Chalcedonensi, ansam tribuens haereticis, qui hanc Synodum execrabantur,

R. P. Berti Theol. Tom. V.

& quia etiam non spectat ad Cæsarem definire de fide. Affert utramque rationem lib. xii. cap. 2. Facundus Hermianensis. Nonnulli Zenonem haereticum putant: alii defendunt. Negari non potest, quin saltem suppresso memoriam Synodum, & Epistolam S. Leonis ad Flavianum haereticis Eutychianis fuerit patrocinatus, non minus ac Heraclius in Ecclæsi, & Constantius in Typo Monothelitis, ob duarum operationum vocem suppressam.

PROPOSITIO II. Monachi Scythæ, quam- 12. Proposi-
vis tumultuose, ac turbulente se gesse-
tio 2. rint, ab haereti tamen Eutychiana fue-
runt immunes.

Demonstratur primo ex dictis, quo. Demonstra-
niam ipsorum assertum nulla erat haeresis tur.
nequit conspersum. Deinde confirmatur luculentissimis testimoniorum. Ipse enim Diocorus Legatus Hormisda in *Sugge-
sione* nonnullos novitatis & audacie re-
darguit, & fateretur illos & hæc dicere: *Nos Synodum Chalcedonensem suscepimus: hoc speramus, ut jubeatis eam nobis ex-
poni, quia non sufficit sic, quomodo est exposita contra haereticam Nestorianam.* Justinianus in Epistola ad Hormisdam ci-
tato Tom. 14. Concil. pag. 1517. testa-
tur Scythicos Monachos asseruisse, *Chri-
stum filium Dei Dominum nostrum pro
nostra salute carne crucifixum unum de
Trinitate debere prædicari*; ideoque non
tribuisse passionem Divinitati Hormisda in Epist. ad Prothessorem ibidem pag. 1530.
non tanquam haereticos damnavit, &
ex Urbe ejecit, ut falso prefert Epistola
titulus, sed ut seditiones, superbos, odio
foventes, sui amatores, ad regum sta-
tuas inclamantes, & doctos crimina se-
rere, & obtrætationum veneria compo-
nere. Nulla in hac Epistola Eutychianæ
haeresis mentio. Nullam aliam notam
illis falsiscribit præter istam, temerariae
novitatis, contumaciae, ac superbie; in-
quit Petavius lib. v. de Incarnat cap. 2.
num. 2. S. Fulgentius, aliquique Episcopi
Afri apud Sardiniam exiles, accepto
libro Petri Diaconi, in quo cap. 14. ha-
betur hæc propositio, lib. de Incarnat.
cap. 1. respondent: *Vestram simul ala-
cres & fidem cognovimus, & salutem:
imo in agnitione fidei vestra nobis salus
innotuit.* Vide Tom. ix. Bibl. PP. pag.
199. Joannes etiam II. certior factus à
Justiniano solos Nestorianos negare Chri-
stum crucifixum unum esse sanctæ, & con-
substantialis Trinitatis, Epistola, quæ
extat cit. Tomo Concil. pag. 1743. Accœ-
metas Monachos tanquam Nestorii secta-
tores

C c 2

tores vitandos decrevit, in Epistola ad Senatores ibidem pag. 1752. probans propositionem Scythicorum Monachorum, *Unus ex Trinitate crucifixus est carne*, ut etiam supra innuebamus. Præterea satis appareat fides Monachorum istorum ex professione fidei eorundem. Maxentius enim in Fide sua inquit, *unum ex Trinitate esse Christum, qui pro nobis passus est carne*; & in 4. Anathematismo: *Si quis non acquiescit confiteri Christum unum de Trinitate etiam cum carne propria, qui pro nobis passus est carne, quamvis secundum carnem non sit de substantia Trinitatis, anathema sit.* Et Petrus Diaconus, aliique Scythas citato libro ad Fulgentium pag. 197. *Hac de causa* (inquit) *Trinitas etiam post incarnationis mysterium Trinitas manxit; quia idem Deus Verbum etiam cum propria carne unus est Trinitas, non quod caro ejus sit de substantia Trinitatis, sed quia caro Dei Verbi est, qui est unus ex Trinitate.* . . . *Quapropter & Deum Verbum passum carne, & crucifixum carne secundum beatum Cyrillum* (Anath. xiiii.) *profitemur dicentem, Si quis non confitetur Deum Verbum passum carne, crucifixum carne, & mortem carne gustasse, anathema sit.* Postremo ex his fidei professionibus etiam invicta ratio in patrocinium Monachorum Scytharum deponitur. Immerito enim inuritur Eutychianæ hæresis nota iis, qui asserunt unum ex Trinitate passum carne, non secundum illam substantiam, secundum quam est unus ex Trinitate; cumque id tam expresse Scythici prædicaverint, censeri nequeunt inter Eutychianæ hæresis sectatores.

13.
Objicitur.

Militat adversus hanc propositionem I. quod Monachi Scythæ Constantinopoli a Legatis Hormisdæ tanquam Eutychiani fuerint rejecti, itemque Româ à Pontifice tanquam hæretici expulsi. II. Quod Joannes Maxentius Monachorum Abbas præfracte negavit Hormisdæ Epistolam ad Possessorum, eamque studuit oppugnare, imitatus perversorum hæreticorum pervicaciam. III. Quod vaferimi hujus hæretici, id est, Maxentii patrocinium suscipiunt, ut inquit Philipp. Labbeus Tom. xi. Conc. pag. 1533. proceres quidam & infrunuti Novatores Jansenii asseclæ; cum ille hoc uno titulo Jansenianorum patrocinium fuerit promeritus, quia prælusit illorum in Apostolicam Sedem conviciis, & in summum Ecclesiæ Antistitem calumniis. IV. Quod etsi tolerari possit assertio illa, *Unus ex Trinitate passus est, Scy-*

thici Monachi eandem blandientis vulpeculæ artibus protulerunt, sectantes veterum hæreticorum vafritiem. V. Quod hi Monachi *unum de Trinitate passum* affirmaverunt *simpliciter*, nulla facta carnis mentione, quod Eutychianæ perfidiae est evidens argumentum. VI. Quod afferentes suffixam cruci unam è sancta Trinitate personam, *personæ* vocabulum ad significandam divinitatis naturam callide detorserunt. VII. Quod nulla ratione ab Eutychiana labe purgari queat assertum illud Petri Diaconi in libro ad Africanos Episcopos in Sardinia exules, *Unam Dei Verbi naturam incarnatam.*

At corrunt hæc, & iis consimilia argumenta ex præmissis propositionibus. Nam ad primum liquet ex Suggestione Dioscori, & ex Epistola Hormisdæ non ob pravitatem dogmatum, sed ob dissidiorum fomenta, ob inconsultam novitatem, & ob audaciam male Scythas tum Constantinopoli, tum Romæ audisse, quamquam aliunde comperta sit fides ipsorum ingenua. Alterum nihil aliud probat, quam Maxentium in Apostolicam Sedem irreverenter, & tumultuose se gesisse; cum tamen ei nequam morem gesserint Scythæ alii, ut demonstrat Norisius in Monachorum Apologia Tom. xiiii. pag. 927. recte cum Augustino affirmans *nec causam causæ, nec personam præjudicare personæ*, & Maxentium, qui nonnulla in Hormisdam irritatus effudit, Schismaticum quidem fuisse, at non hæreticum Eutychianum. Atque ut refellamus male libratam Labbei inter Maxentium & hæreticos, atque inter defensores Scytharum & Jansenianos comparationem: hæretici iudicio Romani Pontificis aperte contradicunt; at Maxentius negat Epistolam illam ad Possessorum esse Hormisdæ, scribens Tom. x. Biblioth. PP. pag. 539. *Fertur ab inimicis ubique Epistola, quæsi à Romano Pontifice destinata:* & pag. 541. ait inverisimile esse, ut Hormisdas eam Epistolam dederit, cum Romano magistro militum dixerit Dioscorum pelago demergendum, nisi Christum unum esse ex sancta Trinitate fuisse confessus, jubens, *ut sua verba insinuaret Imperatori.* Fatur etiam Maxentius in eadem Epistola nunquam Romanum Pontificem ab Ecclesiæ Catholicæ deviare sententia, ut observarunt ibidem Norisius, & dissert. 18 in Synodos Thomassinus. Nescio, num talia unquam ab hæreticorum pectore erumpant. Neque connumerandi sunt Jansenianis Scythicorum Monachorum patroni, ut fallo scribit Labbeus, cum omnia

omnia Apostolicae sedis Judicia excipiunt, propugnant, vindicent, non, ut ille inquit, aut cum Maxentio facta existimant, aut cum haereticis conviciis proscindant. Nulla quippe Janseniana fuligine tinctus fuit Norisius, quidquid nebulones quidam misstrarint, nulla Lopus, nulla Thomassinus, nulla Du-Hamelius, nulla Pagi, nulla Dionysius à S. Martha, ab eodem Norisio laudati in citata Apologia pag. 898. Atque si hos velis, Labbee, Janseniana oblitos fuligine, nunquid Jansenii affecta Gabriel Vasquez, qui in 111. p. disput. 15. cap. 3. num. 41. ait, *Quod igitur attinet ad ipsos Monachos, existimo primum eos non fuisse Eutychianos, unam tantummodo in Christo afferentes naturam, aut deitatem ipsam passim fuisse, cum oppositum in eorum scriptis appareat?* Nunquid Jansenii affecta Christophorus Ortega, qui disput. 1. de Incarnat. certam. 1. num. 4. animadver- tens unus significare communis sensu personam, non autem naturam, inquit, Catholicum documque Maxentium, ejusque Monachos e proprio sensu locutos credendum est, quo à Catholicis omnibus ea propositio admitti debet? Nunquid Jansenii affecta Dionysius Petavius, qui lib. v. de Incarnat. cap. 2. num. 2. Quocirca, inquit, *Nihil in illorum facto, atque scriptis aliud culpes, nisi inconsultam rationem, & praeципitem ardorem inculcande novitatis, intempestivae potius, minime necessariae, quam aut calidae, aut errore contaminatae?* Atque his diluitur etiam objectio tertia. At in proximis duabus non immorabitur, cum demonstratum sit Monachos Scythas addidisse assertioni sua, carne; & expresse docuisse Christum secundum carnem non esse de substantia Trinitatis; & consequenter falsissimum est illos & passionem tribuisse divinitati, & propositionem suam absolute ac simpliciter pronunciasse. Sexta similiiter oppositio eadem facilitate disspellitur; nam cum Scythae confessi sint unum Dominum Jesum Christum, eumque passum secundum carnem, non in natura divinitatis, etiam unam personam & naturas duas agnoverunt, ideoque persona vocabulum in proprio sensu usurparunt. Ad ult. respondemus Petrum Diaconum citato libro cap. 2. diserte significare se unam Dei Verbi naturam in-

carnatam afferere in sensu Cyrilli: quare ut Cyrilus, ita Petrus aliquique Scythae, quorum est communis illa professio, ab heresi Eutychiana fuerunt immunes. Ino testatur Petrus Diaconus *unam Dei Verbi naturam incarnatam nihil esse aliud, quam duas naturas ineffabiliter unitas, prudenter haeresim declinans tam Nestorii, quam Eutychetis.* *Igitur, inquit, Tom. ix. Bibl. PP. pag. 296, juxta sanctorum Patrum traditionem, Dominum nostrum Jesum Christum in duabus naturis unitis & inconfusis, id est, divinitatis, & humilitatis, in una persona, sive substantia confitemur.* Nec illis acquiescentes, qui unam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes venerabilis Chalcedonensis Concilii fidem refugiunt; nec illos admittentes, qui duas naturas dolose pronuntiantes unam Dei Verbi naturam incarnatam minime confitentur, existimantes hoc duarum naturarum professioni contrarium: quia si aliquid aliud, quam duas naturas ineffabiliter unitas, una Dei Verbi natura incarnata significet, beato Cyrillo Alexandrinæ civitatis Antistite ad Successum Episcopum Dioceasianæ ita scribente: *Sed enim unam naturam dicentes Dei Verbi tacuimus non inferentes incarnatam, sed veluti abjicientes dispensationem, erat illis forsitan non improbabilis sermo simulantibus interrogare, Ubi est in humanitate perfectio, aut quomodo substantia nostra subsistit?* Quoniam vero, & perfe-*ctio qua in humanitate est, & essentia nostra manifestatio illata est, per id quod dictum est Incarnati jam deserant arundineam virgam fibimet supponentes.* Sat ne est tam expressa professio? Additur cap. v. pag. 197. recipi à Scythis Monachis cum aliis conciliis, sanctum & venerabile quod apud Chalcedonem celebratum est, amplecti epistolam quoque beati Leonis, anathematizari universos contraria dogmatibus Ecclesiae sententes, facta expressa mentione Theodori Mopsuesteni, Nestorii, Eutychetis, & Dioicori. Atque haec fidei professio merito ab Africanis Patribus commendata, nonne sufficit ad abstergendam à Scythis quamlibet notam haeresis? nonne omnes adversariorum objectiones effringit? Hac itaque absolvit potest apologetica pro Scythis Monachis dissertatio.

C A P U T VII.

An Christus sit Sacerdos secundum Ordinem
Melchisedech?

S U M M A R I U M.

1. & 2. Commenta Melchisedecianorum.
3. usque ad 5. Probatur prima propositio.
5. 6. & 7. Declaratur Melchisedec origo.

8. 9. & 10. Solvuntur objectiones.
11. & seqq. Probatur, Christum esse sacerdotem
secundum ordinem Melchisedech.

1.
Melchisede-
cianorum
commen-
tum 1.

2.
Commen-
tum 2.

VARIA fuerunt circa Melchisedechum placita, ante proposita quæsitionis solutionem ad examen revocanda. Melchisedeciani enim hæretici, de quibus lib. 11. h. LV. Epiphanius, & S. P. Augustinus de Hæref. h. XXXIV. illum opinati sunt præclaram quamdam Virtutem Christo superiorem, quæ ad benedicendum Abrahamo è cælo descendit: cuius hæretis cum Tertulliano de Præsc. & Theodoreto lib. 2. hær. fab. auctorem faciunt Theodorum quendam Argentarium, sive Theodotum; sed Epiphanius ibidem appellat Melchisedecianos a Theodotianis avulso. Hierax, aut Hieracha, quem ferunt vixisse imperante Severo, vir Aegyptiacis, Græcisque literis imbutus tradidit Melchisedech esse Spiritum sanctum: quam opinionem refutat eo loci num. 5. & hæresi LXVI. n. 7. Epiphanius, & in Epistola ad Evangelium presbyterum Tom. 11. pag. 570. edit. Martian. (alias 126. ad Evagrium) magnus Hieronymus illam tribuit imperito Scriptori, ei fortassis, qui edidit quæstiones rejectas à doctissimis Mauro-Benedictinis in Appendicem Tom. 111. Operum S. Augustini, ubi q. cix. pag. 106. idem error propugnatur: nam id conjectant Vindingus noster in Critico Augustiniano pag. 65. & Martianus in notis ad prædictam Hieronymi Epistolam. Origenes, & Didymus eò prolapsi sunt, ut Melchisedechum Angelum dicereant, uti refert ibidem Hieronymus: hujusque opinionis meminit etiam Augustinus q. LXXII. in Genesim. Nonnulli denique arbitrari sunt Melchisedeci nomen, non proprium esse, sed appellatum, eoque solum Dei filium significari; quod post Novatores quosdam alios prolixè nititur demonstrare Cunæus in Tract. de Republ. Hebr. lib. 111. cap. 3. refutatus à Natali Alex. dist. 3. in 111. M. Aet. & à Friderico Koerbero Lutherano de Melchisedeco in Typo, & Antitypo.

Inter eos vero, qui Melchisedecum saniiori judicio hominem existimarent, oc-

currit primo eorum sententia, qui ipsum fuisse putant Semum filium Noe: quam sententiam Epiphanius h. LV. num. 6. inter somnia connumerat, tribuitque Samaritanis. At Hieronymus in Quæstionibus Hæbraicis Tom. 2. pag. 520. tribuit Hebraicis, nec illam aperte refellit: quod & repetit laudata epistola ad Evangelium. Tuentur hanc sententiam Targum Jerosolymitanum, Abenezra, Baal Hatturim, neque improbabilis ea videatur Lyrano, Abulensi, Torniello, Villapando, Eugubino, aliisque doctissimis Interpretibus. Communior tamen videatur quæ asserit Melchisedecum fuisse hominem indigenam, & genere Chanæum: quam sententiam, cum permulti eruditæ propugnant, breviter ac nervose vindicant Salianus ad annum M. 2118. & Controversia 18. Capitulum. Quorundam Judæorum opinio, autumantium Melchisedecum fuisse filium scorti, ideoque ipsius genealogiam in sacris literis prætermitti, adeo scurrilis est, adeo impia, ut vix digna sit quæ recensetur; meritoque refellitur ab Epiphanio n. 7. refutatur à Torniello ad annum M. 2118. & risu excepitur ab omnibus tam Catholicis, quam hæreticis. Hujus generis sunt futilis aliaæ opiniones à Koerbero citatae §. 16. illa præsertim, quæ tenet Melchisedechum ideo ignotum esse & absque genealogia, quia ejus imprecationibus terra ima dehiscens ipsius parentes, consanguineosque omnes deglutierit. Atque his enarratis sententiam exponemus nostram, postea quæstionem de Sacerdotio Christi inflituemus adversus innumeras Novatorum phalanges: qui cum negent in Missa verum offerri Deo sacrificium, inficiantur quoque oblationem panis & vini, de qua Gen. XIV. 18. fuisse typum Eucharistiae, ob eamque rationem Christum à Psalmographo, & ab Apostolo dici Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.

3.
PROPOSITIO I. Melchisedech non fuit Propositio Angelus, neque Virtus quædam cælestis, ita & neque

neque Spiritus sanctus, neque ipse Dei filius.

Demonstra-
tur.

Demonstratur I. Melchisedech fuit verus homo: duo enim characteres ei tribuuntur Gen. xiv. 18. quorum uterque non nisi homini convenit; unus est *Rex Salem*, terrena nempe civitatis, sive fuerit Iebus aut Jerosolima, ut inquit Josephus lib. vii. de Bello cap. 18. nunc lib. vi. cap. 10. sive, ut probabilius censet Hieronymus epist. ad Evangelium, civitas alia, vel *oppidum* *juxta Scythopolim*. Character alter est *Sacerdos Dei altissimi*; Sacerdos vero munus solis hominibus fuit demandatum, ut primogenitus in lege naturali, & filii Aaron, ac Levitis in lege scripta: quare Apostolus ad Hebreos cap. v. 1. ait omnem Pontificem ex hominibus assumptum esse. II. Etsi Apostolus cap. vii. ejusdem epistola v. 3. appellat Melchisedechum *sine patre, sine matre, sine genealogia*, non ad significandum illum non esse hominem, quemadmodum autem adversarii; non ad innundum illum fuisse spuriū, ut commenti sunt quidam Hebreorum, non ob ejusdem in affines imprecationem, ut demonstrat ipsius egregia virtus, typi dignitas, nominisque celebris commendatio; sed quia Scriptura ejus genus ac posteritatem non enarrat, vertente Syro, *Cujus nec pater nec mater scripti sunt in genealogia*, & propria significatio vocabuli ἀγενελόγος demonstrante, non virum genus nullum habentem, sed cuius origo literis non est prodita: licet, inquam, id scribat Apostolus; attamen versu 6. proximo ait genitum esse Melchisedechum ex hominibus, sed ejus generationem minime recenseri in Hebreorum genealogiis: id quippe sonant ea verba. *Cujus autem generatio non annumeratur in eis*, id est, ἐξ ὄντων ut habet Græcus, *ex eis, ex eorum majoribus*. Unde recte illustris Estius in hunc locum: *Hic innuitur Melchisedech non prorsus carere genere: qui enim dicit genus ejus non recenseri inter illos aut ex illis, tacite significat eum aliunde genus habere*. Imo Epiphanius num. 7. *Ex aliis hominibus, quam Israelitis genus illus pertextitur*. Quid ergo? cum innuat Melchisedech ex hominibus genitus, oportet ut illum hominem fateamur. III. Nomen Melchisedech non appellativum est, ut quidam autem, sed proprium; nam litera Jod inscripta in hebraica voce מֶלֶכְצֶדֶךְ, Melchisedech, cum non sit nota pronominis, vel regiminis, debet esse proprii nominis characteristica,

מֶלֶכְצֶדֶךְ ut in nomine filii Saul, *Melchisub*, 1. Reg. xxxi. 2. in nomine filii Jechonie, *מֶלֶכְצֶדֶךְ* *Melchiram*, 1. Paralip. iii. 19. in nomine regis Geraræ *אֲבִימֶלֶךְ*, *Abimelech*, Gen. xx. 2. in nomine uxoris Nabal *אֲבִיגַיִל*, *Abigail*, 1. Reg. xxv. 3. in nomine filii Beria, *מֶלֶכְצֶדֶךְ*, *Melchiel*, Gen. xlvi. 17. aliisque in locis plurimis. Omnes quoque Versiones, ut demonstrat in differt. de Melchisedecho Martinus Van-Rein §. ix. evincunt Melchisedechi nomen proprium esse: quidquid scribant loco citato Cunæus, & in Locis ad Ps. 110. Enjedinus. Quare assentendum non est Cajetano, qui Comment. in Genes. ait appellativum esse, & communè regibus Salem: quamquam opinio Cajetani nullatenus sententiæ oppositæ suffragatur, quippe etiam Pharaon, Xerxes, Cæsar, aliaque vocabula ejusmodi pluribus sunt communia, & tamen non nisi de hominibus enuntiantur. Itaque Melchisedech proprium nomen est; atque ex ipso nomine, ex genere Hebreis extraneo, & ex dignitate sacerdotis ac regis liquet eundem verum fuisse hominem.

Generatim demonstrata thesis, etiam quoad singulas partes confirmatur. Et Confirmatur. quidem Melchisedech non fuisse Angelum constat ex priori momento, nam Angelis incorporeis non convenit exterum offerre Deo sacrificium, quod munus est Sacerdotum, ut inquit Estius. Ex eo etiam, quod Melchisedech dicatur Rex Salem, nequit hæc sententia firmato consistere: visibile quippe civitatis regimen homini, non angelo demandatur, cum sit inter principem ac populum civilis societas. Deinde Melchisedechum non esse filium Dei evidens est ex Epist. Pauli ad Hebreos; nam ibidem cap. vii. dicitur Melchisedech *assimilatus filio Dei*; quis autem recte dicitur similis sibi ipsi? In Græco etiam pro *assimilatus* habetur ἀφωνιούσιος, quo vocabulo non significatur omnimoda similitudo, sed analogia typi cum re significata: unde vertit Syrus, *In similitudinem Filii Dei permanet pontificatus ejus*. His ergo verbis Melchisedech Filiu Dei ostenditur minor. In eodem cap. nec non Psalmo c. x. Christus appellatur *Sacerdos secundum ordinem Melchisedech*: quis vero propriè dicitur *Sacerdos secundum ordinem*, *ri-* *tumque sui ipsius*? Præterea Christus, saltem ad oblationem faciendam, *semel ap-* *paruit*, ut inquit Apostolus eadem ep. cap. ix. 26. Denique Melchisedechum non

non esse Spiritum sanctum præter producta argumenta hæc evincunt. Nunquam legitur Spiritum sanctum carnem induisse: quomodo ergo in persona Melchisedech latitabat? Ac si Melchisedech est Rex Salem, terrena civitatis incola, Filii Dei typus, illoque minor, quis nisi penitus cœcutiat, eundem dixerit Spiritum sanctum? Tandem cum omnis sacerdos sit inferior Deo, & huic in subjectionis testeram offerat munera ac sacrificia, necessum est deprimat cum Macedonianis Spiritum sanctum ad fortem creaturarum quisquis illum cum Melchisedech confundit. Hinc Hieronymus laudata ad Evangelium epistola: *Si omnes repuleris, tum certe spiritualem interpretem non recipies, qui imperitus sermone & scientia Melchisedech Spiritum sanctum pronuntiavit, ut illud verissimum comprobarit, quod apud Graecos canitur, Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat.* Est sententia ista Thucydidis lib. 3. ἀκαθία μὲν Σπάσος, λογιόπος δὲ ὄνος φέρει.

5.
Propositi-
o 2.

Explicatur.

PROPOSITIO II. Incertum est, an Melchisedech fuerit Sem filius Noe, an Chananæus genere; quamquam videatur hæc postrema opinio probabilior præcedentia. Fuisse enim Semum auctore Hieronymo citata epist. & in quaest. Hebraicis, tenent quamplures & fere omnes Judei: & licet Epiphanius hæref. LV. num. 6. secutus chronologiam LXX. mathematico arguento demonstrat Semum eo tempore, quo Abrahamo occurrit Melchisedechus, fuisse mortuum; attamen juxta communiter receptam supputationem adhuc erat superstes, vixitque usque ad annum M. 1558. Isaacii filii Abraham quinquagesimum: unde recte ibidem Hieronymus inquit: *Supputantes annos vitæ ipsius ostendunt, eum ad Isaac usque vixisse, omnesque primogenitos Noe, donec sacerdotio fungeretur Aaron, fuisse Pontifices.* Verum hoc argumentum non videtur proſus invictum. Ex quo enim vixerit Sem ad Isaac usque, non inferatur fuisse regem ac Sacerdotem illum, qui Abrahamo occurrit: neque verum est Semum fuisse primogenitum Noe, cum major natu fuerit Japhet, ut liquet ex Genes. x. 2, ideoque Genes. v. Sem prius quam Japhet inter filios Noe commemoratur, quoniam de Sem Hebræi, de Japhet populus Gentium natus est: idque exacta chronologia possum demonstrare, quippe ex v. Genes. 32. Noe operam dignendis liberis primum dedit, *cum quin- gentorum esset annorum*, id est, anno M. 1556. & Sem biennio post diluvium, id

est, anno 1658. cum esset certum annorum genuit Arphaxad, ex Genes. XI. 10. Itaque Sem natus est anno M. 1558. & Japhet anno M. 1556. coruitque traditio illa Hebræorum deprompta exprimo- genitorum dignitate. Imo nec traditio ista videtur inter Hebraeos communis: nam Josephus I. VI. de Bello cap. 18. sive libro VI. cap. 10. scribit conditorem urbis Salem fuisse *Chananæorum Dynastam*: ab ipsa traditione recedit Abene- zra, illamque, ut diximus supra, Epiphanius solis tribuit Samaritanis. Vide- tur quoque ea traditio orta ex Hebræorum superbia, utpote qui ægre ferunt commendari Sacerdotem ex genere Chana- næorum. Ad Hieronymum quod at- tinet, refert quidem Hebræorum traditionem, at nihil definit: imo laudata ad Evangelium epistola contrariam traditionem his verbis commendat: *Verti me ad Hippolytum, Irenæum, Eusebium Caſariensem, & Emissenum, Apollinarem quoque, & Euſtatiūm nostrum, qui pri- mus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus con- tra Arium clarissima tuba bellicum ceci- nit: & deprebendi horum omnium opinio- nes diversis argumentationibus ac diver- ticulis ad unum compitum pervenisse, ut di- carent Melchisedech hominem fuisse Chana- næum, regem urbis Hieropolym, qua- primum Salem, postea Jebus, ad extre- mum Jerusalem appellata sit.* Ibidem exemplo Abeli, Henoch, & Job ostendit mirum non esse, si describatur Sa- cerdos Dei altissimi absque circumcisio- ne & ceremoniis legalibus. Ex quibus constat sententiam Hebræorum, in quam manibus pedibusque jerunt complures interpres, siculno inniti præsidio: quamvis illam ob amplissimum istorum nume- rum, lectorum relinquamus arbitrio.

Melchisedechum ergo fuisse genere Chana- næum probabilius suadet Patrum tra- 6. probatur. ditio nunc à Hieronymo commemorata, & præferenda proculdubio derivata à Judæorum commentationibus. Adde Epiphanius h. LXVI. num. 7. Accedit, quod Sem, ejusque filiis ex Gen. x. 30. contigit regio à Messa usque Sephar, ul- tra Euphratēm: & Melchisedech erat Rex Salem, cis Jordanem in terra Chanaan. Fatoe non unam esse de Salem sententiam Auctorum, quibusdam asse- rentibus Salem eandem esse ac Jerusalem; aliis eandem ac Salim urbem Sichimorum, de qua Gen. XIII. 18. & Joan. III. 23. Ac esse Jerusalem probant permul- ti, quoniam Onkelos & Jonathan ver- tunt, *Melchisedech Rex Jerusalem*; & quoniam videtur in oblatione Melchise- dechi

dechi designatus Dei cultus in Hierosolyma instaurandus. Sed Hieronymus amplectitur alteram sententiam: quam in Epistola citata ad Evangelium probat ex peregrina lingua mixtura, & ex quo cernerentur adhuc juxta Scythopolim ruinæ palatii Melchisedech commonstrantes veteris operis magnificentiam. Adit Capellus, Melchisedech obviam profectum Abramo in vallem *Sævæ*, Gen. xiv. 17. id est, in planiciem, Jerosolymam vero ex Psalmo cxxi. v. 2. fuisse vallatam montibus: quæ tamen conjectura futilis est, quia Melchisedech proceſſit in occurſum Abrahami extra Salem: & haud procul à Jérusalem fuisse vallem, ubi Salomon sibi monumentum erexit, liquet ex 11. Reg. xviii. 18. Verum etiam urbs Salim fuit in regione Chanaan, ex cap. xiiii. Gen. 18. Quidquid igitur de civitate *Salem* statuātus, liquet regem ejusdem urbis fuisse Chanaanum. Nam quod reponunt Semum occulta Dei inspiratione illic permanisse, ut Sacerdotio fungeretur tanquam Noe primogenitus, nullum habet fulcrum, & refutatum est supra. Præterea de Melchisedecho ait Apostolus ad Hebreos vii. 3. fuisse *sine patre, sine matre, sine genealogia*, id est, ipsius genus minime in Scripturis narrari. Quomodo ergo Melchisedech Semus, cujus novimus parentes ac filios? At enim, inquit, non narratur genealogia Semi sub nomine Melchisedechi. Quid vero inde? Princípio demonstratum est Melchisedechum esse certi hominis proprium nomen. Deinde Apostolus versu 6. inquit generationem Melchisedech non connumerari inter Levitarum maiores, cum tamen Leviticum genus recta linea ascendat ex Levi ad Jacob, ex Jacob ad Abraham, ex Abraham ad Arphaxad, ex Arphaxad ad Sem. Ad hanc Apostolus non ex solo nomine Melchisedech, sed ex aliis quoque personæ adjunctis nobis Christi sacerdotium commendat. Rursus quis dixerit non narrari genealogiam Israëlis, per hoc, quod sub Jacobi nomine tantummodo recenseatur? Itaque vulgaris illa responſio nequit hanc sententiam infringere. Supersedeo ab argumentis reliquis, quæ à Saliano, ceterisque Scriptoribus producuntur, quoniam ex dictis facile eruuntur, nec de re magni momenti in praesentia disquiritur.

7. Opinionem autem eorum, qui dixerunt Melchisedech nothum, ortumque ex adulterinis conjugiis, quamobrem prætermissa sit generis ejus origo, reprobant inter aniles fabulas probatum.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

vii. Epiphanius, quia *Rabab* meretrice fuit, & ejus nibilominus Scriptura mentionit; sed & Zambri, & Chasbitæ adulterium ibidem expressum est, tametsi alienæ stirpis hæc erat, nec *Israëlitorum* ex generi originem trahens. Confutatione pariter non eget quod nonnulli autumant patrem illius appellatum Herclam, matrem vero Astriam, vel Astroth, ipsiusque Melchisedech proprium nomen fuisse aut Joram, sive Jehoram, ut inquit apud Druſum Ben-Gorion, aut Sydyc, ut ex Sanchuniathone conjectat Grotius, cum isthac nullo arguimento probentur; quamvis si vera forent, magis inde confirmaretur Melchisedechum ex gentibus genus arcessere.

Petrus Cunæus decem protulit argumenta ad probandum Melchisedech esse Ad reliquas ipsum Dei filium, quorum quinque præcipua sunt, alia nihil crepant solidi. Ac primum deponit ex vocabulo, quod appellativum esse contendit, ex quo Paulus ad Hebreos vii. illud interpretetur *Rex iustitiae*, & *Rex pacis*; nullusque ætate Abrahami esset in terra Chanaan fidelium coetus, quia alioqui peregrinatus non esset inter Ethnicos, sed in Salem fixisset sedem. Petit alterum ex verbis ejusdem epistolæ v. 3. *Sine patre, sine matre, sine genealogia*, quæ non videntur cuipiam hominum convenire, Christo excepto. Fabricat tertium ex subsequentibus, *Manet sacerdos in perpetuum*, in quibus enuntiatur æternitas propria solius Dei. Promit argumentum quartum ex eo, quod ibidem Apostolus versu 7. facit Melchisedechum meliorem, ac digniorem Abrahamo. Quintum urget ex cap. v. 11. ubi de Melchisedecho legitur, *De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum quibus sane verbis ineffabilem illius magnitudinem, ac divinitatem Paulus de- prædicat.*

At ad 1. & 2. responsum est in prima propositione: neque addendum modo responde. aliud, nisi Abrahamum jam sedus inisse ur. cum habitatoribus Mambre, ex Gen. xiv. 13. nec completum adhuc, dum reverteretur à cæde Chodorlahomer, tempus divinarum propmissionum, ideoque collocandum ei non fuisse in Salem domicilium. Victoria etiam ac dignitate adiunctus debuit suam urbem relinquere justo, & erga se beneficissimo Regi ac Sacerdoti Dei altissimi. Quod sequitur ita accipendum est, ut intelligamus Sacerdotii Christi nullum finem futurum, & ideo præfiguratum in sacerdo-

Dd tio

tio Melchisedech, de cuius fine nihil in Scripturis habemus: quemadmodum ad commonstrandum Christi sacerdotium non conferri carnali generatione, paulo ante dictum est Melchisedech fuisse *sine genealogia*, id est, sacerdotium Christi spirituale fuisse antitypum sacerdotii Melchisedechi, cuius non proditur in sacris literis origo generis. Apostolus enim ex typo declarat Christiani sacerdotii dignitatem, & ibidem appellat Melchisedech *ἀφωνούμενον, assimilatum Filio Dei*. Argumentum proximum nil probat, quia Melchisedech dignior erat Abrahamo sacerdotii munere ac typo; nam licet & Abraham tanquam princeps familiae fuerit sacerdos, & obtulerit sacrificia, ut liquet ex Gen. xv. ex canone Missæ, & ex Divo Thoma 111. p. q. 31. art. 2. Melchisedech erat *Ἄρχεψεν*, ad Heb. vi. 20. id est, Summus Pontifex, gerebaturque typum sacerdotii nostri omnium praestantissimi. Ad ultimum dicimus illa verba, *de quo*, referenda esse ad Christum, aut ad Melchisedech, non absolute, sed ut Christi divinum sacerdotium praefugabat.

10.
Confirmatur
Responsio.

Tandem Melchisedech esse Spiritum sanctum probat Auctor Qq. novi & veteris testam. inter opera Augustini iidem prorsus argumentationibus, quæ ad Filium Dei detor sit Petrus Cunius. Koerberus eandem sententiam afficit D. Ambrofio in lib. 1. de Abraham c. 111. Verum recte Hieronymus appellat Auctorem Qq. illarum *imperitum sermonem & scientiam*: quem non fuisse Augustinum eruditio omnes consentiunt, demonstrantque invictis momentis PP. S. Mauri in Admonit. in librum earundem Quæstionum, Append. Tom. 111. pag. 34. Qui inepram illam opinionem tribuit Ambrofio, legens dormitabat. Sancti Doctoris hæc sunt verba, loc. cit. num. 16. *Sacrificium denique obtulit, decimas dedit; ideoque ei Melchisedech, qui interpretatione latina dicitur rex iustitiae, rex pacis, benedixit: erat enim sacerdos summi Dei. Qui est rex iustitiae, sacerdos Dei, nisi cui dicitur, Tu es sacerdos Dei in æternum secundum ordinem Melchisedech, hoc est, Dei filius, sacerdos Patris, qui sui corporis sacrificio Patrem nostrum repropitiavit delictis?* Quo in loco Ambrosius tribuit Christo interpretationem nominis Melchisedech, non hujus personam: de qua ad hunc modum se habet nostra lucubratiuncula.

11. PROPOSITIO III. Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, quo-

niam in præsca hujus sacerdotis oblatione panis & vini præfiguratum fuit sacratissimum Eucharistiae sacrificium.

Ita Catholici omnes aduersus Novatores, qui fatentur utique Christi sacerdotium præfiguratum in sacerdotio Melchisedechi, ob interpretationem nominis *Melchisedech, & Regis Salem*; ob typum divinitatis expressum in eo, quod Melchisedech dicitur *sine genealogia*; ob perpetuatem sacerdotii significatam iis verbis, *Manet sacerdos in æternum*; ob *Explicitum* discriben à sacerdotio Levitico quod Apostolus innuit, docens generationem Melchisedech non connumerari inter *Levitam*; ob *spiritualemunctionem*, ad quam inntiendam dicitur Melchisedech factus sacerdos non secundum mandatum carnalis legis, *sed secundum virtutem vitae insolubilis*; ob præcellentiam Christiani sacerdotii supra Leviticum in eo monstratam, quod Melchisedech benedixerit Abrahamo, ex cuius lumbis exierunt filii Levi, ab eoque acceperit decimas: hæc, inquam, tradita ab Apostolo in Epist. ad Hebræos cap. vii. (quam tamen plerique illorum Apostolo abjudicant) ultro heterodoxi concedunt: at dici Christum sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, spectata oblatione *panis, & vini*, istud præfæcte abnuunt, idque nos Scripturis, traditione Patrum, atque ratione probamus.

12. De promptum ex Scripturis argumentum est hujusmodi. Christum esse *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech* ait David Ps. cix. 4. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*: affirmat Apostolus ad Hebræos cap. v. 7. & vii. 15. verba Davidis esse de Christo accipienda, quod & confirmat omnium Patrum, Theologorum, atque ipsorum hæreticorum assensus. At non aliter Christus appellatus est *sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, nisi quia sub speciebus panis ac vini obtulit sacrificium Corporis & Sanguinis sui, prænuntiatum in præsca illa Melchisedechi oblatione. Quid est enim esse sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*, nisi secundum ritum ac similitudinem hujus sacerdotis Dei summi? Atqui Christus nequit appellari sacerdos secundum ritum ac similitudinem Melchisedechi, nisi quatenus obtulit sub speciebus *panis & vini* Eucharisticum sacrificium. Igitur ratione hujus oblationis Christus appellatus est Pontifex, & sacerdos *secundum ordinem Melchisedech*. Et quidem nisi ita appellatus sit ratione illius

Alius oblationis, ob quam aliam causam sic appellatum putabimus? Non ob quam aliam oblationem, quia non legitur Melchisedechum aliud obtulisse propter panem, & vinum, & si viva anima mactavit, id non sufficit ad constituentem peculiarem ordinem sacerdotii, cum istiusmodi cruenta sacrificia etiam Abel, etiam Noe, etiam Levitæ omnes obtulerint. Non propter alias Melchisedechi dotes superius connumeratas; nam illæ commonstrant utique Christum fuisse in Melchisedech præfiguratum, at non evincunt fuisse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech; quippe aliud ad figuræ rationem, aliud ad sacerdotii ritum, ordinemque requiritur. Sat est ad figuræ rationem, ut typi ac signa præcesserint; quare dicitur figura Christi Abel, dicitur Isaac, dicitur Moyses. At ad sacerdotii ritum & ordinem necessaria est similitudo etiam in re oblatæ, nec sufficit ratio figuræ; alioqui diceretur Christus sacerdos secundum ordinem Abel, secundum ordinem Isaac, secundum ordinem Moysis. Imo, ut in Paulum scribit Estius, tametsi Christus in ara crucis obtulerit semetipsum Patri sacrificium cruentum, atque hoc præfiguratum fuerit in mactatione vivorum animalium; quia nulla in cruce est ritus similitudo cum immolatione pecudum, nemo jure affirmabit Christum esse sacerdotem secundum ritum alicujus sacerdotis præcedentis, qui pecudes immolaverit. Nulla ergo ratio typi, nisi quæ sita est in rei oblatæ similitudine, constituit Christum sacerdotem secundum ordinem Melchisedech: & recte Tridentina Synodus Sels. XXII. cap. 1. exponens Catholicam de sacrificio Missæ doctrinam ait de Christo: *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit.*

13.
Probatur;
ex tradi-
tione.

Alterum argumentum ex traditione petitum est: quod omnes Patres affirmant non solum Christum esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, verum etiam in hujus oblatione, de qua Gen. XIV. 18. præfiguratum sacrificium Christi incruentum, unde apparet quam commentitia sit, quam fallax interpretatio hæreticorum autumantium oblationem illam Melchisedechi fuisse civile epulum, profanamque comitatus Abrahami refectionem. At quid ex Græcis Patribus, ne proferamus omnes, Clemens Alex. Chrysostomus, Theodoretus? quid ex Latinis Cyprianus, Hieronymus, Augustinus? Clemens in IV. Strom. pag. edi-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

tionis Morelli §39. Melchisedech, inquit, rex Salem, sacerdos Dei altissimi, qui vinum & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistæ. Chrysostom. hom. XXXV. in Gen. pag. edit. Commel. §12. etiam in pane, ac vino à Melchisedecho oblatis agnoscens figuram sacrificii nostri, ait: *Protulit, Melchisedech, panem & vinum. Videns typum cogita, oro, & veritatem, & admirare divinarum Scripturarum accuratam diligentiam, quomodo superioribus sacerulis & ab initio futura præsignata sint.* Theodoretus Tom. I. p. 50. sive in Gen. Inter. 65. inquit de Melchisedecho, *Typum enim gerebat sacerdotii Dominicæ.* Mitto Eusebium Cæsariensem, qui lib. V. de Demonstr. Evang. cap. 3. ait Melchisedechum nusquam aliis functum sacrificiis, nisi solo vino, ac pane, representando corporis & sanguinis Christi mysteria: in quem locum nonnulla erudite Tournelius de Sacram Euch. p. 339. ad literam exscripta, ut alia ibidem, à Beccano Tom. II. Opusc. XI. cap. 4. num. 5. usque ad 10. nulla Becani mentione facta. Cyprianus epist. 63. ad Cæciliūm hæc habet: *Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus sanctus ex Persona Patris ad Filium dicens, Ante Luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abram benedixit. Hieronymus in Qq. hebraicis Tom. II. pag. 528. hæc habet: *Quod autem ait, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, mysterium nostrum in verbo Ordinis significatur: nequaquam per Aaron irrationabilibus victimis immolandis; sed oblatio pane & vino, id est, corpore & sanguine Domini Jesu.* Idem in Epist. XLIV. ad Marcellam Tom. IV. p. 547. Recurre ad Genesim, inquit, & Melchisedech regem Salem bujus principem invenies civitatis: qui juxta tum in typo Christi panem & vinum oblatit, & mysterium Christianum in Salvatoris sanguine & corpore dedicavit. Demum S. P. Augustinus de Doctrina Christiana lib. IV. cap. XXI. num. 45. ait: *In Sacerdote Melchisedech Dominicum sacramentum præfiguratum videmus secundum quod divina Scriptura testatur, & dicit, Et Melchisedech rex Salem protulit panem, & vinum, &c.* Et in Epist. 95. ad Innocentium aliorum quoque Episcoporum nomine data, nunc 177. num. 12. *Melchisedech prolatu Sacramento mensa*

D d 2

mensæ Dominica novit æternum ejus sacerdotium figurare. Atque lib. xvi. de Civit. Dei cap. 22. de Melchisedecho loquens, *Ibi quippe, ait, primum apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum.* Quid ad hæc heterodoxi? Num Melchisedech typum Christi gessit tantummodo ob res principio hujus thesis commemoratas? At Patres in oblatione panis & vini ab eo facta agnoscunt typum Eucharistie, typum ordinis de sacrificio illo venientis, typum mensæ Dominicæ, typum sacrificii, quod nunc offertur toto orbe terrarum. Manet itaque inconcessum, ideo Christum dici sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, quoniam in oblatione panis & vini præfigurabatur Eucharistia.

14.
Frobatur 3.
ex Rabbiniis.

Et quoniam hæretici profana eruditio ne tumidi, & hebraicæ linguae peritia superbentes firmissimæ Scripturarum ac Patrum auctoritati opponunt grammaticales quasdam observationes paulo infra expendendas; sciant etiam Rabbinos in textu Genesios xiv. 18. ac præsertim in iis verbis, *Obtulit panem, & vinum,* percepisse aliquod magnum mysterium, & oblationem illam sacram existimasse, non civilem atque profanam. Nam Rab. Samuel Ben-Nahaman in illa verba inquit: *Erat enim ipse Melchisedech sacrificans panem & vinum.* Rab. Moyes Hadar-san, aliquique Melchisedech obtulisse Abrahamo panes propositionis & vinum libaminum. R. Ben-Jahir ita exponit verbum **דָּוִצְיָן** protulit, exire fecit, hoc est, Separavit à cessatione sacrificiorum sacrificium panis & vini: & Rab. Johai pariter, Tempore Messie omnia sacrificia deficiunt: sacrificium vero panis & vini nunquam deficiet. Perlegat hæc eruditio nis cupidus apud Galatinum lib. x. c. 5. Adeat & Joseph de Voisin de Lege Divina cap. 6. testimoniis Rabbinorum demonstrantem Melchisedechum in oblatione panis & vini designasse Abrahamo sacrificia & libamina, qua oblaturus erat Messias, quod vir doctus probat ex Talmud Tract. Nedarim cap. 2. & ex Salomone Jarchi in caput Genesis. Addimus Commentaria Rab. David Kimchi in Oseæ caput xiv. 8. ab eodem Auctore producta cap. 44. Ipsemet Koer-

berus §. 23. fatetur ex vetustissima traditione, cuius memini Patricides, Melchisedechum nullum obtulisse sacrificium præter panem & vinum, nihil aliud reponens, quam labile esse firmatum traditione argumentum: portentosa alia hæreticorum doctrina in libro xxiii. pluribus refutata.

Suadetur demum propositio Theologica ratione. Hæretici quippe negant ^{15.} probatur ^{4.} Christum appellari Pontificem secundum ordinem Melchisedechi ratione oblationis panis, & vini, quoniam hanc in Melchisedech nolunt fuisse actionem sacerdotalem. At nisi id afferatur, non est cur Melchisedechus sacerdotii Christi gessit typum, cum alii characteres, nominis *justitiam, & pacem* exprimentis, regalis dignitatis, ac prætermisæ genealogiæ, nequeant sacerdotii munus ritumque signare: unde in quartodecimo Genesis ad commonstrandum oblationem Melchisedechi non fuisse à Sacrificio disjunctam legitur, At vero Melchisedech rex Salem proferens panem & vinum, (erat enim sacerdos Dei astissimi) &c. quibus in verbis oblationi munus sacerdotale conjungitur. Additur ibidem Melchisedechum benedixisse Abrahamo, ab eoque è manubii decimas accepisse: unde in vii. ad Hebræos ostendit Apostolus Melchisedechum in ratione sacerdotis fuisse Abrahamo superiorum. Atque hæc Melchisedechi præcellentia non salvatur per solam regis auctoritatem, quoniam hæc ad constituendum sacerdotii ordinem indifferenter se habet, & etiam Abraham princeps erat, regumque victoriis onustus: non per vivorum animalium maculationem, quia hæc non distinguit sacerdotium Melchisedech à Levitico, & Abraham quoque eadem cruenta sacrificia immolavit, Gen. xv. 9. & xxii. 13. non denique per alios Melchisedechi characteres, quoniam hi personæ dignitatem, non sacerdotii ordinem præsignabant. Fuit ergo Melchisedech major Abrahamo, quantum ad sacerdotium attinet; spectata oblatione panis, & vini; in qua latebat mysterium Eucharistici Sacramentum. Quapropter Scripturarum auctoritatè, testimoniis Patrum, atque Theologica ratione assertio nostra munitur.

CA.

C A P U T VIII.

Refutantur hæreticorum objecta.

S U M M A R I U M.

1. Hæreticorum sententia de oblatione Melchisedech.
2. 3. & 4. Sententia Catholicorum firmatur.
5. usque ad 11. Objectionibus satistit,
11. & seqq. Alterum sententia infirmantur.

1.
Hæretico-
rum de Mel-
chisedech
oblatione
sententia.

HAERETICI verò nituntur ostendere nullatenus oblationem panis, & vini à Melchisedech factam, fuisse sacram & mysticam; quod primò evincenti autumant ex textu hebraico: in quo Gen. xiv. 18. habetur de Melchisedecho

הַצִּיָּה לְחַם וִין, protulit, sive, exire, fecit panem & vinum. Habent pariter protulit, aut, eduxit, aut, fecit exire, Versiones reliquæ. Perperam autem hæc demonstrantia epuli exhibitionem ad significandam oblationem sacram detinquentur. Etiam Vulgata legit, *Proferens panem & vinum, non, offerens, aut, obtulit.* Præterea extat in Græco pronomen, quo demonstratur panem vinumque non Deo oblatum, sed Abrahāmo, ideoque actionem fuisse civilem, non sacram: *εξένεκεν αὐτῷ ἀρτὸς καὶ οἴνος*, habet versio LXX. id est, protulit, *ILLI panes, ac vinum.* Deinde consuetum fuit, ut victoribus prostrato hoste è bello redeuntibus, magnique principis transiuntibus copiis finitimi reges aut obsequientis animi, aut foederis, aut benevolentiae causa suppeditarent cibaria. Id ergo fecisse perhibetur Melchisedech: quod & Joseph historicus narrat, & asserit Damascenus, & Pontifici quidam Scriptores fatentur. Et Josephus quidem in 1. Antiq. cap. x. alias xi. ait: *Iste autem Melchisedeces militibus Abramis iusta dedit hospitalia, itisque omnia ad usus vitae necessarios abunde suppeditavit.* Damascenus lib. iv. de Fide Orthodoxa cap. 14. inquit: *Abrahamum ex alienigenarum strage redeuntem summi Dei sacerdos Melchisedech pane ac vino excepti.* Cajetanus in Genesim p. 74. *Nibil,* inquit, scribitur hic de sacrificio, *seu oblatione, sed de prolatione, seu extractione: quam Josephus dicit factam ad resciendum viatores.* Etiam Gabriel Vasquez disp. 87. cap. 3. art. 6. ait: *Fatetur ingenio in nullo Codice Vulgato esse verbum, obtulit, aut participium offerens, quod sacrificare, aut sacrificantem denotat, sed protulit, aut proferens, quod significat idem, quod in medium educere, seu in medium educens.* Quibus Vasquesi verbis recitatis, exclamat gestiens Koerberus: *Videant hic Romanens.*

ses, quid ipsi suis in religione convenerant respondeant. Similia effutunt Tarnovius, Rungius, Rivetus, aliqui novatores. Ex textu itaque hæbraico, & Versionibus singulis, ex Josepho, ex Damasco, ex ipsis Pontificiis Scriptoribus liquet oblationem Melchisedechi non fuisse sacram & mysticam, sed civilem, & qualem commemorat liber Judicum VIII. 5. Polybius etiam l. 3. & Livius 31. id est, datam militibus annonam, & combeatum.

Respondent quamplures, non posse de exhibita annona, aut de epulo facto Abramam accipi laudata Genesis verba, quo sententia.

2. niam legitur supra versu 11. Abrahā milites tulisse omnem substantiam Sodomorum, & universa, qua ad cibum pertinent, & infra vers. 24. eosdem milites ex acceptis hostium prædis fuisse saturos. Addunt sacri libri scriptorem non prætermissurum pretiosiores cibos, si tantum de convivio facto Abrahā sermonem instituisset. Responsio tamen no-

3. fstra haec est, Melchisedech cum esset summi Dei Sacerdos accepto victoriae nuntio auctoris ex obviam processus Abrahāmo, oblatoque Rabinis in gratiarum actionem sacrificio panis & ratione.

4. vini, & de more sacrificii parte sacra Deo, Abramo ejusque pueris panem sacram vinumque libamīum distribuisse. Id quippe affirmant Patres, qui tradunt porrectum Abrahāmo *panem sanctificatum*, ut inquit Clemens Alexandrinus, sive typum mensa Dominicæ, ut doceat alii. Idem tradunt hebræorum Rabbini, qui scribunt Melchisedechum panem vinumque sacrificasse, & Ahrahā protulisse panes propositionis & vinum libamīum. Hoc idem confirmat ratio, quoniam Melchisedech venit in occursum Abrahā, non ut foederatis princeps ad exhibendum combeatum, sed ut sacerdos ad offerendum sacrificium in gratiarum actionem, atque ad benedicendum Abrahāmo. Itaque ad hebraici textus auctoritatem fatemur hebraicum verbum Confirma: **נִצְחָה**, Hotst, idem esse ac exire fecit, tur.

aut exire faciens, & recte in Vulgata redi proferens, in aliis Versionibus, protulit, extraxit, exire fecit; quoniam ex urbe Sacerdos summi Dei exire fecit panes

panes vinumque ad offerendum Deo sacrificium gratiarum actionis, & ad præbendum Abrahamo ejusque militibus nutrimentum, non de communi pane, sed de consecrato, typumque mensæ dominicæ præferente, quemadmodum tradunt Patres ipsique Rabbinorum doctissimi, qui nequeunt ym hebraicorum verborum ignorare. Et quidem verbum illud usurpari etiam ad significandam rem, quæ ad peragendum sacrificium profertur & asportatur, demonstrat doctissimus Belarminus ex Judicum vi. 18. ubi legitur *Portans sacrificium, & offerens tibi, & habet Hebræorum textus אָתָּה מִנְחָת וְהַצְאָתִי*.

Exire faciens ad sacrificandum. Quid, quod Rabbini in verbo **הַצְאָתִי** arbitrantur designari separationem sacrificii *panis, & vini* à sacrificiis cruentarum victimarum, ut supra ostendimus? Neque possunt id hæretici refutare, quoniam nunquam è scripturis demonstrabunt Melchisedech hircos pecudesque mactasse. Prior ergo versutorum hominum argutatio hebraicis voculis fabricata, ineptissima est, atque ex Hebræorum Magistris in eos retorquetur. Nullius est pariter momenti quod petunt ex græca versione; primum quia gratis dato inscriptum esse in hac Versione pronomen *αὐτῷ*, *illi*, manifestum est *ex dictis illi*, id est, Abrahamo exhibuisse Melchisedech *panem sanctificatum*: deinde afferimus Codices melioris notæ, Oxoniensem, Aldinum, Vaticanum, Waltonianum quoque, sicut & hebraicum, carere hoc pronomine. Quod sequitur de officiis ex vetusta consuetudine præstandis Regi à pugna redeunti, & de epulis, cibarisque à Jospho narratis, id quoque à me ultiro libenterque conceditur: sed nego Regem Salem, qui erat sacerdos Dei summi, qui obviam ierat Abrahamo ad ei benedicendum, qui sacerdotii Christi gerebat typum, præter consueta regum officia, non exhibuisse panem sanctificatum, ut postulabat ipsius sacerdotii excellentia, ut exigebat typus futurorum, ut tradiderunt Patres, ut agnoverunt Rabbini, ut afferuit in præf. Psicomachia Prudentius, ubi de Abrahamo cecinit:

*Abduc recentem cæde de tanta Virum
Donat Sacerdos ferculis cælestibus.*

Etsi ergo Melchisedech alimenta dederit Abrahamo, copiisque ejus, ut inquit Josephus, nec non R. Samuel in Bere-

scith Rabba, atque ut facere mos erat finitimus, factum hoc tamen sacrificio præcedente: quod etiam fatetur Grotius in Genesim productis verbis Philonis: *ἐπινία ἐστιν, σαρα fecit victoriae causa.* Idem responderetur ad auctoritatem Damasceni, qui eo loci commendat Christi sacrificium sub speciebus panis & vini, ac post verba citata addit immediate: *Mensa illa mysticam hanc adumbrabat, quemadmodum & sacerdos ille veri Pontificis Christi figuram & imaginem præseferebat.* Qui ergo talia objectant, aut putres fungos nos credunt, aut ipsi sunt ejusmodi. Quod attinet ad Vasquezium & Cajetanum reponeret aliquis horum duorum non tanti faciendam esse auctoritatem; sed postulat ratio æquitatis, ut castigetur improba hæreticorum arrogantia. Igitur Cajetanus in 111. P. D. Thomæ q. xxii. art. 6. hæc habet: *Cum Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificii: nam panem & vinum assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucaristia, sicut Melchisedech panem & vinum obtulerat in sacrificium.* Quid his expressius? quid magis communi Catholicorum sententia conveniens? Igitur Cajetanus, quamvis Comment. in Gen. scribat verbum *profervens* suæ naturæ non denotare sacrificium, sed *extractionem*, nec non asserat in textu hebraico, non haberi particulam *Enim*, quæ in Vulgata subiicitur ut causa oblationis; putat tamen sacrificium, oblationemque in pane, & vino peractam, priusquam fieret inter Abram pueros distributio. At Gabriel Vasquez disput. LXXXVI. cap. 3. (ibi enim extant verba citata à Koerbero) ait, quod hebraicum verbum, quod respondet latino, *protulit*, etsi idem sit, ac *in medium eduxit*, prout circumstantia loci exigere videtur, non quamcunque educationem rei denotat, sed *educationem hostiæ, & victimæ ad immolandum*. Addit, gratis dato quod hebraicum verbum significet tantum *profervere*, Melchisedech prius Domino obtulit panem & vinum, postea oblati Domino protulit Abram, ut ei benediceret. Concludit porrectum exercitu Abraham panem *oblatum*, vinumque libaminum, *non commune*. Stet suo loco veritas. Nil istic Vasquesius habet non orthodoxum, non libratum, non rectum: ejusque lucubratio ambiguam quorundam interpretationem complanat. His ergo quid respondant Romanenses quæritant Fractarii? Re-

Responsum est: desinant gestire, & obmutescant.

5. Obiectus 1. At enim reponunt haeretici: Abierunt in eam sententiam Papicola, quod in ipsorum Vulgata extet, *Erat enim sacerdos Dei altissimi*, apposita particula enim causam sacrae oblationis exprimente. Verum id ineptum est supra quam dici possit. Primo enim habet Hebraicus textus, **כָּהּוּא כָּהּן לְאָלָה עַלְיָן**.

Et ipse sacerdos Deo excelso: non particula causali posita, sed copulativa. Deinde incertum est, num haec verba ad Melchisedechum, num ad Abramum sint referenda. Præterea **כָּהּן**

non semper sacerdotem significat; nam filii David 11. Regum VIII. 18. dicuntur **כהנים**, *sacerdotes*, quo in loco

sacerdos, principem, non ministrum sacram designat. Dispellitur ergo multiplici ex capite Pontificiorum commen-tatio.

6. Resp. Theologorum, quos deridendi gratia vocant *Papicolas*, illi autem hoc nomine se cohonestari gloriantur, incorruptam hoc loco esse & immaculatam Versionem. Enimvero, num sunt haeretici in hebraeorum dialectis peritiores Hieronymo, qui particulam *Ve* reddidit enim? Num doctiores Rab. Samuele Ben-Nahaman, qui legit, *Erat enim ipse Melchisedech sacrificans panem & vinum*, notans vim participi eadem obser-vatione, quam in Maldonato tanquam à *Papiſta* confitam risu Novatores excipiunt? Num Rabbinis Ben-Jahir, & Johai tradent hebrae grammatices præcep-tiones? Ecce non eradunt ex Priori Volumine Bibliorum Waltoni pag.

54. interpretationem textus Samaritici, *Protulit panem & vinum. Quia ipse erat sacerdos Deo Altissimo?* Negamus ergo particulam *Ve* non recte reddi per *Enim*; quemadmodum Genesis xx. 3. ea verba, *Et habet virum*, Gen. xxx. 27. *Et benedixit mibi Deus*, Isaiae LXIV. 5. *Ecce tu iratus es, & peccavimus, recte veri, Habet enim virum:* *Quia benedixerit mibi: Quoniam peccavimus*, nemo unus hereticorum negabit. Gratis etiam dato legendum esse, *Et erat sacerdos Deo altissimo; peccavimus, quare commemorata oblatione panis & vini*, Sacerdotalis muneris fiat mentio. Non quidem ad commonistrandum tantummodo Melchisedech dignitatem, nam ita Sacerdotii character cum Regia dignitate jungendus erat, legen-dumque, *Melchisedech Rex Salem, &*

sacerdos Deo excelso: non ad innuendum, cur Melchisedech benedixerit Abramum; sic enim Sacerdotii nota ponenda erat in illo periodi commate, *Et benedixit ei*, non jungenda præcedenti, *Exire fecit panem & vinum, & ipse sacerdos Deo excelso: post quæ verba tam Hebraicus codex, quam Onkelos habet *sopb, pasuch*, periodi membra dispescens.* Sive itaque accipiatur particula *Ve* pro causali *Enim*, sive pro copulativa *Et*, stat immobilis Romanensium Theologorum interpretatio. Vocabulum autem *Coen* referendum ad Abraham, neque haeretici dicunt, nisi obtusioris ingenii, & crassioris Minervæ: quippe violenta hac interpretatione admissa, sequeretur ea, quæ postea de hoc sacerdote narrantur, esse Abramum, non Melchisedecho adscribenda. Atque ita Abramus benedixisset Melchisedecho, & ab ipso exceperisset decimas, non econtra: quod repugnat Paulinæ ad Hebreos epistola, libroque Geneseos. Postrema objectio est cassa nuce deterior, **כָּהּן** quippe nonnisi per-

tarō denotat virum principem, neque sine aperta causa debemus propriam significationem abjecere: ideoque omnes hoc loco *sacrum ministrum* intelligunt, sancti Patres, Judei, Catholici, hereticorum quoque precipi, Munsterus, Drusius, Tremellius, Junius, Piscator. Deinde Melchisedech non solum appellatur *sacerdos*, verum etiam *sacerdos Dei altissimi*; quis autem *princeps summi Dei* tingi potest? Tandem dignitas viri principis expressa satis fuerat præmissis verbis, *Rex Salem.* Non ergo Melchisedech appellatus est *sacerdos*, ut filii David, hoc dignati nomine, quia *primi erant ad manus Regis*, 1. Paralip. XVIII. 17. ideoque in Graeca versione 11. Regum VIII. non *Sacerdotes* appellantur, sed *οὐλάρχαι, aule principes*: & hebraice dicuntur **כהנים sacerdotes**, spectata ampliori significatione verbi **כהן**, id est, *λειτεργεῖον ministrare.* Præcedens igitur hereticorum objectio sic à nobis sit refutata.

Insuper opponunt Apostolum ad Hebreos omnes Sacerdotii Christi charac-tres in Melchisedecho præsignatos enu-merare, & Christi Sacerdotium præferre Levitico, ex quo illud maneat in æternum, ex quo Melchisedech decimas ^{7.} dederit Abraham patriarcha, ex quo ille huic benedixerit, ex quo denique illius sacerdotalis unicío facta non fuerit se-cundum legem mandati carnalis. Inter quæ penitus prætermittit *panis vinique obla-*

oblationem. Istam ergo ad Sacerdotium Melchisedechi spectasse perperam autūmant Pontifici. Addunt hæretici nos in Mensa Dominica ideo sacrificium adstruere, quoniam panis & vini immutationem in Christi corpus & sanguinem profitemur, priscis duntaxat manentibus *speciebus*, percipientes nullum sacrificium dari absque oblatæ rei mutatione. Atnullam in oblatione facta à Melchisedecho rerum oblatarum immutationem inveniemus: ideoque non haber oblatio ista rationem sacrificii; idque animadvertis Apostolus, oblationem ipsam alto præterit silentio. Imo istiusmodi oblatio nequit discerner sacrificium Melchisedechianum ab Aaronico, quoniam & filii Aaron panem vinumque offerebant. Frustra itaque Romanenses opinantur in præfata oblatione latere mysteria.

8.
Responde-
tur.

Respondemus ipsum Apostoli scopum, cui exponendo tota hæreticorum machinatio incumbit ut veritatem labefactare pertentent, facile priorem argumentationem elidere, quamquam cum solo nitatur Pauli silentio, nihil habet, juxta Dialecticos, firmitudinis. Studet itaque Apostolus hebræorum animos à sacrificiis Aaronicis, quæ magno adhuc habeant in pretio, novisacerdotii excellētiam ex typo Melchisedechi exponens, penitus removere. Profecto in Melchisedech præfigurata est sacerdotii Christi *excellētia* in perpetua duratione, in decimatione Levitarum, & in unctione spirituali ac virtute indissolubilis vita: & præsignatus est *ordo*, ritusque sacerdotii in similitudine rerum oblatarum, videlicet panis & vini. Cum ergo non agat Paulus de Sacerdotii *ordine*, sed tantum de *præexcellētia* commemorat cætera, quibus Melchisedech gessit typum, & figuram Christi, ejusque sacerdotii dignitatem expressit; præteritque silentio similitudinem rei oblatæ, in qua proprie situs est sacerdotii ritus & ordo; eo vel maxime, quod hæc oblatio si tantum panis vinumque spectetur non videatur præstantior vivorum animalium mactatione, & ipsi Levitæ quandoque panes ac libamina obtulerint. Hac de causa Apostolus ejusmodi oblationem prætermisit: præmonens tamen alia in Melchisedecho latere mysteria, quæ captum ipsorum Judæorum adhuc cruentis victimis addicitorum superabant, id est, Corporis, & sanguinis Domini sub speciebus panis vinique præsentiam: quare cap. v. 11. ait: *De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum; quoniam imbecilles facti es̄tis ad audiendum: & versu proxi-*

mo, *Facti es̄tis, quibus latte opus sit, non solidō cibo.* Quod sequitur breviter expeditur; panis enim immutari poterat in sacrificio Melchisedech coctione facta in cibano, ut Levitici 11. 4. Vinum pariter conspersione, vel effusione, vel ratione alia ritus Melchisedech propria. Proximo quoque arguento hæc brevissime retulerim: Differt in oblatione panis, & vini sacerdotium Melchisedech à Levitico: quia ille in pane tantum ac vino sacrificium obtulit, non in cæsis hostiis, hircisque mactatis; at Levitæ sacrificarunt potissimum animalia, eaque immolarunt unā cum libationibus, ut liquet ex cap. xxix. Exodi, & xxviii. Numerorum: ideoque in sacrificio Aaronico oblatio panis & vini non fuit sola, non præcipua, non propria.

Tandem hoc hæretici afferunt: Si à similitudine rei oblatæ desumendus sit *ordo sacerdotii*, Christus sacerdos secundum ordinem Aaron, non secundum ordinem Melchisedech dicendus erit. Præcipuum enim sacrificium Christi, imo unicum, fuit sacrificium cruentum crucis: at cruenta sacrificia nunquam Melchisedech fertur immolasse, quemadmodum præliterunt Levitæ.

Verum hoc ipso arguento in hæreticos invehimur: quippe, etiam si sacrificium cruentum Christi præsignatum fuerit in victimarum mactatione; quoniam non eadem est res oblatæ super altare Levitarum, & in ara crucis, neque spectata rei oblatæ substantia, neque specie ac similitudine, nequit appellari Christus sacerdos secundum ordinem Aaron. Igitur etiam si præfiguratus fuerit in Melchisedech ob rationes complures: nisi obtulit sacrificium simile in re oblatæ sacrificio Melchisedechi, appellari non potest sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quare abunde objectioni satisfactum est in priori thesis demonstratione. Non diffiteor tamen plura obstat, ne Christus dicatur sacerdos secundum ordinem Aaron, præsertim quod non fuerit sacerdos secundum mandatum legis, quod sacrificium crucis non fuerit typus futurorum, sed antitypus veterum, quod semel fuerit oblatum omnemque consummaverit expiationem. Ob quam rem non abiciendum sacrificium Missæ quotidie oblatum in passionis Christi memoriam, ipsiusque applicationem, alibi demonstrabimus. Addimus reponsionem S. Thom. q. xxii. art. 6. ad 2. etiam participationem sacrificii Crucis ejusque effectuum, in quo præcipue attenditur excellentia sacerdotii Christi, expressius fuisse præfiguratum

9.
Objiciuntur.

10.
Responde-
tur.

ram in Sacerdotio Melchisedech; etiam si oblatio Crucis cum effusione sanguinis magis fuerit expressa in sacerdotio Levitico: propterea quod panis & vinum significant Ecclesiam, ejusque membrorum unitatem, ut inquit S. P. Augustinus in Psalm. cxlvii. num. 25. & Tract. xxvii. in Joan. n. 13. & habetur in cap. *Quia passus*, de Consecrat. dist. 2.

APPENDIX.

Nullo modo propugnari potest sententia eorum, qui Christum sacerdotem Leviticum dixerunt ex Pseudohistoria, quam narrat Suidas Tom. 1. pag. 1229. Iesum in sacerdotum numerum, cum adhuc esset adolescentis, cooptatum, & repugnantes sacerdotes aliquos, eoquod genus duceret ex tribu Juda, acquevisse ubi compertum fuit genus ejus fuisse mixtum. Fabulosa enim historia illa est, meritoque ab omnibus refutata, cum constet Dominum Iesum fuisse ex semine David, atque ex tribu Juda; quod evidentissime infertur ex Psalmo cxxxii. 11. Luc. 1. 32. Joan. vii. 42. Act. xiiii. 23. ad Rom. 1. 3. & Apocalypsi xxii. 16. Manifestum quoque est sacerdotes in veteri lege fuisse ex sola tribu Levi, nullae foemineæ linea ratione habita. Vide Exodi xxix. 9. 44. Levit. viii. 2. 11. Paralip. viii. 14. & ad Hebreos vii. 14. His non repugnat quod habetur Luca iv. 16. Iesum in die sabbati legisse in Synagoga, & explicasse Isaiam Prophetam: aut quod ejecerit de Templo ementes & vendentes, Matt. xxi. 12. & Joan. vii. 14. Legere enim in Synagoga, & habere sermonem exhortationis ad plebem, non erat manus tantummodo sacerdotum, cum idem fecerit Paulus de Tribu Benjamin Act. xiiii. 16. unde quod Augustinus scribit lib. 1. de Peccat. Meritis cap. xxvi. num. 54. Christum lectoris etiam fundum officio in Synagoga, nullius sacri ministri innuit ordinem; maxime quod ibidem ait Lucas traditum illi librum, & ab ipso redditum sacris ministris: *Et cum plicuisset librum, reddidit ministro.* Ejecit vero è templo vendentes & ementes permotus zelo domus Dei, divinaque præditus potestate, non ex aëditu officio; ideoque Judæi dicebant, *Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?*

Falsum præterea est à Davide duos prodiisse stipites, regium unum per Salomonem, sacerdotalem alium per Nathan; quorum unum describat Matthæus, Lucas alterum. Propugnant hanc opinionem Torniellus ad annum M. 4051. num. 15. & 16. quia Nathan fuit filius

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Davidis non natura, sed adoptione, atque sacerdos, ut liquet ex 11. Regum cap. viii. genitus enim fuerat ab Uriᾳ Bethsabee marito de Tribu Levi. Adit hanc esse S. P. Augustini mentem quæst. 61. ex LXXXIIII. ubi ait Nathan progenitorem Josephi, (de quo Lucas) fuisse Nathan prophetam, cuius corruptione David peccati abolitionem penitendo impetravit. Similia tradit S. P. lib. 11. de Consensu Evang. cap. 3. Alii etiam Patres, Ambrosius præsertim in Lucam, Hilarius can. 1. in Math. &c Gregorius Nazianzenus in Carmine de Christi Genealogia eundem ex utraque tribu progenitum asserunt. Accedit in hujus sententiæ confirmationem, quod Maria cognata erat *Elisabeth de filiabus Aaron*, ex Luce 1. 5. cumque lege Numerorum xxxvi. 7. cuncta foeminae numero possent tantum sua tribus hominibus, infertur Mariam Virginem & Elisabetham fuisse de eadem cognatione ac tribu, id est, Levi.

Hæc tamen sententia deprehenditur 13.
falsa ex dictis pag. 66. & seq. neque fir- Deprehendit
mo ullo momento fulcitur. Enimvero falsa.
Nathan, per quem Lucas textit Salvato-
ris genealogiam, fuit filius Davidis ge-
neratione, non adoptione, ut liquet ex
1. Regum cap. v. 14. & 1. Paralip. cap.
111. 5. licet procreatus ex Bethsabee
uxore Uriæ. Imo, etiamsi fuissest à Da-
vid adoptatus, non diceretur de tribu
Levi; falso enim supponitur Uriam vi-
rum Bethsabee ad hanc pertinuisse tribum,
cum fuerit Hethæus genere; 2. Regum
xi. 3. longe diversæ cognationis ab Uriâ
Pontifice, de quo 4. Reg. xvi. 16. He-
thæi quippe terram promissionis circa
Hebron incolebant, quæ regio cesserat
tribui Iuda. Quo autem sensu filii Da-
vid 11. Regum viii. appellati sunt sa-
cerdotes, paulo supra explicavi. Flacce-
scit igitur ex hoc capite Tornielli opinio-
tio. Nullam etiam firmitatem habet in au-
toritate Augustini, qui lib. 11. Retract.
cap. 7. & 16. priorem sententiam depo-
suit distinguens Nathan filium David à
Nathan propheta, nullamque adoptio-
nem aghoſcens in Eli patre, secundum
Lucam, Sponsi Virginis, nisi juxta legem
Deuteronomii xxv. 5. ut diximus diſpu-
tantes de Christi genealogia. Alli vero
Patres ambarum Tribuum, Regiæ & Le-
vitica permixtionem agnoscunt ratione
connubiorum; quod scilicet Sacerdotes
in uxores acciperent etiam filias Iuda, &
viciſſim viri Iuda sæpenumero filias Aa-
ron: nam liquet ex Iuda ortum Domini-
num Iesum, & ex hac Tribu neminem
connumeratum inter Levitas. Legitote

E e

Episto-

II.
Sententia
aliorum,
quæ funda-
tus in Suida
est nulla.

12.

Epistola ad Hébræos caput vii. Hæc, quæ de Levitarum connubiis dixi, diluunt objectionem postremam: Maria enim potuit esse cognata Elisabeth, tametsi hæc esset de filiabus Aaron, ex qua tribu fuit etiam Virginis mater, aut Avia: quamquam Ambrosius lib. iii. in Lucam num. 5. tradat Elisabeth fuisse de tribu Juda, & hac ratione cognatam Deipara. Nec repugnat assertio nostræ alata lex Numerorum, quæ spectat tantum ad filias paternorum bonorum hæredes. Id probatur primò ex præcedenti cap. xxvii. 3. ejusdem libri Numerorum, ubi hæc lex dicitur super filias Salphaad à Domino promulgata: quarum filiarum pater non habuit mares filios. Deinde cap. xxxvi. 8. exprimitur finis ejusdem legis, id est, *Ut hæreditas permaneat in familiis*; quo fine cessante, cessat lex ipsa. Constat præterea Davi-

dem uxorem duxisse Michol filiam Saul ex Tribu Benjamin, Booz Ruth Moabitidem, & econtra Jojadam Sacerdotem Josabeth sororem regis Ochoziæ. Vide lib. i. Regum xviii. 27. Ruth. iv. 10. & ii. Paralip. xxii. 11. Tandem ubi Vulgata nostra Num. xxxvi. legit, *Et cunctæ fæminaæ, extat in hebraico Codice, Et יִרְשֶׁת נָהָלָה וּכְלִבָּה*

*omnis filia hæreditans hæreditatem: Græcus LXX. Καὶ πᾶσα θυγάτηρ ἀγγελεῖσα καρπούιαν, Et omnis filia vindicauis sibi hæreditatem: ac similiter Onkelos, Samaritanus, Arabicus in Polyglottis Walt. Tom. II. pag. 710. Nec tamen id succensendum Vulgata, cum hæc præcitatit verbis, *Ut hæreditas permaneat in familiis*, eundem sensum absque ulla ambiguitate præferat.*

C A P U T I X.

De aliis titulis, qui Salvatori nostro conveniunt.

S U M M A R I U M.

1. Christus fuit Rex.
2. An habuerit Regnum temporale.
3. Fundamenta negantur.
4. & 5. Sententia Auctoris probatur.
6. Objectionibus respondeatur.
7. Christus est caput hominum, & Angelorum.
8. Etiam prædestinatur.
9. An gratia Angelorum ex merito Christi.
10. Sententia Auctoris.
11. An Christo competit auctoritas Judicis.

I.
Christum
esse Regem
probatur
Scripturis.

QUEMADMODUM in Melchisedecho prænuntiatum fuerat Christi Sacerdotium, ita in Davide, qui reprobat Saule constitutus fuit Rex Israel, præfiguratum novum Christi regnum, scite docet in duodecimo libro contra Faustum cap. 33. S. P. Augustinus. Itaque post Christi Sacerdotium, de Regno differendum nobis est, breviter tamen, cum plura de hoc argumento dicta sint lib. xx. cap. 16. prop. 4. & 5. Regem itaque esse Dominum nostrum Jesum Christum, extra omnem dubitationem positum est, commonstrantque textus divinarum Scripturarum locupletissimi. Legitur enim Ps. ii. 6. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Iacobum ejus, & vers. 8. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Ps. lxxi. 8. *Et dominabitur a mari usque ad mare.* Zach. xii. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi justus & Salvator.* Lucas i. 32. *Regnabit in domo Jacob in aeternum.* Idem testati sunt profecti ex Oriente Magi, & percontantes Matth. ii. *Ubi est, qui natus est Rex Iudeorum?* Idem afferuit Sal-

vator ipse respondens Pilato illum interroganti xviii. 17. an rex esset, *Tu dicas, quia Rex sum ego.* Idem confirmat causa mortis ejus in scripta cruci, Matth. xxvii. 37. *Hic est Jesus Rex Iudeorum.* De hoc itaque nulla est inter Theologos controversia.

Patentur quoque omnes Christum spirituale regnum habere, ac tempore An Christus 2. An Christus
rale, si habuit, intentum sublimiori habuerit Re-
operæ Redemptoris noluisse exercere: quia tem-
non enim Rex fuit ad exigendum tribu-
tum, vel exercitum ferro armandum,
hostes visibiliter debellandos, sed Rex
Irael est, quod mentes regat, quod in
aeternum consulat, quod in regnum cœ-
lorum credentes, amantesque perducat;
inquit S. P. Tract. li. In Joan. num. 4. At temporale regnum Christo complures denegant, aut, si dominium aliquod ei tribuunt in Reges terra, non nisi illud indirectum putant, & quatenus ad finem supernaturalem conducit, ipsius felicet regni spiritualis consecrationem. Negant vero omnimode temporale Christi regnum Magdeburgenses, Moli-
næus,

næus, Jandunus, Marsilius Patavinus, aliqui apud Capitulum controversia xix. necnon L'Herminier tom. III. p. 392. Tournely q. xii. pag. 394. Juenin. dissert. vi. q. 9. Indirecte tantum regiam dignitatem Christo in temporalibus tribuunt Banesius, Sotus, Bellarminus, aliqui.

3. Horum argumenta sunt partim ex Scripturis partim ex Patribus, partim ex ratione de prompta. Enimvero ex Scripturis liquet regnum Christi esse spirituale & aeternum; dominium autem temporale ipsum Christum abjecisse, dum descriptus est inter Augusti subditos, Lucæ II. 1. dum noluit arbiter sedere inter fratres litigantes, Lucæ XI. 14. dum fugit in montem ne raperetur ad thronum, Joan. VI. 15. dum Pilato confesus est, regnum suum non esse de hoc mundo Joan. XVIII. 36. Deinde ex Patribus idem videtur evinci, scribente Ambrosio lib. 3. in Lucam, *Regnum ejus non erat in hoc seculo, supra seculum erat*: Hieronymo in cap. 22. Jerem. *Regnum ejus non erat terrenum, sed perpetuum atque celeste*: Augustino Tract. cxv. in Joaenam num. 3. *Neque regem talen se esse fatetur, cuius regnum patetur esse de hoc mundo*; & lib. XVI. 1. de Civ. Dei cap. 7. afferente regnare Christum, *non carnaliter, sed spiritualiter*: Magno deum Gregorio hom. VIII. in Evangelia, *Quasi in alieno unscebat*. His accedit multiplex ratio: ac prima, quoniam regia dignitas ad redemptions finem erat omnino supervacanea: altera, quod Nicolaus III. cap. *Exitit*, definit Christum verbo & exemplo docuisse religiosam paupertatem, quæ dominio caret omni: postrema ac præcipua; quia non erat Rex Judæorum, neque gentium cæterarum; cum talis non fuerit hæreditaria successione, neque electione populi, neque jure belli, neque dono Patris, a quo Filio concessum fuit regnum duntaxat spirituale.

4. Afferimus nihilominus, Dominum Iesum Christum, quantum ad potestatem, & jus regni spectat, fuisse tam spiritualis, quam temporalis regni plenissima præditum auctoritate, etiam si hanc exercere noluerit, eamque finat sæcularibus principibus demandari; quemadmodum corporalia officia spiritualis anima committit ministerio membrorum, prout explicavi laudato libro vicesimo. Et revera se tanquam regem à solvendo censu immunem declaravit, Mat. XVI. 24. omnemque potestatem sibi à Patre traditam affirmavit, ejusdem Matth. cap. ult. 18. quæ tam universaliter enunciata, fru-

stra ad solam spirituale regimen coartatur. Hujus autem generis plura in Scripturis occurunt, ut Ps. VIII. 7. *Omnis subiecti sub pedibus ejus*: Act. X. 36. *Hic est omnium Dominus*: Apoc. I. 5. *Princeps regum terræ, & xix. 16. Rex regum*, & *Dominus dominantium*. Imo, ut alibi ostendimus, ex ipsam conditione regni spiritualis consequitur potestas in temporalia; quoniam ille, ad quem pertinet finis, debet etiam disponere de iis, quæ sunt ad finem: unde ajebat Bonifacius Papa in Extravaganti, *Unam sanctam*. *Oportet gladium esse sub gladio, & potestatem temporalem spirituali subjici potestati*. Ex quo itaque Christo spirituale competit regnum, ei omnis potestas etiam temporalis subjici debet: quæ cum sit à Deo, ex Apostolo ad Rom. XII. 1. debet esse ordinata, atque ad spirituale regnum referri, tanquam medium ad finem. Quapropter & Christus se regem orbis terrarum ostendit excipiendo gentium munera, regiamque urbem ingrediendo tanquam rex Irael, universo populo plaudente. Sed vide quæ diximus citato cap. xx. necnon Augustinum Triumphantem de potest. Papæ, & Petrum de Arragon. 2. 2. q. 67. art. 1. ne commorem exteros, Roffensem, Almaynum, Cardinalem de Lugo, aliasque apud Capitulum.

Corrunt vero argumenta quæque in contrarium, si animadvertiscatur unde revertatur. *Conformatio* potestas Christi sit derivata, & cur noluerit in terris degens illam immedia te exercere. Verissimum est ergo, quod non est Christus totius orbis monarcha jure successionis hæreditariae, cum sit ex semine ac posteritate Davidis, nullum jus habentis in regna exterorum: imo nec videtur ratione carnis generatio nis habuisse jus in regnum Judæorum; cum virgo Maria esset quidem ex genere Davidis, sed non illius familiæ, in qua sceptrum erat, absque regni successione à Jechonia ad Christum usque producere; quamquam ex hoc capite, & præsertim ex quo Messias esset, propugnari possit jus ad sceptrum Judæorum ipsi Messiae re promissum. Neque Christus regiam dignitatem obtinuit electione populorum; quippe nunquam ei populus universus, tanquam regi acclamavit, semper Phariseorum, Scribarumque factione repugnante: & in Prætorio multitudo protestata est se nullum alium regem habere præter Cæarem: ac multo minus jus sceptri acquisivit vi armorum, ac potestate terrena. Cum itaque natura humana ad tam arctam cum Deo Ver-

bo unionem assumpta est, ut fieret eadem cum ipso persona; factus est Christus filius Dei naturalis, omnium Dominus, eique universa in celo, & in terra subjecta sunt, quocunque titulo servitus, ac dependentia. Neque dicas tantam ei dignitatem non convenire in quantum homo est: nam in quantum homo, si est naturalis Dei filius, eademque cum Deo Verbo persona, debet habere absolutam plenissimamque potestatem; ideoque præcitat cap. xix. Apocalypsis speciosus ille titulus, *Rex regum & Dominus dominantium*, dicitur scriptus, *in vestimento & in furore*, que sunt hominis notæ. Cumque Christus hinc omnem habeat potestatem ac principatum, & pro humani generis redemptione se ipsum exinanierit *formam servi accipiens*, ut nos ad celeste regnum evehheret; recte ait regnum suum non esse *de hoc mundo*, quia neque istud obtinuit generatione carnali, neque in isto vim armorum & insignia principatus ostentat, neque ab ipsis administracione terrenos homines suo fungentes munere arcet.

6. Ad argumenta itaque ex Scripturis petitam recte alibi responsum est in Christo bus Respon- fuisse dignitatem regiam quantum ad potestatem, non quantum ad potestatis exercitationem, ut etiam inquit 3. p. q. 59. art. 4. S. Thomas: noluisse autem hanc potestatem in omnibus exercere, quia divinis intendens humana communis hominibus; noluisse regni sceptrum a populo accipere, quoniam illud habet divinitus; atque regnum suum non esse *de hoc mundo*, quoniam neque à mundo regiam auctoritatem nactus est, neque hanc in mundo exercuit armorum violentia, subditorum censu, ac terrenæ majestatis ostentatione. Eadem responso adhibenda est testimonii. Patrum asserentium Christi regnum esse spirituale ac æternum, spectata regia potestatis origine, neglecto rerum temporalium regimine, & considerato beatitudinis fine. Diluantur eodem pacto argumenta à ratione: etenim ad redemptio- nis opus perficiendum congruebat non exercere regiam potestatem; & majus erat meritum Christi regis ornari pinea corona, quam diademate: major gloria adorari in cruce, quam in throno: major virtus domare orbem doctrina, quam armis. Verbo pariter & exemplo commendavit religiosam paupertatem reclinatus in præsepio, ac derelictus in cruce, abjiciens quidquid sibi metit jure poterat vindicare actualis dominatus, rega-

lisve magnificentia, quamvis esset Rex regum, & Dominus dominantium: quam dignitatem, quia non poterat refutare quantum ad potestatem attinet, eo quod sit à Filio Dei inseparabilis, noluit in temporalibus immediate exercere, parvus pendens quidquid potest cæterorum hominum alicere cupiditatem, id est, temporalium bonorum administracionem, copiam, dominiumque omne ex jure sanguinis, cognationis, & hæreditatis exortum. Atque ad rationem potestram ex dictis liquet regiam Christi dignitatem profectam ex *hypostatica* unione, ex regni spiritualis in tempore dirigidum auctoritate, ex dono etiam Patris, quatenus natura humana nullis præcedentibus meritis prædestinata fuit, ut esset cum Filio Dei, qui est princeps regum, per quem reges regnant, & cui subjecta sunt omnia, una eademque persona.

Ex quo Christus, etiam spectata natura humana prout in persona Verbi Christi et subsistit, omnem habeat potestatem in celo, & in terra, consequitur caput hominum & Angelorum: ut affir- mat Apostolus scribens ad Ephes. 1. *Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*, etiam Angelorum, ut inquit in hunc locum Hieronymus, & S. P. Aug. conc. 3. in Psalm. xxxvi. n. 4. Quod ut melius percipiatur, tria ad rationem Capitis requiri communis sententia est, præminentiam, unionem cum membris, & vitali, ut inquit, influxum. Atque de præminentia nullum oriri potest dubium, scribente ibidem Apostolo Christum constitutum à Patre *supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro*. Similiter de unione capitis membrorumque nullam arbitror instituendam quæstionem, cum etiam Angeli ad celestem Jerusalem pertineant, cum qua Ecclesia militans vinculo charitatis est conjuncta, & ad hoc divinum Verbum carnem assumpserit, ut numero civium suorum non fraudaretur superna civitas. Quare S. Pater laudato sermone 3. in Psalmum xxxvi. expoenens verba Apostoli 1. ad Corinth. XII. 27. *Vos autem etsis corpus Christi, & membra de membro, inquit Caput nostrum Christus est; corpus capitum illius nos sumus. Numquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio seculi fuerunt justi, caput Christum habent. Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse jam credimus; & in ejusfide & ipsi sanati sunt,*

in cuius & nos: ut esset & ipse totius Caput civitatis Jerusalēm, omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque in finem, adjunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum, ut fiat illa una civitas sub uno rege, & una quadam provincia sub uno imperatore, felix in perpetua pace & salute, laudans Deum sine fine.

singulari merito Redemptoris. Atque hanc sententiam propugnat major Scholasticorum pars apud laudatum Vasquensem cap. 2. ejusdem disputationis: in eamque nos consentire debemus, qui libro iv. cap. 9. & lib. vi. cap. 6. statuimus sanctos Angelos in accepta justitia stetisse per adjutorium quo, id est, per gratiam secundi Adam potentiores, & actualis perseverantia effectricem.

8. *Est etiam Caput omnium hominum, ne non fidelium etiam reproborum, qui fidem, gratiamque Christi participant; quamquam hi sint corporis Christi membra aliquando abscondenda, non defectu capitum, sed membrorum ipsorum sanie ac putredine, voluntaria scilicet culpa, atque impenitentia finali. Ampliori quoque sensu est Caput viatorum omnium degentium extra corpus Ecclesiae, in quantum pro his quoque Ecclesiam ipsam, fontesque gratiarum aperuit, his s̄epenumero gratiarum beneficia impertitur, ac neminem, quantum in se est, à compagine membrorum suorum abscondit. Id enim suscepit communis causa humani generis postulat, completemque munus Redemptoris universorum. Verum an sit etiam inspecto hoc gratiarum influxu Caput Angelorum sanctorum, disputant in utramque partem Scholastici.*

9. *Et quidam putant ex Christi merito & omnia prorsus in Angelos gratia & gloria Angelorum ex merito Christi, & quae in terra sunt, similia tradentibus Patribus productis à Vasquensem cap. 1. ad Eph. vers. 9. omnia in Christo instaurata, quae in cælis, & quae in terra sunt, similia tradentibus Patribus productis à Vasquensem cap. 1. Videntur in eandem sententiam conspirare, qui arbitrantur ex gratia Christi fuisse sanctorum Angelorum perseverantiam: quod nituntur comprobare testimonii Augustini lib. 1. de consensu Evangelistarum cap. 35. Fulg. lib. 2. ad Traisdunum cap. 3. Gregorii Papæ in Ps. 18. & Bern. serm. 22. in Cantic. quorum verba afferit Petavius lib. xi. de Incarnat. cap. 10. num. 7. Alii tamen negant ex meritis Christi derivasse aut gratiam, aut perseverantiam finalem, aut gloriam Angelorum effectualem; nam accidentalem, quae oritur ex instauratis ipsorum ruinis, ex consortio beatorum, ex gloriosa Christi Domini exaltatione nemo est qui deneget*

10. *Interim videtur nobis via ad hanc dirimendam controversiam expeditissima, Sententia si in Christo distinguamus divinitatem Auctoris. Personæ à suscepta pro redemptione humani generis forma servi, & Conditoris universi, ac Reparatorem compare ad diversam naturam ratione nostra spectemus. Christus itaque, ut Deus Verbum, & universorum Conditor, est Auctor gratiæ & gloriæ Angelorum æque ac hominum; idque tantum docent Patres à Petavio laudati: nam Augustinus de Consensu Evangelistarum demonstrat Angelos habuisse per Christum gratiam permanendi, quia cum ipse sit sapientia Dei per quam creata sunt omnia, nullæ mentes rationales sive angelorum, sive hominum, nisi participatione ipsius sapientes sunt. Fulgentius etiam de Deo Verbo cuiuslibet gratiæ auctore instituit disputationem: eoque intendit Gregorius demonstrans Angelos sanctificatos in Filio ex verbis Psalmographi, Verba Domini cæli firmati sunt: nec aliter est accipiens Bernardus, & ex Gracis Cyrilus. At si consideretur Christus Dominus quatenus morte sua Mundum reparavit; quemadmodum omnes factentur adversus Origenem Christum pro solis hominibus crucifixum, ita ad solos homines Christi gratiam fructusque passionis ejus uberrimos dicendum est promanasse, ita tamen, ut etiam Angelis *accidentalis* gloria accesserit incrementum. Atque id magis confirmatur in eorum sententia, qui putant ob solam Adæ culpam Christum apparuisse, uti & nos definivimus capite libri xxv. postremo. Ita Christus omnia *instauravit*, quia Ecclesiae firmiorem posuit basim, & fundamentum, hominesque Angelis sociavit: nam *instaurare* idem est, *ac conjungere*, scribente in hunc locum Chrysostomo: τις νικησε παλαιούσας, συνάψας. *Quid est instaurare? conjungere;* dicoque Protoparente in Ench. cap. lxi. n. 16. *Instaurantur quippe quae in cælis sunt, cum id quod inde in angelis lapsum est, ex hominibus redditur.**

III.
Christus est
Index.

Capitis, Regisque dignitati accedit
Judicis potestas, & auctoritas, quam
Christo concessam liquet ex Psalmo
LXXI. 1. Mat. XVI. 27. XXVI. 64. Joan.
v. 22. 27. Act. x. 42. XVI. 31. Apoca-
lypsi xx. 11. Debetur judicandi potestas
Christo, quia cum in Judice requiratur
rectitudo, sapientia ac potentia, nemo
est, in quo ista præfulgeant magis; ideo-
que Jeremias xxxiiii. 5. de Christo præ-
nuntiatum est, *Regnabit Rex, & sa-
piens erit, & faciet judicium & justi-
tiam in terra; Judicandi potestatem*

competere Domino Iesu Christo, in
quantum Deus & homo est, scribit S.
Pater Tract. xxI. in Joan. & lib. I. de
Trinit. cap. 13. Verum de his legen-
da quæ diximus libro xxii. in Expositio-
ne Apost. Symboli; & orandum assi-
due, ut, priusquam nos ad tribunal Ju-
dicis evocemur, nominis Iesu, id est,
Salvatoris assequamur maximam atque
inexhaustam munificantiam, eamque, de
qua proximo libro dicturus sum, pecca-
torum omnium expiationem.

DE